

ВКДП 7(3)-00(03).01



КЕРІВНИЦТВО

“ДІЇ В НОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ” (за досвідом проведення ООС (раніше АТО))



ЧЕРВЕНЬ 2019

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:

обмежень для розповсюдження не має.

**ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ СПІЛЬНО З ЦЕНТРОМ ОПЕРАТИВНИХ
СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ ТА НАУКОВИМ ЦЕНТРОМ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК**

ВКДП 7(3)-00(03).01

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Головного управління
 підготовки Збройних Сил України –
 заступник начальника Генерального
 штабу Збройних Сил України
 полковник

“19” 06 2019 року

О. ТАРАН

КЕРІВНИЦТВО

**“ДІЇ В НОЧІ ТА В УМОВАХ
 ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ”
 (за досвідом проведення ООС
 (раніше АТО))**

Військова керівна
 деталізована публікація
 командирам підрозділів
 з підготовки до дій
 вночі та в умовах
 обмеженого бачення

ЧЕРВЕНЬ 2019

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:

обмежень для розповсюдження немає.

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ
 СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З ЦЕНТРОМ ОПЕРАТИВНИХ
 СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ
 СИЛ УКРАЇНИ ТА НАУКОВИМ ЦЕНТРОМ
 СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
 СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК

ПЕРЕДМОВА

Ця військова керівна деталізована публікація “Керівництво “Дії в ночі та в умовах обмеженого бачення” (далі – Керівництво) розроблено Головним управлінням підготовки Збройних Сил України спільно з Центром оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України та науково-дослідним відділом (механізованих (танкових) військ) наукового центру Сухопутних військ Національної академії сухопутних військ та погоджена з заінтересованими органами військового управління Збройних Сил України, структурними підрозділами Генерального штабу Збройних Сил України.

Керівництво розроблено з метою надання допомоги командирам загальновійськових військових частин (підрозділів) в підготовці та веденні дій вночі та в умовах обмеженого бачення їх світлового забезпечення. Положення цієї публікації (рекомендацій) роз’яснюють та деталізують тактичні прийоми нічного бою, уміння успішного ведення його в різних умовах обстановки. Інформація, викладена в рекомендаціях, яка допоможе командирам загальновійськових військових частин (підрозділів) досконало оволодіти особливостями ведення бойових дій вночі та в умовах обмеженого бачення, організувати нічний бій і впевнено управляти боєм своєю військовою частиною (підрозділом).

Усі питання, що стосуються цього Керівництва, надсилати на такі адреси до:

управління бойової підготовки Головного управління підготовки Збройних Сил України: 030168, м. Київ, Повітрофлотський проспект, 6, Головне управління підготовки Збройних Сил України, ТКМ “Дніпро” usvir@ysvr.dod.ua, ТКМ “Седо-М” – індекс 348 (контактний телефон розробників для надання зауважень та пропозицій – 62-22-297);

або Центру оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України: 10014, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 17а, Центр оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України, ТКМ “Дніпро” standart@kvdv.dod.ua, ТКМ “Седо-М” – індекс 360 (контактний телефон розробників для надання зауважень та пропозицій – 68-32-066).

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	2
	ВСТУП	5
	ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	5
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	6
1	ОСОБЛИВОСТІ БОЙОВИХ ДІЙ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)	7
1.1	Вплив нічних умов на бойові дії	7
1.2	Світлове забезпечення бойових дій	9
1.3	Спостереження (підслуховування). Способи орієнтування вночі та в умовах обмеженого бачення за досвідом проведення ООС (раніше АТО)	12
1.4	Заходи по боротьбі із засобами спостереження і освітлення противника у нічному бою за досвідом проведення ООС (раніше АТО)	18
2	ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ БОЮ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)	19
2.1	Загальні положення	19
2.2	Отримання завдання	20
2.3	Аналіз завдання	21
2.4	Розробка, аналіз та порівняння варіантів дій	22
2.5	Затвердження варіанту дій	22
2.6	Розробка наказів	23
2.7	Проведення рекогносцировки	25
2.8	Організація взаємодії	25
2.9	Організація управління	26
2.10	Організація вогневого ураження противника вночі і управління вогнем	28
2.11	Організація всебічного забезпечення	30
2.12	Підготовка підрозділів	31
2.13	Підготовка району бойових дій та маршруту руху	31
2.14	Практична робота командира та його заступників у підрозділах (контроль готовності підрозділів до бою)	32
3	ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБОРОННОГО БОЮ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)	33
3.1	Загальні положення	33
3.2	Особливості управління підрозділами в оборонному бою вночі та в умовах обмеженого бачення	37
3.3	Ведення оборонного бою вночі та в умовах обмеженого бачення	38

3.4	Особливості ведення оборонного бою вночі та умовах обмеженого бачення в особливих умовах	40
3.5	Перехід від нічних дій до денних в обороні	44
4	ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ НАСТУПАЛЬНОГО БОЮ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)	45
4.1	Загальні положення	45
4.2	Бойові завдання і бойовий порядок підрозділів	47
4.3	Атака і бій у глибині оборони противника	49
4.4	Відбиття контратак противника	52
4.5	Переслідування противника	53
4.6	Особливості ведення зустрічного бою вночі та в умовах обмеженого бачення	55
4.7	Форсування водних перешкод	56
4.8	Особливості організації і ведення наступального бою вночі та в умовах обмеженого бачення в особливих умовах	59
4.9	Перехід від нічних дій до денних в наступі	65
5	ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МАРШУ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)	67
5.1	Загальні положення	67
5.2	Особливості підготовки нічного маршу	70
5.3	Організація комендантської служби	76
5.4	Здійснення маршу вночі та в умовах обмеженого бачення	77
6	РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)	81
Додатки:		
1	Перелік відстаней на яких виявляються джерела світла неозброєним оком вночі та на яких чутні звуки вночі на відкритій місцевості	84
2	Умовні знаки питань світлового забезпечення, які наносяться на робочу карту	86
3	ТТХ засобів світлового забезпечення	87
4	ТТХ приладів нічного бачення, екшен-камер, тепловізорів	91
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	98
	ДЛЯ ЗАМІТОК	99

ВСТУП

Досвід застосування підрозділів в Антитерористичній операції (Операції об'єднаних сил) на території Луганської та Донецької областей (далі – ООС (раніше АТО) довів необхідність ведення бойових дій не тільки вдень, але і вночі. Нічний час доби (умови обмеженого бачення) забезпечує раптовість і скритність підготовки та ведення бою (бойових дій). Однак реалізація цих дій пов'язана з деякими обмеженнями, що впливають на дії особового складу, застосування озброєння і військової техніки.

У нічний час та в умовах обмеженого бачення істотно обмежується видимість і дальність виявлення об'єктів спостереження, знижуються можливості з оцінки кольору та конфігурації об'єктів та місцевих предметів, ускладнюється пересування та орієнтування, погіршується умови виконання заходів взаємодії та управління бойовими діями, знижується ефективність застосування більшості видів зброї.

Ніч не може бути причиною зниження активності дій. Навпаки, умови обмеженого бачення необхідно використовувати для подальшого нарощування зусиль. Безперервне ведення бойових дій вночі стає об'єктивною необхідністю, а нічні дії – звичайними діями військ. Тому підрозділи повинні навчатися вирішувати бойові завдання вночі та в умовах обмеженого бачення так само, як і вдень.

На навчання підрозділів діям вночі необхідно витратити приблизно третину навчального часу. Але для цього необхідна клопітка всебічна підготовка підрозділів, і перш за все, уміння здійснювати пересування в нічний час, проводити рішучий розгром противника у зустрічному бою, організувати оборонний бій, проривати оборону і вести стрімке переслідування противника до повного його знищення.

У цьому Керівництві основні терміни та визначення наведено в тексті.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення та умовні позначення	Повне словосполучення та поняття, що скорочуються
1	2
АТО	Антитерористична операція
БМП	Бойова машина піхоти
БТР	Бронетранспортер
ВОП	Взводний опорний пункт
ВТЗ	Високоточна зброя
ГПЗ	Головна похідна застава
ГД	Головний дозор
ДРГ	Диверсійно-розвідувальна група
ЗМУ	Засоби масового ураження
КСП	Командно-спостережний пункт
КП	Командний пункт
МТЗ	Матеріально-технічні засоби
ОВТ	Озброєння і військова техніка
ООС	Операція об'єднаних сил
НЗФ	Незаконне збройне формування
ПНБ	Прилад нічного бачення
ППУ	Передовий пункт управління
ППО	Протиповітряна оборона
ПТРК	Протитанковий ракетний комплекс
РЕБ	Радіоелектронна боротьба
РХБ	Радіаційна, хімічна, бактеріологічна
РОП	Ротний опорний пункт
РД	Розвідувальний дозор
САБ	Світова авіаційна бомба
СП	Спостережний пункт
ТТХ	Тактико-технічні характеристики

1. ОСОБЛИВОСТІ БОЙОВИХ ДІЙ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)

1.1. Вплив нічних умов на бойові дії

Нічна темрява впливає на дії підрозділів як позитивно, так і негативно.

Нічні дії сприяють успішному і безперервному розвитку бою, що в сучасних умовах є характерною рисою для дій військ і неодмінною умовою досягнення перемоги над противником. Вони сприяють досягненню раптовості і певною мірою дозволяють приховати дії підрозділів від засобів спостереження противника. Вночі знижується ефективність вогню усіх засобів ураження. Прицільний вогонь артилерії, мінометів і танків в умовах обмеженої видимості, без застосування приладів нічного бачення та освітлювальних засобів, значно ускладнюється. Це сприяє зниженню втрат від вогню противника, та вимагає вжиття заходів для забезпечення ефективності вогню своїх засобів.

Вночі певною мірою зменшується небезпека використання противником високоточної зброї по підрозділах, які перебувають з ним у безпосередньому контакті. У нічний час від особового складу вимагається підвищення пильності і вжиття заходів для запобігання раптових дій з боку противника.

В умовах нічної темряви забезпечується краще ніж при денному освітленні маскування підрозділів від засобів спостереження, їх захист від ударів авіації противника з повітря. Але вночі успішно діють лише ті підрозділи, особовий склад яких відрізняється високим моральним духом і відмінною бойовою навченістю, всебічною забезпеченістю та підготовкою до дій вночі.

Вночі важче вести спостереження і орієнтування на місцевості, внаслідок чого ускладнюються застосування ОВТ та створюються певні труднощі в управлінні підрозділами в бою. У зв'язку з цим може знижуватися темп просування військ, особливо на пересіченій місцевості, за відсутності обладнаних доріг та при подоланні підрозділами складних перешкод.

Складні умови для орієнтування вночі обмежують, а в ряді випадків і виключають можливість проведення маневру підрозділами в ході бою. Тому, якщо необхідно провести маневр, його слід добре підготувати по найпростішому замислу. Вночі ускладнюється підтримання взаємодії з сусідами, між загальновійськовими підрозділами та з підрозділами інших родів військ і спеціальних військ. Питання взаємодії доцільно завчасно, по можливості в світлий час доби, уточнити та узгодити. Необхідно, щоб всі взаємодіючі підрозділи точно знали завдання і сигнали взаємодії, розпізнавальні знаки, а також підтримували безперервний зв'язок між собою.

Підвищена втомлюваність особового складу вночі може стати причиною ослаблення активності і стрімкості в діях підрозділів, зниження уваги, що в свою чергу може вплинути на виконання бойового завдання. Тому командири підрозділів повинні надати час для відпочинку особовому складу перед діями

вночі і вміло проводити заходи щодо підтримання та відновлення фізичних сил і морального духу особового складу.

Внаслідок обмеженої видимості під час дій вночі можливі будь-якого роду випадковості і несподіванки, що ускладнює обстановку та створює плутанину.

Нічні умови суттєво впливають на нервову систему людини і ускладнюють застосування нею ОВТ. Ці труднощі з'являються в наслідок обмеженої видимості і впливу на людей звукових і світлових ефектів, характерних для бойової обстановки, які сприймаються вночі зазвичай в спотвореному вигляді. Вночі звук чується голосніше, а світло сильніше впливає на зір людини, тому спотворюється уявлення про відстані та місцеві предмети: темні предмети здаються розташованими далі, а світлі - ближче.

Вночі знижується рівень освітленості, зростає поріг контрастної чутливості очей, зменшується дальність видимості об'єктів і не розрізняються їх кольори, падає гострота зору. Ще більш знижують видимість вночі опади.

При переходах вночі кордону "світло - темрява" характерною особливістю є необхідність адаптації (звикання) зору протягом досить тривалого проміжку часу, якого в певних умовах може не вистачити. Тому вночі слід обережати очі від впливу білого світла (включення світла в бойових машинах, палаючого сірника, запальнички тощо) або відразу застосувати освітлення очей червоним світлом, що значно скоротить час адаптації.

У зв'язку з обмеженою видимістю людина прагне посилити зір або доповнити його напругою слуху. У темряві людині вельми важко орієнтуватися на місцевості, витримувати правильний напрямок руху або визначати положення цілей в розташуванні противника. Тільки добре натреновані військовослужбовці здатні вміло діяти і впевнено застосовувати бойову техніку і зброю вночі так само, як і вдень.

Без відповідного тренування у людей підвищується вразливість і вони швидко втомлюються, а деякі з них і піддаються панічним настроям. Психологічною основою такого стану є відчуття страху - інстинктивна реакція людини на небезпеку, що їй загрожує. Вночі, навіть при місячному світлі, на незнайомій місцевості в бойовій обстановці воїни, що не мають бойового досвіду, можуть необгрунтовано перебільшувати небезпеку. Звичайні місцеві предмети в очах таких людний представляються незвичайних розмірів і форм, в них їм вбачається небезпечні предмети і фігури.

Місцевість в темряві оманлива. Вона здається рівною, хоча насправді має різні нерівності: ями, горби, канави, яри. Багато місцевих предметів при штучному освітленні виглядають по іншому, ніж вдень. Темні предмети здаються меншими за розміром, жовті - білими, світло-зелені - жовтуватими.

Умови ведення бою в багатьох випадках залежать і від характеру самої ночі. Ніч може бути дуже темною, помірно світлою. У темну ніч можна особливо ефективно проводити пошук або проникати через незайняті проміжки в обороні противника.

Проте залежно від стану погоди видимість і чутність вночі можуть сильно змінюватися. Так, в дощову ніч не тільки важко орієнтуватись, але і виникають

особливі звуки, що утворюються внаслідок контакту предметів спорядження з випадковими кущами. Пересування ускладнюється. Ефективність застосування приладів нічного бачення знижується. У світлі ночі орієнтування на місцевості полегшується. При такому освітленні можна вести спостереження в бінокль.

При відсутності штучного освітлення та ПНБ цілі виявляються, головним чином, за світловими демаскуючими ознаками. Світло від ліхтаря, фари, багаття, запаленого сірника можна бачити на значній відстані. По спалахам пострілів можна встановити місця вогневих засобів противника, як правило, спостереження ведеться неозброєним оком, лише після того, як виявлені ознаки цілі, її деталі і місце уточнюються за допомогою оптичних приладів.

Вночі іноді буває важко визначити точне місце цілі. У подібних випадках спостерігачі діють так. Побачивши спалах від стрільби, вони беруть спеціально зроблену для цього указку, направляють її в місце спалаху і в такому положенні закріплюють. З світанком за напрямом указки вже точно визначають місце, звідки вівся вогонь.

Природний шум, особливо в бурю, можна використовувати для скритного наближення до противника на близьку відстань. Доцільне зближення з противником, коли вітер дує від нього. Найбільш вигідно для цього використовувати туманну ніч або дощову ніч, коли все навколишнє середовище стає невизначеним і розпливчастим.

Видимість і чутність можуть значно поліпшуватися у зимову ніч. Обриси темних предметів різко вимальовуються на білому фоні. Дуже добре помітні сліди, тому в таку ніч необхідно особливу увагу звернути на маскування.

У східних районах сутінки і світанок короткі. Після заходу сонця раптово настає темрява і різко знижується температура. Безмісячні ночі дуже темні, зорі світять яскраво і можуть служити добре вираженими орієнтирами. Світло місяця дуже яскраве, тому при пересуванні військ в місячну ніч особливих труднощів не виникає.

1.2. Світлове забезпечення бойових дій

Світлове забезпечення бойових дій підрозділів – це комплекс заходів щодо організованого застосування ПНБ, світлосигнальних, освітлювальних, димових і технічних засобів з метою полегшення виконання бойових завдань своїм підрозділам вночі та в інших умовах обмеженої видимості і, в той же час, ускладнити дії військ противника.

Для світлового забезпечення застосовуються:

нічні приціли, ПНБ, прилади спостереження, ПНБ і прилади, що використовуються при виконанні завдань інженерного забезпечення;

світлосигнальні засоби, сигнальні патрони і міни, орієнтирно-сигнальні авіаційні бомби, трасуючі снаряди і кулі, комплекти сигнальних вогнів, світлофори, знаки і екрани з електропідсвіткою, сигнальні ліхтарі, малі і великі кліренсні світлові знаки, світлові покажчики, а також знаки і покажчики виготовлені в підрозділах, забарвлені люмінесцентними, фосфорними барвниками або білою фарбою, видимі в темний час – освітлювальні засоби:

освітлювальні патрони, снаряди і міни, авіаційні освітлювальні бомби і різні підсвічувачі, встановлені на танках, БМП (БТР) й іншій техніці.

Крім того, для виконання завдань світлового забезпечення можуть використовуватися запальні й димові авіаційні бомби, запальні баки, димові артилерійські снаряди (міни), а також вогнища пожеж, що створюються артилерією, авіацією і підрозділами, які ведуть розвідку в розташуванні військ противника й інші засоби.

Освітлювальні засоби залежно від призначення можуть бути ближньої і дальньої дії.

Освітлювальні засоби ближньої дії застосовуються для освітлення цілей (об'єктів) противника безпосередньо перед бойовими порядками своїх військ, коли ПНБ недостатньо або малоефективні, а також для освітлення місцевості. Освітлювальні засоби дальньої дії застосовуються для освітлення цілей (об'єктів) противника в глибині його розташування з метою їх розвідки і ураження, цілевказання і орієнтування своїх військ на місцевості.

Завдання світлового забезпечення:

максимальне використання тактико-технічних можливостей ПНБ і уміле застосування засобів освітлення для своєчасного розглядання цілей (об'єктів) противника і їх вогневого ураження;

засліплення противника і боротьба з його засобами світлового забезпечення;

орієнтування військ;

світлова сигналізація для управління підрозділами і підтримка взаємодії між ними, а також взаємного розпізнавання, оповіщення, цілевказання і розвідки;

освітлення об'єктів і місцевості для більш сприятливого виконання розвідувальних, хімічних, інженерних й інших завдань;

забезпечення дезінформації противника.

Дорозвідка цілей (об'єктів) противника і їх вогневе ураження здійснюється, як правило, з максимальним використанням тактико-технічних можливостей ПНБ.

З метою збільшення дальності дії ПНБ проводиться підсвічування місцевості освітлювальними засобами для безпідсвічувальних приладів й інфрачервоними підсвічувачами для підсвічувальних приладів.

За недостатньої кількості ПНБ через їх недостатню ефективність за рішенням командира бригади (полку) проводиться освітлення цілей (об'єктів) противника і місцевості.

Освітлювальні засоби і ПНБ використовуються відповідно до їх призначення в поєднанні з радіоелектронними та іншими технічними засобами. Управління їх застосуванням здійснюється командирами, в підпорядкуванні яких вони знаходяться.

У всіх випадках освітлювальні засоби застосовуються так, щоб створене ними освітлення не демаскувало свої війська і не було перешкодою для використання ПНБ.

Для досягнення стійкого світлового забезпечення призначаються дублюючі засоби і виділяються резерви.

Засліплення противника здійснюється з метою позбавити або обмежити його можливості вести спостереження, використовувати (застосовувати) ПНБ, утруднити йому ведення прицільного вогню і орієнтування. Воно здійснюється за допомогою освітлювальних, запальних і димових засобів. Найбільший ефект досягається при їх застосуванні на головному напрямку в найвідповідальніші моменти бою раптово і на широкому фронті.

Завдання з придушення (знищення) засобів світлового забезпечення противника вогнем, зазвичай, вирішують артилерія, авіація і підрозділи протиповітряної оборони.

Орієнтування військ здійснюється постановкою світлових орієнтирів (створів) або освітленням (підсвічуванням) місцевих предметів у розташуванні противника для позначення напрямків дій підрозділів і розмежувальних ліній між ними. Для цієї мети використовуються різні освітлювальні і світлосигнальні засоби, а в окремих випадках створюються вогнища пожеж. Орієнтування військ при розташуванні на місці і пересуванні своєю територією проводиться за допомогою табельних або виготовлених у частинах (підрозділах) світлосигнальних знаків, що не спостерігаються противником.

Світлосигнальними знаками позначаються:

маршрути руху, вихідні рубежі, рубежі регулювання, розгортання і переходу в атаку, заражені ділянки місцевості, проходи в мінно-вибухових загородженнях і переправи;

пункти управління, пункти спеціальної обробки, вузли зв'язку, пункти заправки техніки, поповнення матеріальними засобами й інші об'єкти;

посадочні майданчики для вертольотів у вихідних районах для десантування, а також смуги прольоту тактичних повітряних десантів.

Озброєння та військова техніка позначаються спеціальними пізнавальними (сигнальними) знаками, що наносяться світлою фарбою, або білою, на борти танків, БМП (БТР), тягачів, автомашин, на чохли гармат і мінометів.

Світлова сигналізація для надійнішого управління підрозділами і підтримка взаємодії між ними, а також для взаємного пізнання, оповіщення і цілевказання здійснюється світлосигнальними й іншими засобами.

За допомогою цих засобів командири і штаби передають і приймають сигнали про початок або припинення руху, про зміну напрямку дій, про виконання поставлених завдань, виклик, перенесення або припинення вогню і про своє положення на місцевості.

Виконання завдань бойового забезпечення при веденні бойових дій вночі здійснюється, як правило, з використанням ПНБ. У разі їх відсутності або малої ефективності можуть застосовуватися світлосигнальні засоби, а також може проводитися місцеве або безпосереднє освітлення місць (ділянок) робіт або їх меж. Для цього застосовуються різні джерела електричного світла, світлові (самоосвітні) та пофарбовані в білий колір знаки (покажчики) і стрічки.

З метою дезінформації противника відповідно до загального плану оперативного маскування, можуть позначатися хибні райони зосередження і елементи бойового порядку військ, маршрути руху, переправи, пункти управління й інші об'єкти, а також оманні дії військ.

Засоби світлового забезпечення не повинні розкривати противнику місцеположення й угруповання своїх військ, підготовку їх до ведення бою і замисли командирів. З цією метою в період організації бою підтримується раніше встановлений режим застосування ПНБ і освітлювальних засобів.

1.3. Спостереження (підслуховування). Способи орієнтування вночі та в умовах обмеженого бачення за досвідом проведення ООС (раніше АТО)

Спостереження вночі може проводитися в різних умовах: з штучним освітленням місцевості та без нього, за допомогою приладів нічного бачення і без них. Спостереження вночі ведеться так само безперервно, як і вдень.

За досвідом ООС (раніше АТО) для спостереження за діями противника, крім основних спостережних (командно-спостережних) пунктів, які розташовані навколо базового табору підрозділів або ротних опорних пунктів (взводних опорних пунктів) (далі – РОП (ВОП), на ніч організуються додаткові спостережні пости (мобільні спостережні пости), які зазвичай виставляються на передньому краї або на всіх панівних висотах (пагорбах, териконах) або поблизу своїх загороджень перед переднім краєм, що дозволить контролювати пересування будь-яких мобільних засобів (вантажівок, мікроавтобусів тощо), які можуть використовуватись для транспортування мінометів та інших засобів ураження.

Успіх спостереження вночі багато в чому залежить від завчасної підготовки спостерігача або спостережного поста. Ця підготовка полягає у ретельному вивченні місцевості в смузі спостереження, запам'ятовуванні її обрисів, напрямків прихованих підступів, розташування орієнтирів і місцевих предметів. Якщо необхідно, то слід заздалегідь намітити місце спостереження і маршрут руху до нього. Крім того, щоб краще орієнтуватися вночі, необхідно межі сектора спостереження, напрямки на орієнтири і найважливіші місцеві предмети позначити добре видимими віхами у вигляді білих кілочків (камінням тощо), а також визначити їх напрямком по азимуту.

Якщо спостерігач чи спостережний пост розташовується недалеко від противника, то спостереження вночі ведеться з того ж місця, що і вдень.

Але іноді місце спостереження на ніч необхідно висунути ближче до противника. В цьому випадку місце треба вибрати у низині, щоб об'єкти, які розташовані на місцевості, особливо на тих ділянках, де очікується поява противника, по можливості проектувалися на тлі нічного неба. При розташуванні спостережного поста попереду своїх підрозділів або в безпосередній близькості від противника необхідно передбачити заходи відбиття можливого нападу на нього.

Якісно організоване спостереження за діями противника сприятиме своєчасному виявленню і упередженню його намірів, ефективному виконанню завдань вогневого ураження противника.

Оскільки обмежена видимість вночі ускладнює спостереження за противником і полем бою, то спостереження рекомендується доповнювати підслуховуванням. Вночі звук поширюється з більшою силою і на більшу відстань, ніж вдень. Уміння доповнювати спостереження підслуховуванням вночі має особливо велике значення при визначенні характеру дій противника. Як відомо, найбільш важливими звуковими ознаками, по яких визначають характер дій противника, є шуми, що утворюються під час руху людей, машин, стрільби з різних видів зброї, проведенні інженерних робіт тощо.

Підслуховування дій противника за цими ознаками може багато в чому доповнювати, або привертати увагу спостерігача і тим самим дати додаткові відомості про дії противника. У зв'язку з цим великого значення набуває також звукове маскування, особливо в умовах безпосереднього зіткнення з противником.

Підслуховування як спосіб розвідки застосовується при діях військ в умовах безпосереднього зіткнення з противником і може вестися на слух або з застосуванням спеціальних технічних засобів зв'язку. Підслуховування на слух доповнюється оглядом, особливо вночі і в умовах обмеженої видимості.

Розвідку підслуховуванням ведуть спостерігачі підрозділів та спостережних постів. Крім того, з цією метою можуть створюватися спеціальні пости підслуховування з військовослужбовців, які вміють добре орієнтуватися вночі і володіють хорошим слухом. Залежно від поставленого завдання та умов обстановки в склад поста підслуховування призначаються 2 – 3 військовослужбовця. До його складу можуть включатися розвідники, коректувальники і в окремих випадках сапери.

Місця для підслуховування слід розміщувати якомога ближче до противника з таким розрахунком, щоб забезпечувалися найкращі умови чутливості. З цією метою необхідно заздалегідь вивчити місцевість і розташування противника, зокрема, де знаходяться його вогневі засоби, напрямок вогню, мертві простори, особливості рельєфу, які впливають на поширення звуку, видимі вночі орієнтири, визначити напрям вітру, після чого намітити місце підслуховування і маршрут руху до нього. Вибираючи місце підслуховування, слід мати на увазі, що чутність краще, коли вітер з боку противника, а також вночі, у сиру погоду, після дощу, в горах, взимку, біля води. У низьких і закритих місцях, таких, як яри, ущелини, глибокі лощини, в лісі, в горах, біля водойм, з'являються так звані слухові обмани, луна та інші фактори, які сильно спотворюють звуки.

Військовослужбовці, які призначені у розвідку підслуховуванням, повинні, крім гострого зору і гарного слуху, володіти хорошою пам'яттю, щоб запам'ятовувати все побачене і почуте, вміти визначити місце джерела звуку, відрізнити важливе і дійсне від немаючого значення і помилкового.

Вміння слухати та визначати значення звукових і світлових ознак дається тривалими тренуваннями. Для визначення напрямку звуку не можна часто повертати голову. Людина може визначати напрям звуку завдяки тому, що вловлює малий проміжок часу, що проходить між моментом сприйняття звуку одним і іншим вухом. Якщо, припустимо, звук на якусь частку секунди раніше досягає лівого вуха, значить, джерело знаходиться зліва, якщо правого, праворуч. Коли звук доходить до обох вух одночасно, то його джерело знаходиться попереду або позаду. Для того щоб визначити напрям на джерело звуку, необхідно спочатку встановити приблизно, звідки доноситься звук, повернути у той бік голову і помітити у цьому напрямку яку-небудь віддалену точку, а потім, почекавши повторення звуку, уточнити його напрям остаточно, злегка повертаючи голову вправо і вліво до тих пір, поки джерело звуку не опиниться попереду або поки не вдасться виявити його за іншими демаскуючими ознаками, наприклад світловими.

Необхідно враховувати наявність у військовослужбовців кевларових захисних шоломів, які додатково надають звукову луку, особливо в вітряну погоду та додають похибку у визначенні напрямку та джерело звуку.

При підслуховуванні необхідно дотримуватися світлового та звукового маскуванню. Всі шуми і звуки, які характеризують дії противника, слід запам'ятати і доповісти про них командирі підрозділу після повернення. Якщо ж вони свідчать про серйозні зміни у обстановці і діях противника, то про них треба доповісти негайно встановленим сигналом або засобом зв'язку.

Щоб успішно діяти вночі, необхідно враховувати не тільки сприятливі умови, що створюються нічною темрявою, але і враховувати її негативний вплив на особовий склад і характер дій військ і відповідно до цього проводити необхідні заходи щодо забезпечення бойових дій.

Способи орієнтування вночі та в умовах обмеженого бачення.

Добрі навички в орієнтуванні вночі є важливою умовою успішного ведення нічних бойових дій. Значні складності в орієнтуванні в темний час доби виникають через погану видимість. Непоміченим залишається те, що добре видно вдень. І хоча органи зору можуть пристосовуватись до освітлення різної інтенсивності, це здійснюється дуже повільно. Тільки після годинного перебування у темряві очі починають розрізняти окремі предмети, що слабо вимальовуються і яких спочатку було не видно. Гострота зору при нічному баченні різко знижується в результаті фізичного і нервового перенапруження. ПНБ не повністю компенсують недоліки зору при орієнтуванні вночі, тому що дальність їх дій обмежена і не всі військовослужбовці у бойових умовах ними оснащені. Під час орієнтування або спостереження вночі не виключена можливість засліплення яскравим світлом при використанні освітлювальних засобів своїми військами і противником.

Вночі знижується гострота зору. В сутінках і особливо в темряві важко розрізнити характерні, необхідні для швидкого орієнтування місцеві предмети. Вночі око не розрізняє кольори. Весь ландшафт подібно до чорно-білої фотографії представляє собою лише сполучення сірих тонів різної ясності. Населені пункти, що легко розпізнаються вдень за характерним кольором дахів,

вночі зливаються з навколишньою місцевістю. Густо-зелені луки зливаються з полями різного забарвлення. Ліс темно-зеленого кольору вночі видається темною смугою, яку легко можна переплутати з полями. При орієнтуванні вночі можна користуватися, в основному, крупними формами місцевості, великими об'єктами, а також предметами, розміщеними на горизонті, що добре вимальовуються на фоні неба.

При орієнтуванні вночі значно важче визначати відстань і знаходити місцеві предмети. При визначенні відстаней ненавчені військовослужбовці допускають помилки до 50%. На пересіченій місцевості висоти здаються ущільненими, а низини між ними невидимими. Відстань до видимих джерел світла здається набагато більшою, ніж є насправді.

При орієнтуванні вночі необхідно спочатку визначити своє місце знаходження відносно сторін горизонту оточуючих місцевих предметів, потім уточнити напрямок руху за компасом і місцевими предметами. При користуванні компасом необхідно звертати увагу на те, щоб поблизу не було металевих будівель або предметів (опорних електричних ліній високої напруги, металевих конструкцій тощо).

Основна увага вночі надається дотримуванию заданого напрямку руху. Здійснюється це за допомогою орієнтирів. Як орієнтир можна використовувати будь-які предмети на місцевості і деталі рельєфу, які достатньо чітко вимальовуються на фоні неба і за інтенсивністю забарвлення різко вирізняються на навколишній місцевості. Найбільш контрастними орієнтирами є окремі будинки, куполи церков, кути лісу, крупний чагарник, характерні форми гірських вершин тощо. Як орієнтири можуть використовуватись добре видимі у темряві вигини рік, шосейні дороги й їх перехрестя, залізниця та об'єкти на ній.

В яскраві ночі орієнтування здійснюється майже так, як і вдень. Не спостерігаються лише дрібні елементи місцевості, зате добре виділяються крупні деталі рельєфу і групові місцеві предмети, яких достатньо для загального орієнтування. Схожі умови для орієнтування бувають і взимку, особливо коли лежить суцільний сніговий покрив. Але сніговий покрив значно змінює характер місцевості і місцевих предметів, що ускладнює орієнтування. Взимку як орієнтири зазвичай вибираються місцеві предмети, які яскраво вирізняються своїм забарвленням на сніговому тлі. Особливу увагу спостерігачам необхідно приділяти з появою "снігової сліпоті", коли від напруги органів зору, взагалі зображення зливається в однотонну картинку, без виявлення окремих елементів.

Успіх ведення бою вночі суттєво залежить від вірного орієнтування. Орієнтування вночі полегшується при дотриманні наступних вимог:

до початку орієнтування берегти очі від яскравого світла (рекомендується залишатися на місцевості 20 – 30 хв);

спостережний пост, з якого здійснюється орієнтування, повинен бути захищений від місячного світла;

при орієнтуванні по карті для її освітлення використовувати синє світло, яке не притупляє гостроти зору в темряві;

за будь-якої можливості, особливо перед початком бою, орієнтування на місцевості здійснюють спочатку вдень, а після з настанням темряви. Вдень орієнтири вибираються з урахуванням можливостей спостерігати їх вночі.

Особливі труднощі в орієнтуванні виникають під час пересування. Пересування вночі здійснюють, в основному, маршрутами, нанесеними на карту, орієнтуванню під час руху по них на машинах слід надавати значну увагу через обмежену видимість з кабіни автомобіля (бойової машини). При пересуванні дорогами достатньо орієнтуватись по карті. Рекогносцировка маршрутів висування здійснюється завчасно вдень і тоді ж визначаються провідники, які вночі ведуть окремі колони.

Нічному пересуванню повинно передувати прискіпливе вивчення карти і вибір необхідних орієнтирів на маршрутах руху. Орієнтири призначаються також при русі шосейними дорогами і через міста. Маршрути пересування необхідно розбивати на ділянки з виставлянням кілометражу. Довжина ділянки залежить від характеру місцевості. Окремі ділянки, як правило, повинні закінчуватись у тих місцях, де різко змінюється напрям руху.

Під час руху командир головної машини безперервно звіряється з картою, слідкуючи за проходженням встановлених контрольних пунктів. У місцях, де слід орієнтуватися особливо прискіпливо, необхідно робити зупинки і виходити з машини. Якщо на зупинках орієнтування здійснюється за допомогою компаса, то це необхідно робити на віддалі 15 – 20 м від машин, при цьому зброя переводиться в положення “за спину”.

Якщо завчасно, вдень, провести рекогносцировку маршрутів неможливо, то старші окремих колон готують детальні схеми нічного маршу, в яких вказуються всі важливі деталі рельєфу і місцевих предметів. На схеми наносяться вибрані орієнтири і відстань між ними.

Значно важче орієнтуватись в умовах бездоріжжя. У цьому випадку великого значення набуває дотримання правильного напрямку руху і своєчасний вихід у вказаний район (рубіж). Найзручнішим і швидким способом орієнтування в русі є визначення напрямку по компасу.

Вночі рух здійснюється по прямій. Але враховуючі наявність важкопрохідних ділянок (обриви, яри та інші складки місцевості), що виключають можливість руху по прямій, слід призначати велику кількість прямих коротких відрізків, обмежених відповідними орієнтирами. Вночі зупинки для орієнтування здійснюються частіше, ніж вдень.

Особливо виділяються ті ділянки місцевості, де передбачається відхилитися від заданого напрямку через наявність непрохідних місць або з інших причин.

Для окремих відрізків ділянки маршруту вказуються:

азимут;

відстань у метрах (кілометрах), іноді у парах кроків;

час проходження окремих ділянок маршруту з урахуванням бойової обстановки і характеру місцевості;

наявність і характер доріг.

Під час руху час і пройдена відстань зв'язуються зі схемою. Пройшовши намічену відстань до орієнтира та не знайшовши його, слід шукати цей орієнтир поруч у колі, радіус якого дорівнює 1/10 пройденої до орієнтира відстані. Ця помилка обумовлюється неточними показами компаса. Помилка на 1° на одному кілометрі маршруту може дорівнювати відхиленню приблизно 20 м.

Дотримання правильного напрямку руху під час бойових дій зазвичай забезпечується освітленням орієнтирів (світловими орієнтирами). Орієнтири визначаються (ставляться) у напрямку пересування військ за рубежами і на всю глибину виконання завдання.

Для вказівки підрозділам напрямків наступу застосовуються також прожектори. Головний напрямок вказується схрещуванням двох променів над орієнтиром. За допомогою прожекторів напрямок вказується через визначені інтервали часу у відповідності із затвердженим планом або за викликом. При створенні світлових орієнтирів для вказівки військам напрямків наступу виходять із розрахунку – один орієнтирний створ на батальйон.

Велике значення для орієнтування підрозділів і управління боєм вночі має позначення рубежів, на які послідовно виходять наступаючі підрозділи. Вийшовши на черговий рубіж, перші ешелони подають умовні світлові сигнали і позначають своє місцеположення. Але слід зауважити, що під час нічного бою противник може використати такі ж сигнали з метою ввести війська в оману. На цей випадок повинні бути призначені запасні сигнали (двох кольорів), які подаються за командою вищого штабу.

Під час бою особливу увагу слід надавати подоланню мінних полів й інших перешкод. Проходи в мінних полях і об'їзди позначаються світловими покажчиками або ліхтарями, світло яких направлено назустріч руху своїх підрозділів. Підрозділи, що забезпечують стики з сусідніми батальйонами, повинні позначати фланги, щоб запобігти змішування бойових порядків. Для цього можна використовувати освітлювальні знаки, що кріпляться до одягу (до рукавів, спини), зброї (до прикладів) тощо. Бойова техніка позначається світлою фарбою з боків і ззаду з таким розрахунком, щоб їх могли бачити тільки свої війська.

Правильне орієнтування під час нічного бою значно сприяє успішному виконанню бойових завдань. Щоб всі дії, пов'язані з орієнтуванням вночі, стали для військ звичайною справою, нічні заняття і навчання слід завжди проводити на малознайомій місцевості, в різний час ночі і за різних метеорологічних умов. Війська повинні вміти швидко орієнтуватися на невідомій місцевості, правильно витримувати напрямок руху і виконувати завдання у складних умовах ночі. В кожному підрозділі доцільно підготувати декількох військовослужбовців, які найкраще за інших орієнтуються в темряві і швидко пересуваються на невідомій місцевості. Найкращий досвід війська отримують при безпосередній участі в нічних бойових діях.

1.4. Заходи по боротьбі із засобами спостереження і освітлення противника у нічному бою за досвідом проведення ООС (раніше АТО)

Боротьба з радіоелектронними і тепловізійними засобами, приладами нічного бачення (далі – ПНБ) і освітлювальними засобами противника ведеться постійно у всіх видах бою і включає наступні заходи:

розвідка;

подавлення (знищення) радіоелектронних і тепловізійних засобів, ПНБ, артилерійських (мінометних) батарей противника, що ведуть стрільбу освітлювальними снарядами (мінами), освітлювальних постів, танків з прожекторними установками і прожекторних установок звичайного й інфрачервоного випромінювання;

знищення в повітрі парашутів освітлювальних снарядів, мін і авіаційних освітлювальних бомб;

засліплення ПНБ, спостережних пунктів;

постановка світлових завіс перед фронтом своїх військ (береговою межею, кораблями противника);

створення вогнищ пожеж у районах розташування, на рубежах розгортання і в опорних пунктах противника.

Радіоелектронні і тепловізійні засоби, що виявлені під час бою, ПНБ і освітлювальні засоби противника вражаються негайно. Подавлення артилерійських (мінометних) батарей, що ведуть стрільбу освітлювальними снарядами (мінами), зазвичай здійснюється артилерією зі складу артилерійських груп, а також бойовими вертольотами й іншими вогневими засобами, здатними в конкретних умовах обстановки виконати це завдання.

Підсвічувальні ПНБ противника разом з об'єктами, на яких вони встановлені, знищуються вогнем прямою наводкою з використанням нічних прицілів, а безпідсвічувальні ПНБ – під час ураження об'єктів (цілей) з використанням засобів освітлення, нічних прицілів – вогнем за спалахами пострілів.

Прожекторні установки звичайного й інфрачервоного випромінювання, танки з прожекторними установками знищуються вогнем прямою наводкою. На близьких відстанях вони вражаються вогнем стрілецької зброї, а ті, що розташовані в глибині бойових порядків противника – артилерією і авіацією, а за сприятливих метеорологічних умов вони засліплюються димами. Для ведення по них прицільного вогню використовуються світлофільтри.

Парашути освітлювальних снарядів і мін знищуються в повітрі вогнем стрілецької зброї, а парашути авіаційних освітлювальних бомб – вогнем підрозділів протиповітряної оборони (далі – ППО) і зенітних кулеметів, для цього може долучатися також авіація і вертольоти, які знаходяться в повітрі. Літаки – носії освітлювальних авіаційних бомб – знищуються всіма засобами ППО.

Засліплення ПНБ, СП і вогневих засобів противника здійснюється шляхом постановки світлових завіс, які створюють високі рівні освітленості перед цілями (об'єктами) противника, за допомогою освітлювальних засобів, а

іноді і періодичним направленням променів танкових підсвічувачів зі знятими світлофільтрами безпосередньо в ціль (на об'єкт) протягом 10 с.

Для створення світлових перешкод інфрачервоним системам противника джерела світла повинні розташовуватися на ґрунті у 800 – 1000 м від них з інтервалом 100 м. При меншому віддаленні від об'єктів противника інтервал зменшується до 50 м.

Створення вогнищ пожеж, як джерел засліплення противника, здійснюється артилерією, авіацією із застосуванням запалювальних снарядів, авіаційних бомб і баків, а також розвідувальними групами, що діють у тилу противника, підпалом палих матеріалів або у розташуванні противника, на маршрутах висування, рубежах розгортання тощо.

Крім цього, слід використовувати свої спеціальні заходи з організації осліплення (освітлення) засобів спостереження противника під час бою (дій) вночі, а саме:

осліплення командно-спостережних (спостережних) пунктів (електронно-оптичних засобів) і вогневих засобів противника досягається, коли факели освітлювальних снарядів (мін) горять на землі на відстані 100 – 150 м перед об'єктом, який осліплюють;

під час горіння факела на землі в радіусі 100 м досягається таке сильне освітлення, яке виключає прицільну стрільбу і спостереження за полем бою. Але осліплення зберігається не лише під час горіння факела протягом 30 – 40 с, а і після його згасання (адаптація ока проходить приблизно через 30 с). Тому для досягнення безперервного осліплення темп стрільби повинен бути 1 залп/хв. Стрільбу ведуть залпами батареї при інтервалі віяла до 100 м;

електронно-оптичні засоби противника осліплюються при освітленні 0,4 лк у районі розміщення противника. Це досягається горінням факела снаряда (міни) радіусом до 1800 м. Для створення суцільної зони осліплення електронно-оптичних приладів інтервал віяла призначають 2000 м;

для осліплення ПТКР противника факел повинен горіти на землі з інтервалом віяла 100 м на віддаленні 800 - 1000 м перед ними. Якщо віддалення точок горіння факелів менше, то інтервал віяла призначають 50 м.

2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ БОЮ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)

2.1. Загальні положення

Робота командира і штабу з підготовки бою (дій) вночі та в умовах обмеженого бачення повинна здійснюватися з урахуванням особливості темного часу доби та необхідності організувати і здійснювати заходи світлового забезпечення.

Світлове забезпечення у військовій частині (підрозділі) організовується і здійснюється на основі отриманого бойового завдання, вказівок старшого командира (розпорядження вищого штабу) і прийнятого командиром військової

частини (підрозділу) рішення на ведення бою (дій) вночі та в інших умовах обмеженої видимості.

Підготовка до дій вночі та в умовах обмеженого бачення, як правило, проводиться у світлий час доби. Під час підготовки до дій вночі командир більшу частину роботи щодо планування бою (визначення замислу, постановку бойових завдань підрозділам, рекогносцировку, організацію взаємодії та управління) повинен за можливості проводити на місцевості. Із заняттям вихідного району для наступу (району оборони, РОП) або у випадку зупинки командир негайно організовує спостереження, посилює охорону і оборону, ставить завдання підрозділам і черговим вогневим засобам щодо відбиття можливої атаки (нападу) противника, дає вказівки щодо інженерного обладнання (дообладнання) позицій, звертаючи особливу увагу на ретельне маскування інженерних споруджень і виконання заходів щодо захисту від засобів високоточної зброї.

Для своєчасної та якісної підготовки підрозділу до бою (дій) вночі та в умовах обмеженого бачення командир не повинен очікувати розширених вказівок від старшого начальника, а повинен проявити самостійність та ініціативу. Вдалій організації підготовки до бою (дій) вночі за короткий час буде сприятиме постійне вивчення та знання командиром обстановки, в першу чергу противника і місцевості, з точки зору ведення нічного бою, а також своєчасна підготовка підрозділів до нього. Не виключається, що підготовка особового складу, ОВТ до нічних дій буде проводитися в підрозділах не одночасно.

Порядок підготовки військових частин (підрозділів) до бойових дій здійснюється відповідно Бойових статутів.

2.2. Отримання завдання

Під час здійснення командиром та штабом первинної оцінки отриманого завдання командир повинен зрозуміти мету майбутніх дій, замисел старшого командира на нічний бій, завдання, як він має намір використовувати темний час доби для ведення бою, якого противника, де, в якій послідовності та як розгромити продовж ночі, місце в бойовому порядку та роль підрозділу у бою (діях), витрати основних видів боєприпасів (в обов'язковому порядку усвідомлює кількість та порядок використання засобів освітлення), завдання сусідів і порядок організації взаємодії з ними, час готовності до виконання завдання до ведення бойових дій вночі, а також який передбачає порядок дій на світанку.

В ході визначення первинного оперативного розрахунку часу командир повинен враховувати час на планування, підготовку та безпосереднє проведення операції при цьому, враховувати, скільки часу буде потрібно підрозділу для підготовки до нічного бою (дій), час готовності до бою (дій), час доповіді замислу старшому командирі і участі у проведенні ним рекогносцировки. З початку визначає загальний час на підготовку бою (дій) вночі, в подальшому розраховує, скільки є в наявності світлого і темного часу.

Під час відпрацювання первинних вказівок командир повинен врахувати визначені умови, наявності часу на підготовку підрозділів, ступінь навченості особового складу до бою (дій) вночі, а також сильні та слабкі сторони в його підготовці. Якщо обстановка дозволяє, з особовим складом можуть бути організовані додаткові заняття по вивченню особливостей веденню бою (дій) вночі та в умовах обмеженого бачення, а саме: орієнтування, ведення вогню, водіння бойових машин тощо. Також, при наявності часу і умов обстановки з підрозділом проводять тактичні заняття, а також визначається об'єм роботи щодо підготовки ОВТ до використання вночі.

При відпрацюванні попереднього розпорядження №1 командир крім стандартних пунктів також вказує:

порядок та сигнали взаємного розпізнавання особового складу та техніки вночі;

порядок використання приладів нічного бачення (тепловізорів);

при наявності часу, які додаткові заняття спланувати та провести з особовим складом щодо підготовки до дій вночі;

до якого часу і які заходи необхідно виконати, щодо підготовки підрозділів до дій вночі.

2.3. Аналіз завдання

При проведення аналізу завдання посадовими особами штабу розглядається:

можливий склад противника та наявність ПНБ (тепловізорів), положення (розміщення) СП (постів освітлення) та чергових вогневих засобів, стан, ступінь захищеності, систему вогню та загороджень, сильні та слабкі сторони противника та можливий характер його дій вночі, місця розташування його резервів та можливість їх використання в умовах обмеженого бачення, які заходи приймає противник для посилення своїх дій вночі, навченість та готовність особового складу до ведення бою вночі;

склад, положення, стан та можливості штатних (приданих і підтримуючих) підрозділів з урахуванням впливу нічних умов (наявність і справність ПНБ, тепловізорів, засобів нічного спостереження), захищеність і забезпеченість своїх військ, а також забезпеченість підрозділу, приданих і підтримуючих підрозділів засобами освітлення;

положення, характер дій і умови взаємодії з сусідами враховуючи наявність (справність), розміщення ПНБ, тепловізорів, засобів нічного спостереження та порядок їх використання на флангах свого підрозділу. При цьому важливо визначити, наскільки дії сусідів і застосування ними засобів світлового забезпечення можуть вплинути на ведення бою підрозділом і виконання поставленого бойового завдання;

загальний характер місцевості, рельєф, захисні і маскувальні (демаскуючі) властивості, наскільки місцевість ускладнює або полегшує дії підрозділів вночі, як своїх підрозділів, так і противника.

2.4. Розробка, аналіз та порівняння варіантів дій

В ході розробки, аналізу та порівняння варіантів дій вночі необхідно визначити:

напрямок зосередження основних зусиль щодо осліплення противника або його освітлення для ефективного ураження;

побудову бойового порядку і розподіл ПНБ, тепловізорів, засобів нічного спостереження та світлового забезпечення;

порядок застосування засобів освітлення (осліплення) під час нанесення вогневого ураження противника;

порядок цілевказівки;

завдання щодо маскуванню підрозділів (фортифікаційних споруд);

особливу увагу звернути на вибір напрямків використання танків, БМП (БТР) вночі;

завдання щодо використання артилерії в інтересах загальновійськового підрозділу (постановка світових створів, орієнтирів, вогнищ);

порядок позначення переднього краю в інтересах застосування авіації (з використанням наземних сигнальних патронів червоного, жовтого, зеленого вогню);

При розробці варіантів дій в обов'язковому порядку визначаються тривалість ночі та умови, в яких передбачається ведення бою (дії) (на протязі всієї ночі або тільки на протязі декількох годин темної пори) з урахуванням пори року.

2.5. Затвердження варіанту дій

Під час затвердження варіанту дій на бій вночі командир звертає увагу на: порядок світлового забезпечення, використання ПНБ, тепловізорів, засобів спостереження вночі та іншої апаратури;

завдання щодо виведення з ладу ПНБ, радіолокаційних засобів та засобів світлового забезпечення противника;

заходи щодо маскуванню підрозділів від радіоелектронних засобів противника;

заходи щодо введення противника в оману (встановлення теплових пасток, кутовідбивачів, навмисний рух техніки для демонстраційних (імітаційних) дій тощо);

порядок забезпечення безперервності бою, а саме перехід від дій вночі до денних або від денних до нічних дій;

заходи, щодо відбиття можливих контратак противника і порядок дій на світанку;

які заходи доцільно вжити для захисту особового складу від ЗМУ (ВТЗ) противника.

2.6. Розробка наказів

Вказівки зі світлового забезпечення командир військової частини (підрозділу) зазвичай віддає в ході організації бою (дій) після визначення завдань і основних заходів. При цьому він вказує:

завдання світлового забезпечення;

заходи щодо світлового забезпечення, які виконуються старшим командиром (начальником) в інтересах військової частини (підрозділу);

порядок використання ПНБ до початку бою (дій) і в ході його ведення;

порядок освітлення цілей (об'єктів) противника у смузі дій військової частини (підрозділу);

порядок постановки світлових орієнтирів (створів), підсвічування місцевих предметів для позначення напрямків дій підрозділів і розмежувальних ліній між ними;

порядок засліплення противника і ведення боротьби з його ПНБ, радіоелектронними, тепловізійними і освітлювальними засобами;

порядок використання засобів світлового забезпечення для управління військами і підтримки взаємодії, світлові сигнали управління, взаємодії, оповіщення, взаємного розпізнавання і цілевказання;

сили і засоби, що виділяються для виконання завдань світлового забезпечення, порядок їх підготовки, забезпечення та управління ними в ході ведення бою (дій);

резерв освітлювальних і світлосигнальних засобів і порядок його витрачання;

час готовності до виконання завдань.

Штаб організовує виконання вказівок командира щодо світлового забезпечення ведення бою (дій) вночі та конкретизує:

порядок використання приладів нічного бачення до початку і в ході ведення бою (дій);

заходи щодо боротьби з освітлювальними засобами і приладами нічного бачення противника;

уточнює розрахунок потреби освітлювальних засобів (за видами);

встановлює єдині світлові сигнали управління і взаємодії, порядок цілевказання, позначення свого положення і взаємного розпізнавання.

Сумісно з начальником артилерії уточнюється порядок освітлення місцевості, засліплення противника, створення світлових орієнтирів та ураження засобів світлового забезпечення противника.

Питання світлового забезпечення ведення наступального бою вночі відображаються на робочій карті командира і службових осіб органу управління і командирів підрозділів.

Штаб військової частини (підрозділу) спільно із заступниками командира з озброєння, з тилу, начальниками родів військ і служб на основі виписки з плану світлового забезпечення вищого штабу і рішення прийнятого командиром, розробляє план світлового забезпечення.

План світлового забезпечення розробляється на карті із пояснювальною запискою. У ньому, як правило, відображаються:

положення своїх військ і дані про противника до початку бою (дій);

зміст отриманого бойового завдання;

завдання, що виконуються силами і засобами старшого командира (начальника) на напрямку дій військової частини (підрозділу), у тому числі заходи світлового забезпечення;

рішення командира на майбутні дії: замисел бою (дій); бойові завдання підрозділам; головні питання взаємодії, основи організації управління і всебічного забезпечення;

положення і завдання підрозділів (сил і засобів), які залучаються до виконання завдань світлового забезпечення;

порядок використання ПНБ;

які цілі (об'єкти) противника, протягом якого часу, ким і коли освітлюються і засліплюються, витрата освітлювальних, димових і запалювальних боєприпасів;

місця і час створення вогнищ пожеж, сили і засоби, що виділяються для цього;

заходи щодо боротьби із засобами світлового забезпечення; противника, сили і засоби, що виділяються для цього;

заходи щодо забезпечення орієнтування своїх військ, ким і в якій послідовності вони здійснюються, які сили і засоби для цього виділяються;

порядок позначення смуги прольоту своєї авіації та позначення свого місця знаходження (переднього краю), хто, коли, якими засобами здійснює;

світлові сигнали для управління підрозділами, взаємного розпізнавання, оповіщення, цілевказання і взаємодії;

порядок управління підрозділами, виділеними для світлового забезпечення;

резерв сил і засобів світлового забезпечення.

Штаб здійснює підготовку пунктів управління і засобів управління до роботи в нічних умовах, забезпечує роботу командира на місцевості з організації нічних дій, посилює охорону і оборону та перепускний режим, здійснює контроль за виконанням заходів щодо підготовки підрозділів до ведення бою (дій) вночі і виконанням ними поставлених на ніч бойових завдань.

Під час переходу до нічних дій штаб спільно з начальниками родів військ і служб розробляє і доводить до підрозділів:

особливості щодо спостереження за противником, організації і ведення розвідки;

порядок посилення бойової і безпосередньої охорони, захисту особового складу і військової техніки, маскування і боротьби із засобами технічної розвідки противника;

заходи світлового забезпечення ведення бою (дій) і порядок їх виконання;

дотримання встановленого напрямку дій, позначення свого положення і взаємного розпізнавання;

забезпечення організованого переміщення пунктів управління, інших ешелонів, резервів, артилерії і тилу, а також порядку підвезення матеріально-технічних засобів у підрозділи та евакуації поранених і пошкоджених зразків озброєння і техніки.

2.7. Проведення рекогносцировки

Командири усіх рівнів повинні добре знати місцевість, де відбуватимуться бойові дії. При різному освітленні, вночі і вдень, рельєф місцевості уявляється по-різному. Тому командир повинен добре знати характер місцевості й уміти орієнтуватися на ній як вдень, так і вночі, як при природному, так і при штучному освітленні. Він повинен пам'ятати розташування окремих об'єктів, які мають значення для майбутніх дій. Рекогносцировку рекомендується проводити двічі: вдень і з настанням темряви.

Мета рекогносцировки вночі і способи її проведення будуть такими ж, як і в денних умовах. Під час рекогносцировки слід уточнити способи і порядок освітлення місцевості і засліплення противника, також командиром визначаються, як використовувати ПНБ (тепловізори).

Рекогносцировка, як правило, починається з орієнтування, в ході якого призначаються орієнтири і кодується місцевість. Орієнтири вибираються з таким розрахунком, щоб їх можливо було використовувати і в нічний час.

Рекогносцировка вночі повинна проводитися декількох точок, які як правило, наближаються до переднього краю.

При проведенні рекогносцировки в темний час уточнюються можливість орієнтування на місцевості і спостереження вночі, перевіряється можливість використання пасивних ПНБ для рішення задач по ураженню противника вогнем прямою наводкою, коректування вогню артилерії з закритих вогневих позицій, забезпечення водіння БМ, а також деякі питання світлового забезпечення (місця постановки світлових орієнтирів і напрямки влаштування світлових створів; цілі та об'єкти противника, які висвітлюються з початком бою (активних дій)).

Під час проведення рекогносцировки вночі активні ПНБ використовуються з дотриманням заходів протидії радіоелектронній розвідці противника. ПНБ пасивного типу дозволяється користуватися без обмежень.

2.8. Організація взаємодії

Для нічного бою командир розробляє план взаємодії, який доводиться до найдрібніших підрозділів. Організацію взаємодії рекомендується проводити на місцевості. Під час організації взаємодії потрібно домагатися, щоб командири підрозділів – взводів і відділень добре уявляли собі, як повинен відбуватися нічний бій. Потрібно встановити послідовність дій при виконанні окремих бойових завдань. Командири повинні ознайомитися із завданнями сусідніх підрозділів. Для досягнення успіху потрібно ретельно узгодити дії всіх

підрозділів між собою, із засобами ураження, світлового забезпечення та сусідами за завданнями, рубежами і часом.

На початку командир оголошує сам або наказує начальнику штабу оголосити сигнали управління (сигнали на відкриття, перенесення або припинення вогню), оповіщення, цілевказання.

При організації взаємодії командир визначає (узгоджує) питання, що в умовах нічного бою вимагають специфічного рішення:

порядок зайняття вогневих позицій окремими вогневими засобами, спосіб маневру ними під час ведення бою;

порядок ведення зосередженого і загороджувального вогню перед переднім краєм і в глибині оборони, способи виклику і припинення вогню;

порядок використання приладів нічного водіння (фар зі СМП з двома режимами затемнення – частковим і повним), габаритних ліхтарів і інших засобів світлового забезпечення;

порядок освітлення поля бою до початку дій противника, в ході бою і під час контратак, а також позначення напрямків руху для контратакуючих підрозділів;

порядок пророблення (проходження) проходів у своїх мінних полях та порядок їх позначення (з використанням світлосигнальних покажчиків і знаків, а саме світлосигнального знаку МБФ, дальність його видимості вночі в залежності від прозорості атмосфери може бути від декількох сотень метрів до кілометра);

порядок здійснення світлового забезпечення за завданнями, рубежами та часом;

порядок закріплення до світанку призначених рубежів та переходу від дій вночі до дій вдень;

порядок зайняття позицій або районів засобів для освітлення поля бою;

порядок організації зв'язку з підрозділами, виділеними для світлового забезпечення;

спосіб і порядок дій засобів боротьби з освітлювальними засобами противника, ПНБ, тепловізорами, засобами нічного спостереження, порядку засліплення або задимлення його підрозділів і спостережних пунктів;

місця постановки світлових орієнтирів (створів);

цілі (об'єкти) та засоби для їх освітлення, подавлення або осліплення.

По закінченню командир уточнює порядок взаємного розпізнавання і позначення свого місця положення, віддає вказівки щодо всебічного забезпечення бою (дій) вночі.

2.9. Організація управління

Управління підрозділами при веденні бою (дій) вночі здійснюється з пунктів управління, які розгортаються і переміщуються ближче до бойових порядків підрозділів першого ешелону.

При організації управління вночі та в умовах обмеженого бачення командир визначає місця і час розгортання командно-спостережних пунктів

(пересувних пунктів управління) (далі – КСП (ППУ) підрозділів і напрямом їх переміщення, порядок підтримки зв'язку з підлеглими і приданими підрозділами, спосіб і час представлення повідомлень (доповідей), ступінь інженерного обладнання КСП (ППУ) їх маскуванню і порядок забезпечення їх охорони та оборони вночі (умовах обмеженого бачення).

Бій вночі має багато характерних особливостей і висуває особливі вимоги до організації управління.

При розгляді питання управління військами не можна обмежуватися лише віддачою наказів і розпоряджень, які зазвичай передаються особисто або за допомогою засобів зв'язку. Управління потрібно розуміти як комплекс усіх заходів, як складний процес у діяльності командирів і штабів, пов'язаний з організацією, підготовкою і веденням бойових дій військ та спрямований на точне і своєчасне виконання бойового завдання.

Основним засобом управління підрозділами в бою є зв'язок. При цьому покладатися тільки на один радіозв'язок не можна, необхідно використовувати й інші види зв'язку, зокрема проводовий зв'язок. Для управління військами використовуються також рухомі засоби зв'язку. Проте швидкість їх руху в нічний час знижується, як і взагалі швидкість усього транспорту, на 35 – 40%. Цілком природно, що цим сповільнюється доставка усіх видів донесень, наказів і розпоряджень. До рухомих засобів зв'язку відносяться не лише автомобілі і мотоцикли. Для зв'язку використовуються також літаки і вертольоти. Тому підрозділи і штаби повинні мати у своєму розпорядженні необхідні матеріали для позначення в нічний час посадкових майданчиків.

При використанні світлових сигналів з метою зв'язку командир повинен пам'ятати про те, що в нічний час їх буде видно на значно більшій відстані, ніж вдень. Отже, їх необхідно застосовувати в першу чергу для позначення положення передових підрозділів, але при цьому потрібно зауважити, що противник також буде використовувати світлові сигнали для зв'язку зі своїми військами або для управління, тому командири і штаби повинні вживати заходів щодо, швидко розпізнавання військами своїх сигналів. Зв'язок з підрозділами через офіцерів штабу і посильних також може бути ускладненим, проте цей вид зв'язку в нічному бою використовується особливо широко. Він найбільш надійний.

Для здійснення управління в нижчій ланці особливо важливим є спостереження за діями підрозділів першого ешелону. Для позначення рубежу, на якому ведеться бій, можна використовувати спеціальні світлові знаки, що прикріплюються ззаду до танків і БМП (БТР). Щоб противник не міг їх виявити, рекомендується включати ці світлові сигнали тільки на вимогу старшого командира, який дає відповідну команду, у випадку, якщо виникне необхідність негайно уточнити положення підрозділів.

Для спостереження за полем бою командир повинен використовувати всі наявні в його розпорядженні технічні засоби: ПНБ, тепловізори, радіолокатори, телевізійну апаратуру. Для досягнення успіху в нічному бою командири і штаби повинні приділяти велику увагу маскуванню (світловому і звуковому), особливо ретельно продумувати організацію комендантської служби, намітити

заходи з освітлення місцевості, позначення положення підрозділів. Дуже важливо вивчити ще завидна стан доріг, рельєф місцевості, особливості водних рубежів. Останнє набуває особливого значення в погану погоду, наприклад, під час дощу, сильного вітру, в мороз, снігопад.

Ретельна підготовка до нічного бою, неослабний контроль за ходом цієї підготовки і перевірка виконання наказів допоможуть звести до мінімуму складнощі управління підрозділами в нічному бою.

Порядок і послідовність роботи командира підрозділу з організації управління підрозділами залежать від конкретної обстановки, отриманого завдання, наявності часу на організацію бою, від підготовленості командира, його організаторських здібностей і досвіду.

2.10. Організація вогневого ураження противника вночі і управління вогнем

Під час організації вогневого ураження противника вночі, крім загальних питань, командир повинен:

визначити необхідні підрозділи (вогневі засоби) для виконання завдань світлового забезпечення;

розподілити визначені сили і засоби по завданнях світлового забезпечення, етапах ведення бою (дій), тактичним завданням, напрямкам дій;

забезпечити їх відповідною кількістю боєприпасів (освітлювальних, димових, запалювальних, з трасуючими кулями);

встановити світлові сигнали на відкриття, перенесення і припинення вогню, виклику вогню артилерії та ударів авіації;

визначити порядок цілевказання і способи корегування результатів стрільби.

Управління вогнем в бою включає: розвідку цілей противника, оцінювання їх важливості, визначення черговості ураження; вибір виду зброї і боєприпасів, виду і способу ведення вогню (стрільби); подачу команди на відкриття вогню; спостереження за результатами вогню і коректування стрільби.

Розвідка цілей противника ведеться особисто командиром, спостерігачами, а у разі потреби – усім особовим складом підрозділу у визначених секторах. Сектори спостереження повинні забезпечувати виявлення противника перед фронтом, на флангах і в тилу. Вночі для розвідки цілей використовуються ПНБ та застосовується освітлювання місцевості, яке може бути суцільним або вибіркоvim (по зонах, рубежах, цілях).

Оцінювання важливості цілі полягає у розподілі цілей на: безпечні (вогневі засоби, які знаходяться на відстанях, більших від дальності їх дійсного вогню); важливі (цілі, які за своїми вогневими можливостями здатні нанести значні втрати або ураження яких полегшить виконання бойового завдання); небезпечні (вогневі засоби, які ведуть вогонь з дальностей свого дійсного вогню); особливо важливі (елементи ЗМУ і ВТЗ). Вночі оцінювання цілі визначається також і її важливістю у виконанні завдань світлового

забезпечення противника та ступенем впливу на засоби світлового забезпечення своїх військ.

Визначення черговості ураження вночі залежить від важливості цілі. При цьому вночі, поряд з іншими важливими цілями, у першу чергу, знищуються засоби світлового забезпечення противника на передньому краї і в найближчій глибині. Особливо важливі цілі противника, які здійснюють освітлення місцевості на напрямку дій своїх військ та засліплюють засоби спостереження, розвідки і прицілювання знищуються негайно по мірі їх виявлення.

Вибір зброї і боєприпасів, виду і способу ведення вогню (стрільби) вночі повинен забезпечити надійне знищення розвіданих цілей та послабити дію демаскуючих чинників.

Під час подачі команди на відкриття вогню командир вказує: кому (підрозділ, вогневий засіб); цілевказання (положення і назва цілі); вихідних установок для стрільби (прицілу, точка прицілювання, величина виносу точки прицілювання); розхід боєприпасів, (довжину черги); момент відкриття вогню – команду “ВОГОНЬ”.

Цілевказання включає положення і назву цілі. Воно може здійснюватися від орієнтирів (місцевих предметів) і від напрямку руху (атаки), за азимутальним покажчиком. Вночі цілевказання, як правило, здійснюється від світлових орієнтирів трасуючими кулями і снарядами, розривами снарядів, сигнальними засобами, а також наведенням приладів прицілювання і зброї в ціль.

Період прицілювання повинен бути узгоджений із засобами освітлення цілі, а момент відкриття вогню – із засобами осліплення противника.

Спостереження за результатами вогню ведеться з метою фіксування ураження цілі або визначення величини відхилення снаряду (кулі) від цілі. Для спостереження використовуються ПНБ або здійснюється освітлення місцевості в районі цілі.

Виклик вогню і коректування стрільби підтримуючого артилерійського підрозділу здійснюється через артилерійського коректувальника або особисто командиром підрозділу. Під час виклику вогню вказується: характер і місце розташування цілі або її номер; завдання стрільби (подавити, знищити, зруйнувати, освітити, засліпити, задимити); терміни виконання вогневого завдання. Під час коректування стрільби – величину відхилення за дальністю і напрямком.

Цілевказання екіпажам вертольотів (літаків) здійснюється через авіаційного навідника, у разі його відсутності – шляхом позначення місцеположення цілі вогнем зі стрілецької зброї (озброєння бойових машин) трасуючими кулями (снарядами).

Для взаємного розпізнавання вночі та забезпечення безпеки від ударів своєї авіації у підрозділах, що знаходяться у безпосередньому зіткненні з противником або ведуть дії в його тилу, може призначатися пост позначення свого місцеположення. Посту вказуються склад, місце розташування, сигнали розпізнавання, позначення та оповіщення, порядок їх подавання. Особовий склад посту забезпечується приладами спостереження, засобами зв'язку та подавання сигналів.

2.11. Організація всебічного забезпечення

У ході роботи з організацію всебічного забезпечення бою (дій) в нічних умовах командир основну увагу зосереджує на визначенні чинників, які сприяють виконанню бойового завдання, покращують умови ведення бою (дій) підлеглими і ускладнюють дії противника. На підставі цього він визначає заходи всебічного забезпечення бою (дій) вночі і формує завдання підрозділам.

Подальшу роботу щодо визначення завдань за видами забезпечення організовує та координує начальник штабу. З планування і виконання заходів бойового забезпечення він є основним організатором.

Організація розвідки здійснюється з врахуванням широкого використання приладів радіоелектронної розвідки, ПНБ, виставлення постів підслуховування, наближення розвідувальних органів до противника. Начальник штабу уточнює завдання розвідки, визначені командиром і визначає сили і засоби для світлового забезпечення розвідки, порядок взаємодії з підрозділами, що ведуть розвідку. При цьому основна увага штабом приділяється прихованості дій розвідувальних органів і достовірності отриманих ними розвідувальних даних про противника і місцевість.

Організація охорони здійснюється начальником штабу і командирами підрозділів з врахуванням збільшення сил і засобів для здійснення охорони, виділення необхідної кількості освітлювальних засобів і визначення порядку їх використання, організації контролю за станом охорони. В підрозділах обмежується або забороняється пересування особового складу і техніки. Для розвідувальних органів і рухомих засобів зв'язку встановлюються пароль і відгук.

Тактичне маскуванню організовується і здійснюється з врахуванням і використанням переваг, які надають нічні умови. Особлива увага приділяється дотриманню встановленого режиму світлового і звукового маскуванню, застосуванню піротехнічних і аерозольних засобів. Широко застосовуються заходи щодо введення противника в оману шляхом імітації хибних об'єктів. Посилюється контроль за підготовкою і виконанням заходів тактичного маскуванню.

Інженерне забезпечення організовується з врахуванням максимального використання темного часу доби, особливостей забезпечення освітлення і недопущення світлового і звукового демаскування виконання інженерних робіт.

Захист від засобів масового ураження (далі – ЗМУ) і високоточної зброї (далі – ВТЗ) противника зосереджується на безперервному виявленні елементів ЗМУ і ВТЗ противника; попередження підрозділів про небезпеку застосування ним ЗМУ і ВТЗ, оповіщення світловими сигналами про безпосереднє застосування; доведення до підрозділів інформації щодо заражених ділянок місцевості, пожеж і повеней, позначення їх світловими покажчиками; виявлення і знищення розвідувально-сигнальних засобів противника; контроль за дотриманням підрозділами правил маскуванню, використання захисних властивостей місцевості.

Заходи щодо захисту від ЗМУ і ВТЗ відображаються на робочих картах командира, начальника штабу і начальника інженерної служби, служби РХБ захисту та решти посадових осіб у необхідному обсязі.

Крім того, в бойових умовах штаб використовує темряву і організовує та контролює: приховане доукомплектування підрозділів особовим складом; відновлення та ремонт озброєння і техніки; підвезення матеріально-технічних засобів та евакуацію поранених і хворих, пошкоджених зразків озброєння і військової техніки; проведення заходів морально-психологічного забезпечення.

2.12. Підготовка підрозділів

З метою надання часу підрозділам на підготовку нічного бою, бойовий наказ на нічний бій повинно бути віддано підлеглим своєчасно, а саме вдень.

В ході підготовки підрозділів командир, крім звичайних питань контролює:

підготовку (доукомплектування) озброєнням приладами нічного бачення (спостереження), тепловізорами, приладами для нічного водіння бойових машин, навігаційними приборами;

здійснення світломаскування машин і установку козирків на прилади стрільби й спостереження з метою послабити вплив світлового випромінювання;

підготовку озброєння (перевірка приладів нічного бачення (наявності ЗП), вивірка та приведення ПНБ до нормального бою) та військової техніки (проведення контрольного огляду техніки, перевірка працездатності світової сигналізації, фар, фарошукачів, інфрачервоних прожекторів, СМП, наявності самоосвітлювальних бортових знаків, знаків-екранів на фари).

доотримання ліхтарів (запасних батарейок – 2 комплекти);

підготовку зброї до застосування вночі: використання полум'ягасників, приладів безшумної стрільби (з метою маскування стрільця під час ведення ним вогню вночі);

установку на стрілецьку зброю спеціальних пристосувань, що полегшують ведення вогню вночі (насадок для нічної стрільби, лазерних указок, тактичних ліхтарів);

отримання (поповнення) необхідної кількості засобів для освітлення місцевості (освітлювальні снаряди (міни), запалювальні снаряди (міни), реактивних сигнальних патронів, сигнальних патронів, тощо), пристосуваннями для запуску освітлювальних патронів, орієнтирів, позначень напрямків стрільби (руху).

2.13. Підготовка району бойових дій та маршруту руху

Підготовка району бойових дій (маршруту руху) здійснюється з метою створення сприятливих умов для своєчасного та організованого розгортання підрозділів, успішного виконання визначених завдань, забезпечення живучості та швидкого відновлення боєздатності, організованого і безперебійного

забезпечення та управління ними вночі та в умовах обмеженого бачення.

Під час підготовки району бойових дій командиром підрозділу визначаються та вивчаються питання:

оборони (охорони) рубежів та позицій, порядок їх інженерного обладнання та маскуванню з використанням штатних (природних) засобів маскуванню;

можливі ділянки (райони) утворення пожеж з визначенням підрозділів, які будуть залучатися до гасіння пожеж;

напрямки і рубежі розгортання контратак, порядок проходження підрозділів через позначені покажчиками мінно-вибухові загородження;

вихідні рубежі, рубежі регулювання руху, маршрути маневру при перегрупованні позначаються в залежності від умов місцевості і видимості вночі, позначення здійснюється світловими і звичайними денними указками;

місця розгортання командо-спостережних пунктів та можливі шляхи їх пересування;

позиції підрозділів охорони та оборони (БП, СП, секретів, засідок), позиційні райони і вогневі позиції артилерії та порядок їх маскуванню;

район розташування резерву та можливі шляхи руху з врахуванням маскувальних властивостей місцевості;

сили і засоби ППО, порядок їх розміщення та завдання щодо боротьби із засобами світлового забезпечення противника.

Під час підготовки маршрутів руху командиром підрозділу визначаються та вивчаються питання:

основні та запасні шляхи руху з врахуванням маскувальних властивостей місцевості;

дороги в смузї висування підрозділу їх маркування та позначення покажчиками;

райони привалів і відпочинку, райони зосередження підрозділів та порядок їх охорони та оборони;

критичні ділянки місцевості та порядок їх проходження з врахуванням чергових вогневих засобів;

можливі ділянки (райони) утворення пожеж з визначенням підрозділів, які будуть залучатися до гасіння пожеж;

вихідні рубежі, рубежі регулювання руху позначаються в залежності від умов місцевості і видимості вночі, позначення здійснюється світловими і звичайними денними указками;

сили і засоби ППО, завдання щодо боротьби із засобами світлового забезпечення противника.

2.14. Практична робота командира та його заступників у підрозділах (контроль готовності підрозділів до бою)

Практична робота командира полягає у спрямуванні та координації діяльності підпорядкованих підрозділів на забезпечення своєчасної і повної підготовки до бойових дій вночі та в умовах обмеженого бачення.

Практична робота, командира та його заступників розпочинається одночасно з організацією виконання заходів підготовки до нічного бою в інтересах виконання першочергових завдань із підготовки до бою вночі та в умовах обмеженого бачення. Вона активізується і розгортається після віддачі бойового наказу та триває впродовж усього часу, відведеного на підготовку до бою вночі. Основні зусилля при цьому спрямовуються на повне виконання підлеглими всіх передбачених заходів із підготовки до бою вночі, виявлення та своєчасне усунення проблемних питань, які можуть вплинути на виконання визначених завдань.

Контроль готовності до бою (дій) вночі та в умовах обмеженого бачення здійснюється особисто командиром або його заступниками. Проблемні питання які були виявлені під час контролю готовності до дій вночі та в умовах обмеженого бачення усуваються в обов'язковому порядку та доповідається командирами підрозділів старшому начальнику.

3. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБОРОННОГО БОЮ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОЇ ВІДИМОСТІ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)

3.1. Загальні положення

Мета світлового забезпечення в обороні – зменшити негативний вплив нічних умов на ведення оборонного бою і ускладнити дії противника. що наступає.

Завдання світлового забезпечення:

освітлення місцевості і противника в інтересах ведення розвідки і ураження противника вогнем на підступах до оборони чи у вихідному положенні для наступу, перед переднім краєм, на флангах, в проміжках між опорними пунктами і при вклиненні противника в оборону;

забезпечення здійснення маневру підрозділами і проведення контратак;

освітлення наступаючих підрозділів противника, його вогневих засобів, спостережних і командних пунктів;

ведення боротьби із засобами світлового забезпечення противника;

забезпечення підтримки взаємодії і управління підрозділами;

позначення маршрутів і шляхів маневру, проходів в загородженнях і перепонах, переднього краю, загороджених районів, а також оманних позицій, вогневих засобів і дій військ;

забезпечення проведення інженерних робіт.

Війська, що обороняються, зазвичай добре знають місцевість, на якій вони діють, що полегшує їм орієнтування і здійснення маневру живою силою і технікою і можуть підготувати маневр ще у світлий час. Вночі легше приховати і замаскувати від противника бойові порядки і систему вогню, а також набагато підвищується ефективність контратак навіть невеликими силами.

Разом з тим існує і багато негативних моментів: обмежена видимість дозволяє противнику приховано здійснювати перегрупування своїх сил і

несподівано розпочати атаку; погані умови спостереження за полем бою ускладнюють, а іноді і роблять неможливим, централізоване управління військами. Тому в нічному оборонному бою слід надавати більшу самостійність підлеглим командирам. Обмежена видимість ускладнює також ведення прицільного вогню як перед переднім краєм, так і в глибині оборони.

Перераховані умови надають певний вплив на ведення оборонного бою вночі та в умовах обмеженого бачення. Ретельний облік цих умов дозволить підрозділу що обороняється використовувати переваги нічних дій і зменшити негативний вплив ночі на створення стійкої оборони. Несподівана і наполеглива протидія підготовлених до оборони вночі підрозділів дозволить завдати противнику, який підготувався або почав наступ, значних втрат і змусити його в подальшому відмовитися від наступу.

З метою своєчасного виявлення підготовки противника до наступу й попередження його раптової атаки посилюються заходи щодо ведення розвідки, бойової та безпосередньої охорони, охорони і оборони флангів і проміжків (стиків) в обороні, організовується світлове забезпечення, встановлюються засоби звукової і світлової сигналізації в системі загороджень перед переднім краєм і проміжках; вживаються необхідні заходи щодо підвищення пильності особового складу в обороні.

Основними завданнями розвідки в обороні вночі та в умовах обмеженого бачення буде:

- своєчасне виявлення підготовки противника до нічного наступу;
- виявлення наявності і місць розташування в бойових порядках противника засобів нічного бачення та освітлення місцевості;
- своєчасне виявлення роботи саперів противника по проробленню проходів в загородженнях;
- розкриття початку переходу противника в наступ.

Для попередження підрозділу що обороняється про раптову атаку противника вночі велике значення має організація бойової охорони. У цих цілях посилюється бойова охорона, яка діє в смугі забезпечення, і, крім того, виставляється безпосередня охорона. Підрозділи, що несуть службу в бойовій охороні, додатково посилюються мінометами й протитанковими засобами, а іноді й танками, якщо є можливість приховано їх висунути. В обов'язковому порядку підрозділи охорони забезпечуються ПНБ (тепловізорами) та іншою необхідною апаратурою для ведення спостереження та виявлення будь яких переміщень противника.

Незалежно від наявності та складу бойової охорони і ведення розвідки в підрозділах, що знаходяться на передньому краї і в глибині оборони, на ніч виставляються додаткові спостережні пости. У бліндажів, пунктів управління та укриттів виставляються вартіві. У траншеях і ходах сполучення і в проміжках між опорними пунктами при необхідності організовується патрулювання. У проміжки між районами оборони та опорними пунктами, а також на відкриті фланги для ведення розвідки на ніч можуть виставлятися дозори. Особливої уваги заслуговують ті напрямки, де противник може приховано підійти до

переднього краю оборони або проникнути у глибину розташування підрозділів що обороняються.

У проміжках між РОП (ВОП), бойової охорони, на підступах до загороджень перед переднім краєм і об'єктом що охороняється доцільно застосовувати засоби звукової і світлової сигналізації. Для виконання цих заходів можуть бути використані як табельні сигнальні міни, так і виготовлені з підручних матеріалів сигнальні предмети (дзвінки, що звучать і предмети, що світяться тощо).

З метою посилення оборони на ніч і збільшення щільності вогню перед переднім краєм, особливо в проміжках і незайнятих підрозділами ділянках, при необхідності можна проводити часткове перегрупування сил і засобів. Можливо ближче до переднього краю висунути частину вогневих засобів, у тому числі і протитанкову артилерію, яка займе тимчасові вогневі позиції. На найважливіших загрозливих напрямках іноді можуть висуватися на ніч на передній край і вогневі засоби зі складу резерву. Крім того, для посилення протитанкової оборони і для влаштування засідок можливо використовувати танки.

В обороні вночі основою системи вогню підрозділів буде вогонь засобів, виділених для стрільби прямою наводкою, танків і бойових машин, що мають прилади нічного бачення. Це пояснюється тим, що найбільша ефективність ураження противника в умовах обмеженої видимості досягається лише при веденні вогню на дальності прямого пострілу. У темряві ж безперервність спостереження за ціллю можлива тільки при використанні приладів нічного бачення (тепловізорів).

Наближення вогневих засобів (резервів) до переднього краю на ніч не тільки сприяє ущільненню й підвищенню можливостей оборони по відбиттю атаки противника, але в певних умовах може сприяти збереженню живої сили і засобів від ударів противника, що наносяться по глибині оборони високоточними боєприпасами.

Питання про наближення на ніч резерву у повному складі до переднього краю оборони має вирішуватися з урахуванням конкретних умов. Потрібно зважати на те, що надмірне ущільнення оборони на передньому краї в певних умовах може виявитися на руку противнику і привести до невиправданих втрат від його ударів. При вирішенні цього питання командир підрозділу, крім того, слід враховувати і те, що в межах його району оборони на ніч може бути висунута частина вогневих засобів (артилерія, міномети, танки і ПТ резерв) старшого начальника. Тому свій резерв і вогневі засоби, висунуті до переднього краю, він повинен розташовувати з урахуванням розміщення сил і вогневих засобів, а також побудови системи вогню старшого начальника та організувати з ними тісну взаємодію.

Проведення контратак в нічних умовах пов'язане з великими труднощами, але від їх проведення все ж не слід відмовлятися. Треба пам'ятати, що раптова і рішуча контратака навіть незначними силами за сприятливих умов може мати серйозний вплив на успіх оборонного бою вночі. Рішуча нічна контратака чинить на противника сильний психологічний вплив. В умовах

поганої видимості наступаючому важко встановити склад контратакуючих сил, а отже, визначити характер небезпеки яка створилася і швидко перенести зусилля своїх військ на новий напрямок. Не слід забувати, що противник буде діяти на незнайомій місцевості, а контратакуючи підрозділи заздалегідь можуть вивчити її.

Суттєво важливим заходом забезпечення бойових дій підрозділів в обороні вночі є світлове забезпечення, яке включає наступні заходи:

освітлення місцевості;

осліплення противника який перейшов у наступ;

постановку світлових орієнтирів;

визначення сигналів взаємного розпізнання, позначення своїх військ, цілевказівки та управління.

Світлове забезпечення організовується командиром підрозділу відповідно до вказівок старшого начальника і з урахуванням бойової обстановки що склалася.

Періодичність освітлення місцевості освітлювальними постами визначається, виходячи з очікуваних дій противника і характеру місцевості. Якщо наступ противника малоімовірно, то освітлення місцевості може бути менш інтенсивним.

За досвідом ООС (раніше АТО) при знищенні противника що вклинився в оборону, особливо при проведенні контратаки, освітлювальні снаряди та міни застосовувалися за рішенням командира, який проводить контратаку. У цьому випадку він визначає мінометам тимчасові вогневі позиції для стрільби освітлювальними мінами, встановлює порядок стрільби освітлювальними мінами та порядок переміщення і погоджує їх стрільбу з освітленням місцевості освітлювальними патронами.

Для освітлення місцевості перед переднім краєм оборони та в розташуванні противника можуть створюватися пожежі. Для цієї мети використовуються запалювальні снаряди і міни. Створення пожеж, як способу освітлення місцевості, вигідно тим, що вони створюють сприятливі умови для спостереження і ведення прицільного вогню всіх засобів і разом з тим не демаскують розташування своїх військ. Вони тривалий час рівномірно освітлюють велику площу. На фоні пожеж вночі чітко проектується рух сил і засобів противника, його бойова техніка й озброєння.

Поряд з освітленням місцевості в обороні вночі виконанню бойових завдань багато в чому сприяє вмiле використання ПНБ (тепловізорів). Прилади нічного бачення (тепловізори) так само, як і освітлювальні засоби, використовуються відповідно до вказівок командира підрозділу або за ситуацією бойової обстановки що склалася.

Кожному виду зброї з ПНБ визначаються (вказуються):

вогневі позиції (основні і запасні) і сектора ведення вогню (спостереження);

порядок і способи цілевказівки при виявленні одиночних і групових цілей;

режим роботи інфрачервоних прожекторів (тепловізорів) та їх взаємодія з освітлювальними постами.

Вогневі позиції для всіх видів зброї з нічним прицілом слід вибирати з урахуванням розміщення в обороні танків БМП (БТР), що мають прилади нічного бачення. Для кожного виду стрілецької зброї, доцільно призначати дві - три вогневі позиції, віддалені на 20 – 40 м одна від одної.

Ефективність застосування ПНБ в обороні значною мірою залежить від вмiлого використання їх в тісній взаємодії з освітлювальними засобами. У момент інтенсивного освітлення місцевості прилади нічного бачення, особливо інфрачервоні прожектори, слід вимикати. Застосовуючи прилади нічного бачення в обороні, важливо ретельно їх маскувати, так як при невмілому застосуванні їх противник легко може розкрити не тільки місця їх розташування, але і всю систему вогню.

Для введення противника в оману і приховання своєї системи розташування приладів нічного бачення та освітлення місцевості в обороні виставляються хибні вогневі точки, що імітують інфрачервоні прожектори, створюються кочуючи освітлювальні пости.

Щоб виключити можливість противником влаштування пожеж в обороні, слід по можливості завчасно прибрати всі горючі матеріали. Крім того, для ліквідації вогнищ пожежі призначаються спеціальні команди (чергові підрозділи).

3.2. Особливості управління підрозділами в оборонному бою вночі та в умовах обмеженого бачення

Складності управління військами в оборонному бою вночі викликані обмеженою видимістю. Для керівництва боєм потрібно мати дані за свої війська і війська противника, а головним способом отримання цих даних є спостереження за полем бою, яке вночі значно ускладнене. Різні ПНБ, які повинні виключити ці несприятливі умови, не можуть забезпечити спостереження, яке забезпечують вдень звичайні оптичні прилади. Недостатня дальність дії ПНБ особливо гостро відчувається в обороні, коли дальність спостереження має бути значно більшою, ніж у наступальному бою. Попри це, умови управління військами в нічному оборонному бою дещо сприятливіші, ніж у наступальному. Основним чинником цього є краще знання місцевості тими, хто обороняється. Крім того, в оборонному бою заздалегідь позначаються й освітлюються орієнтири. Управління вогнем полегшується також тим, що для стрільби вночі дані готуються завчасно, а створення системи вогню та її поєднання з різними загородженнями проходить у світлий час. Підрозділам, розташованим у траншеях, легше освітлювати противника, що наступає, не демаскуючи свою оборону, зручніше користуватися ПНБ.

В оборонному бою вночі особливу увагу слід приділяти організації управління підрозділами, які призначаються для проведення контратак. По суті, виконуються ті самі вимоги, що і в наступальному бою вдень. Але в цьому

випадку управління полегшується тим, що усі заходи можна завчасно планувати на всю глибину передбачуваної контратаки.

В оборонному бою вночі посилені й офіцери зв'язку зустрічають менше складнощів, ніж удень. Це пояснюється тим, що вони добре знають місця розташування пунктів управління (далі – ПУ), з якими підтримують зв'язок, і найкоротші шляхи, які не можуть використовуватись вдень.

Управління військами в обороні вночі не пов'язана з великими труднощами, оскільки в більшості випадків є досить часу для його підготовки ще до настання ночі. Проте управління військами в оборонному бою вночі ускладнене деякими специфічними обставинами. Наприклад, через те, що ПУ, а отже, і засоби зв'язку, тривалий час залишаються на одному місці, що надає противнику можливість легко виявити, запеленгувати і порушити роботу технічних засобів зв'язку, тим самим ускладнити управління. Особисте спілкування, як найбільш надійний спосіб управління, в обороні ускладнюється, виходячи з достатньо великих відстаней між ПУ і труднощів пересування в темряві, тому від командирів вимагається ініціатива і самостійність, тобто спроможність виконати завдання в умовах відсутності зв'язку із старшим начальником.

3.3. Ведення оборонного бою вночі та в умовах обмеженого бачення

З виявленням ознак підготовки противника до наступу або з надходженням даних про час переходу його в наступ командир підрозділу вживає заходів щодо посилення оборони. Перед початком наступу противник буде намагатися всіма способами і засобами розвідки розкрити побудову нашої оборони, систему вогню й освітлення місцевості. Це завдання він вирішує зазвичай діями розвідувальних дозорів, а також проведенням розвідки боєм. З цією метою ним інтенсивно використовуються ПНБ і засоби освітлення.

Заборона дій розвідки противника організовується так, щоб цими діями не розкрити характеру оборони. Для ураження розвідувальних груп, розвідувальних дозорів, а також відбиття розвідки боєм противника призначаються чергові вогневі засоби. Вогонь із них ведеться з тимчасових вогневих позицій тільки на тих ділянках оборони, де діє розвідка противника.

Нейтральна зона має бути зайнята бойовою охороною та розвідувальними дозорами (по можливості аж до дротяних загороджень противника). Крім того, вона повинна перебувати під прикриттям вогню своєї зброї. Це дозволить підтримати бойовий дух і готовність військ до відбиття атак противника навіть протягом тривалого позиційного періоду.

Освітлювальні пости з встановленою періодичністю освітлюють місцевість для спостереження за діями противника. З цією метою періодично використовуються СП з ПНБ (тепловізорами), встановленим командиром порядком, вогневі засоби обстрілюють скриті підступи до оборони, а артилерія і міномети за наказом командира можуть вести вогонь освітлювальними снарядами (мінами) для освітлення місцевості.

Успішне ведення бойових дій вночі передбачає широку ініціативу не лише командирів усіх ступенів, але і кожного солдата. На нічний бій повністю поширюється принцип: кожен солдат повинен чітко знати своє завдання і способи його виконання спільно з іншими військовослужбовцями.

Це обумовлено особливістю оборонного бою вночі, яка полягає в тому, що навіть при найретельнішій підготовці не можна передбачити усіх можливих змін бойової обстановки, оскільки неможливо в усіх подробицях точно передбачити дії противника, що наступає. Тому в ході бою кожен командир повинен уміти самостійно приймати рішення, діяти ініціативно.

У нічному оборонному бою важливе значення мають добре організована взаємодія, ретельно підготовлена система вогню, що поєднується із системою загороджень і освітленням місцевості, а також безперервне управління військами. Відсутність хоча б однієї з цих умов може значно ускладнити успішне ведення оборонного бою.

Для успішного проведення маневру підрозділами, які знаходяться на передньому краю оборони, особливо ретельно позначаються шляхи їх відходу або призначаються провідники. Шляхи відходу слід вибирати на закритій місцевості. В ході бою дуже важко відрізнити свої підрозділи, що відходять з передової позиції, від противника. Тому на випадок відходу підрозділів з передової позиції через бойові порядки підрозділів, на інші позиції заздалегідь призначаються умовні сигнали, паролі і розпізнавальні знаки.

Під час артилерійської й авіаційної підготовки атаки противником підрозділи, що обороняються, займають укриття. Парні спостерігачі ведуть безперервне спостереження за підступами до переднього краю оборони. В цей же час призначені пости освітлюють місцевість попереду переднього краю оборони для своєчасного виявлення моменту переходу противника в атаку. При підході танків і піхоти противника до рубежів відкриття вогню у дію вступають вогневі засоби, що мають достатню дальність стрільби. Ефективним буде заздалегідь підготовлений вогонь, особливо перехресний і фланговий.

Важливу роль в оборонному бою відіграють засідки, особливо танкові, які зазвичай пропускають атакуючі танки противника і несподівано відкривають по них вогонь з тилу й у фланг. При вклиненні противника в межі оборони підрозділів першого ешелону всім командирам необхідно вміло організовувати контратаки.

З підходом противника до переднього краю оборони підрозділів, що обороняються, без обмеження використовують ПНБ, а освітлення атакуючих танків, БМП (БТР) і піхоти противника у межах необхідності ведуть освітлювальні пости рот першого ешелону.

Атака противника відбивається з відстаней, які забезпечують ефективне ведення вогню з використанням ПНБ або під час освітлення бойового порядку противника засобами світлового забезпечення. Безпосередньо перед переднім краєм оборони противника освітлення місцевості і його об'єктів здійснюється за вказівкою командира спеціально виділеними артилерійськими і мінометними засобами, особлива увага звертається на освітлення бойових порядків атакуючого противника. З підходом противника до переднього краю оборони

на 300 – 400 м до освітлення місцевості підключаються освітлювальні пости рот першого ешелону. Одночасно з цим здійснюється засліплення атакуючого противника, його засобів розвідки, спостереження і прицілювання за допомогою освітлювальних і димових снарядів (мін) і ракет.

Успішний початок контратаки залежить від своєчасного висування контратакуючих підрозділів на ділянку вклинення противника. Її вигідніше усього здійснювати у той момент, коли противник, що вклинився в оборону, ще не встиг організувати взаємодію між елементами свого бойового порядку і закріпитися на захопленій місцевості. З початком контратаки доцільно раптовим ввімкненням прожекторів приголомшити противника і засліпити його спостережні пункти (далі – СП). Для підтримки контратак використовуються всі вогневі засоби, у тому числі і розташовані в глибині.

Провівши контратаку, підрозділи закріплюються на досягнутому рубежі і готуються до відбиття атак противника.

Описані принципи показують, що підрозділи можуть виконувати вночі будь-які бойові завдання. Успішне ведення оборонного бою вночі можливе при ретельній підготовці підрозділів, що обороняються. В обороні вночі важливу роль відіграє налагоджена організація взаємодії та маневру, ретельно підготовлена система вогню і система освітлення поля бою, що поєднуються із загородженнями, а також безперервне управління.

3.4. Особливості ведення оборонного бою вночі та умовах обмеженого бачення в особливих умовах

3.4.1. У горах

Ведення оборони в гірських умовах вночі дещо інша, ніж вдень. Наприклад, бойову охорону військ, що обороняються вночі, доцільно доручати підрозділам, розташованим на передньому краю оборони, і висилати нічні дозори в ті місця, звідки на фоні горизонту можна спостерігати за шляхами підходу і районами розташування противника. Ця обставина іноді вимагає розташовувати траншеї на зворотних схилах хребтів.

Для освітлення просік, сідловин, перевалів, доріг, лісових і гірських стежок потрібно виділяти особовий склад з необхідними засобами освітлення.

В обороні вночі при організації бойового забезпечення обмежена видимість вимагає виділення додаткових сил і засобів. Якщо у звичайних умовах оборони більша частина особового складу вночі відпочиває і лише третина – не спить, то в гірській місцевості в постійній бойовій готовності повинна знаходитися значна частина сил і лише менша частина військ може відпочивати або займатися інженерними роботами. Іноді з настанням ночі доцільно до переднього краю оборони підтягнути підрозділи другого ешелону і розташувати їх у проміжках між опорними пунктами.

При обороні вночі в горах велике значення приділяється маскуванню. Головне – приховати від противника характер оборони, розташування підрозділів і систему вогню. Особлива увага приділяється маскуванню важкої

зброї і танків, які можуть бути виявлені противником за допомогою засобів нічного бачення.

У нічному оборонному бою в гірській місцевості особливого значення набувають контратаки. Можливість просування противника тільки в певних напрямках створює умови для успішного їх проведення. Недостатня кількість доріг, колонних шляхів, проходів ускладнює маневр, особливо крупними силами і важкою зброєю. Тому контратаки готують усі підрозділи і частини від роти і вище. Для їх проведення завчасно готуються рубежі розгортання і шляхи виходу, виділяються вогневі засоби підтримки, організовується тісна взаємодія з підрозділами першого ешелону.

Нічні оборонні дії в гірській місцевості ґрунтуються на утриманні окремих опорних пунктів і районів оборони на важливих напрямках. Активність військ, що обороняються вночі, проявляється в коротких, рішучих контратаках проти противника, що вклинився в оборону.

Оборонний бій може набути характеру бою в оточенні, що триває всю ніч і навіть декілька діб. Противник завжди прагне захопити проходи, дороги і перевали, щоб забезпечити просування своїх головних сил. Тому кожен підрозділ, що займає опорний пункт або район оборони, і в оточенні повинен виконати своє завдання. Звичайно, в цих умовах від особового складу вимагаються особливо високі моральні і бойові якості.

Управління військами, що обороняються в гірській місцевості, вночі ускладнене обмеженими можливостями для спостереження, роз'єднаністю підрозділів, зменшенням радіуса дії радіостанцій, ускладненням прокладення ліній дротового зв'язку. В силу роз'єднаності підрозділів бій у гірській місцевості зазвичай розпадається на окремі осередки боротьби, тому зростає самостійність командирів підрозділів. Вирішуючи окремі завдання на власний розсуд, кожен командир повинен чітко уявляти собі загальний замисел бою.

Незамінні при діях у гірській місцевості світлові сигнали, що подаються підрозділами для позначення свого положення, за якими має бути встановлене добре спостереження, оскільки видимість їх в умовах гірської місцевості дуже обмежена.

3.4.2. У місті (населеному пункті)

Особливості оборони населеного пункту вночі залежать від характеру і системи забудови, розташування та міцності будівель і споруд у ньому. Для ведення оборони особливо зручними є населені пункти з кільцевим і радіальним плануванням і менш зручні населені пункти витягнутої форми, що перериваються садками, парками і незабудованими ділянками.

У нічному бою за населений пункт сторона, що обороняється, має ряд переваг: можливості здійснення прихованого маневру, створення оборонних споруд, укриття вогневих засобів і живої сили, швидкого пристосування до оборони будівель, організації багатоярусного вогню. Звичайно слід враховувати і деякі негативні сторони: обмежена дальність ведення вогню, небезпека виникнення пожеж, обмежені можливості спостереження й організації

взаємодії вогневих засобів. Крім того, населені пункти завжди є цілями для авіації й артилерії противника.

Бойове забезпечення військ, що обороняються, здійснюється з урахуванням конкретних переваг і недоліків населеного пункту. Особливі заходи зазвичай стосуються організації системи вогню, управління військами, підготовки маневру й інженерного забезпечення. Частина цих заходів здійснюється вдень, інша частина – вночі, в ході оборонного бою.

Система вогню батальйону (роти) будується на поєднанні флангового і перехресного вогню стрілецької зброї, гармат, вогню ПТРК, гранатометів і артилерії, розташованих на закритих вогневих позиціях, а також танків, БМП, які виділені для стрільби прямою наводкою.

Вогонь важкої зброї механізованих підрозділів буває найефективнішим, коли він ведеться при добрій видимості і на велику глибину. Вночі таких умов зазвичай не буває. Тому частина вогневих засобів з верхніх поверхів на ніч спускається на перший поверх або в підвали для збільшення щільності вогню безпосередньо перед об'єктом, що обороняється. При довготривалій обороні вогневі позиції не періодично змінюються, причому на колишніх позиціях з метою ввести противника в оману встановлюються макети.

Командно-спостережні пункти підрозділів максимально наближуються до переднього краю оборони та обладнуються в місцях, які забезпечують найкраще спостереження за районом оборони (опорним пунктом). Для здійснення ефективного управління на напрямках дій підрозділів у різних районах міста, спостереження за якими неможливе з одного КСП командира підрозділу, можуть обладнуватися допоміжні СП.

У ході бою в місті найбільш широко застосовуються проводований зв'язок та посилення з використанням наявних підземних комунікацій.

На ніч КСП переміщаються на перші поверхи, звідки можна вести спостереження уздовж вулиць. Для спостереження за ділянками, що не проглядаються, висилаються дозори, пости підслуховування і секрети. Крім того, передбачається освітлення цих ділянок.

Якщо противник розташований у безпосередній близькості від об'єкта, що обороняється, наприклад, коли він відокремлений від підрозділів, що обороняються, шириною вулиці (відстанню між будинками), освітлення вулиці або проміжку між будинками має бути безперервним.

Під час ведення бою вночі в населеному пункті, особливого значення набувають контратаки, що проводяться з метою захоплення окремих будівель, поверхів або навіть кімнат. Такі контратаки проводяться несподівано зазвичай без вогневої підготовки; атакуючі підрозділи діють швидко і рішуче. Захопивши об'єкт, вони негайно ж створюють систему вогню і підсилюють стіни і міжповерхові перекриття зайнятої будівлі. Вивчивши режим поведінки підрозділів противника, вночі в його розташуванні можна влаштовувати засідки.

3.4.3. У лісі

Під час ведення оборонного бою вночі в лісі командир повинен врахувати складні умови (закриту місцевість з наявністю великих заболочених ділянок; обмежену кількість доріг, доступних для руху підрозділів; можливість тривалого застою отруйних речовин, виникнення лісових пожеж та інші умови) і використати переваги лісової місцевості. Оборонний бій у лісі може організовуватись на широкому фронті. Основу оборони складає система опорних пунктів рот (окремих взводів), які підготовлені до ведення кругової оборони. Основні зусилля зосереджуються на обороні танконебезпечних напрямків, доріг, просік, дефіле між озерами і болотами, лісних галявин і узлісся.

Передній край оборони залежно від обстановки і місцевості вибирається попереду узлісся або відноситься у глибину. На узлісся виставляється бойова охорона, а перед переднім краєм оборони розчищається ліс для покращання умов спостереження і ведення вогню вночі, не демаскуючи при цьому свої позиції, щоб не допустити прихованого підходу і несподіваної атаки противника, просочування його дрібних підрозділів (тактичних груп) в глибину оборони й атаки у фланг і тил. Бій у лісі вночі ведеться на близьких відстанях.

Ліс вночі дозволяє створювати на дорогах і інших доступних для наступу напрямках завали в поєднанні з мінно-вибуховими й іншими загородженнями, що значно знижує темп наступу противника, обмежує маневр підрозділами і вимагає проведення цілого комплексу заходів щодо їх подолання. Для освітлення, доріг, лісових стежок виділяється особовий склад із необхідними засобами освітлення.

Бойовий порядок зазвичай будується в один ешелон з виділенням загальновійськового резерву, який розташовується в опорному пункті поблизу доріг і просік у готовності до маневру на загрозливий напрямок, протидії обхватам і обходам противника, боротьби з його диверсійно-розвідувальними групами. Ліс вночі забезпечує скритне зосередження танків, сприяє широкому застосуванню засідок, дозволяє завдавати раптових ударів, особливо по танкових підрозділах, які зазвичай наступають у другому ешелоні повзводно по дорогам.

Система вогню в лісі вночі організовується так, щоб усі дороги, просіки, проходи через заболочені ділянки, галявини і вирубки, де можливий підхід і наступ противника, знаходилися під фланговим і перехресним вогнем підрозділів. Виступи лісу використовуються для створення флангового і перехресного вогню вздовж узлісся. На напрямках можливого наступу противника розташовуються основні вогневі засоби і готуються вогні артилерії. Особливого значення набуває добре організований вогонь мінометів, частина з яких виділяється для освітлення місцевості.

Контратаки вночі проводяться невеликими підрозділами заздалегідь вивченими і підготовленими напрямками, переважно, вздовж доріг і просік.

3.4.4. У зимових умовах

Оборона взимку ведеться на більш широкому фронті, на доступних для наступу противника напрямках будується система опорних пунктів рот і взводів, які готуються до кругової оборони. Основні зусилля зосереджуються на утриманні доріг і прилеглих висот, населених пунктів, озерних дефіле, переправ через водні перешкоди та інших важливих об'єктів. Оборонні позиції потрібно вибирати на підвищених місцях.

Для маскуванню дій військ в ясні зимові ночі вигідно використовувати димові завіси, в зимові ночі їх важко відрізнити від туману.

Часті снігопади знижують ефективність різних загороджень. При збільшенні товщини снігового покриву мінні поля втрачають своє значення: дротяні загородження, якщо біля них утворюються снігові наноси, перестають бути перешкодою. Тому часто доводиться ставити нові інженерні загородження, причому в основному вночі.

Особливої уваги взимку в ході бою вночі вимагає організація медичного забезпечення: надання термінової допомоги пораненим, головним чином, доставка їх у приміщення, укриття, тобто скорочення часу перебування поранених на морозі. Обігрів повинен здійснюватися і при евакуації поранених у тил.

У ході бою дотримуються загальних принципів ведення бойових дій взимку.

Таким чином, ведення оборони взимку вночі є більш складним. Погіршуються умови для спостереження, маневру бойової техніки, орієнтування, цілевказання, коректування вогню, а також управління підрозділами та взаємодії з ними. Разом з тим, створюються сприятливі умови для маскуванню, завдання ударів з флангів та тилу. Тому від командира вимагається досконале знання всіх цих особливостей, висока організованість, оперативність і обґрунтованість у прийнятті рішення.

3.5. Перехід від нічних дій до денних в обороні

Своєчасний і організований перехід від нічних дій до денних є дуже важливою умовою для успішного ведення оборонного бою. Він може здійснюватися в процесі його ведення, а також в ході підготовки до відбиття удару противника, що готується на світанок.

При проведенні заходів з наближенням світанку не слід забувати, що противник може перейти в наступ, оскільки на світанку значною мірою позначається втомленість особового складу в обороні. Крім того, в цей час на дії противника перестають впливати несприятливі умови ночі, і він, розпочавши наступ вночі, зазвичай зі світанком може діяти більш активно. У темний час, що залишився, він прагне підтягнути свої другі ешелони (резерви), щоб вдосвіта завдати потужнішого удару і досягти успіху. За необхідності командири підрозділів уточнюють завдання підлеглим і систему вогню.

Заходи щодо переходу до денних дій плануються командиром у процесі управління підрозділом при відбитті атаки противника і виконуються з наближенням світанку. У випадку, коли противник не атакував вночі або його дії були успішно відбиті, вся оборона також має бути підготовлена (перебудована) до відбиття його атак в денних умовах. З цією метою вживаються наступні заходи: встановлюється порядок і час переходу вогневих засобів на основні вогневі позиції, а підрозділ резерву (другого ешелону) – в основний район оборони; уточняється система вогню; бойова охорона відводиться на позиції, де вона несе службу вдень; уточнюються завдання, способи розвідки і спостереження; уточняється порядок взаємодії; до настання світанку поповнюються боєприпаси, здійснюється евакуація поранених у тил, особливо з тих районів, де вдень це неможливо здійснити; до настання світанку особовий склад має бути нагодований; перевіряється маскування усіх засобів і об'єктів в обороні.

4. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ НАСТУПАЛЬНОГО БОЮ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)

4.1. Загальні положення

Мета світлового забезпечення у наступі – забезпечити наступаючим підрозділам найкращі умови при вирішенні ними бойових завдань і максимально утруднити дії противника, що обороняється.

Завдання світлового забезпечення:

освітлення цілей і об'єктів оборони противника в інтересах ведення розвідки і ураження їх вогнем різних засобів та створення сприятливих умов для використання приладів нічного бачення;

забезпечення виконання різноманітних робіт, позначення маршрутів висунення та маневру, напрямку наступу підрозділів та забезпечення орієнтування на полі бою;

позначення районів зараження, перешкод та загороджень, шляхів обходу і проходів в загородженнях;

забезпечення, за допомогою світлових сигналів, взаємного розпізнавання військ, позначення свого місця положення, здійснення управління, цілевказання і підтримання взаємодії;

осліплення вогневих засобів, пунктів управління та інших важливих об'єктів і цілей в обороні противника;

боротьба з освітлювальними засобами і приладами нічного бачення противника;

забезпечення заходів щодо введення противника в оману.

Добре організований наступ вночі дає великі переваги тому, хто наступає. Ніч ускладнює протидію противника й особливо застосування з його боку високоточної зброї (ВТЗ), авіації; в той же час вона створює вигідні умови для завдання по ньому раптових ударів і досягнення безперервності бойових дій.

При умілих вправних діях вночі створюється можливість досягнення невеликими підрозділами значного успіху і з меншими втратами, ніж удень. Вночі командир має більше можливостей для того, щоб ввести противника в оману і перехитрити його.

Особливо результативний несподіваний нічний удар. Він чинить сильний моральний вплив на війська противника.

У ході нічного наступу, так само, як і вдень, механізовані і танкові підрозділи можуть виконувати складні та різноманітні завдання – форсувати водні перешкоди, швидко захоплювати з ходу зайняті противником в глибині оборони проміжні позиції, енергійно переслідувати противника, що відходить, або громити його резерви, що висуваються, в зустрічному бою. Нерідко підрозділи вестимуть наступальний бій вночі з обмеженою метою, наприклад, розвідати оборону противника, поліпшити положення, що займають, захопити вигідний об'єкт в обороні противника або відвернути його резерви з напрямку головного удару, а також для того, щоб ввести противника в оману стосовно своїх намірів.

Якщо нічний наступ є розвитком денних бойових дій, важливо перехід до нього організувати без перерви, щоб противник не міг виграти час для підтягування резервів та перегрупування своїх сил і засобів.

У цьому випадку атаку оборонних позицій вигідно проводити з ходу. Такий наступ дозволяє повніше досягти раптовості і забезпечує найменшу уразливість підрозділів від ВТЗ противника, а отже, значне їх збереження до початку і в ході наступу. Проте для успішного його проведення потрібно буде здійснити цілий ряд додаткових заходів, особливо з орієнтування і забезпечення одночасного і потайного виходу підрозділів на рубіж переходу в атаку, а також з організації взаємодії та управління.

Наступ найдоцільніше здійснювати на тих напрямках, де характер місцевості дозволяє швидко висуватися військам, а також в умовах, коли успішна боротьба із засобами розвідки, освітлення, нічного бачення і тепловеленгації противника дозволяє підрозділам швидко і потайно підійти до оборони противника і несподівано атакувати його вночі.

Перехід у наступ на противника, який обороняється, з положення безпосереднього зіткнення з ним вночі може здійснюватися підрозділами, зазвичай, із положення оборони, після відбиття контратаки противника, невдалого результату для нього зустрічного бою або коли прорив оборони з ходу виявиться безуспішним. Найвигідніше його застосовувати в умовах бездоріжжя, взимку, в горах і лісисто-болотистій місцевості, де ускладнюється швидке висування підрозділів з глибини і розгортання для контратаки. Перевага такого способу наступу полягає в тому, що підрозділи, знаходячись більш-менш тривалий час у безпосередньому зіткненні з противником, можуть ретельніше вивчити об'єкти атаки, місцевість, організувати світлове забезпечення, взаємодію і управління. Слабка сторона цього способу дій полягає в складності приховати підготовку атаки і досягти несподіваності, в реальній небезпеці зрив наступу у зв'язку з тим, що зосереджуване для наступу угруповання військ буде постійно знаходитись під вогневим впливом

противника, у тому числі його засобів ближньої дії. Це вимагає майстерного розосередження підрозділів, ретельної підготовки, проведення цілого комплексу заходів з введення противника в оману використовуючи нічну темряву.

Оскільки нічна темрява, навіть за наявності приладів нічного бачення і освітлювальних засобів, обмежує можливості маневру на полі бою, особливо значними силами, нічний наступ найчастіше проводиться підрозділами першого ешелону. Це зовсім не означає, що використання других ешелонів в нічному бою неможливо. Такі можливості будуть, наприклад, у місячні ночі, в зимових умовах, коли і без засобів штучного освітлення видимість буде достатньою.

Рубежі введення у бій підрозділів вибираються так, щоб їх легко можна було розпізнати в темряві. Ширина смуги наступу, глибина завдань підрозділів, що наступають вночі визначаються так само, як і в звичайних умовах.

Темп наступу в нічний час більшою мірою, ніж вдень, залежить від прохідності місцевості, ступеня темряви, наявності приладів нічного бачення й інтенсивності штучного освітлення поля бою. Можна вважати, що в ясні світлі ночі темп наступу буде таким самим, як і у денних умовах. У темні ночі, коли навіть невеликі перешкоди значно ускладнюють просування військ і змушують відхилятися від визначеного напрямку, можна вважати, що темп наступу без штучного освітлення буде вдвічі нижчий, ніж вдень.

Для збереження необхідного темпу наступу, підрозділи, що наступають, повинні мати власні засоби освітлення для виконання завдань в глибині оборони противника. У кожному невеликому підрозділі необхідно призначати пости (пункти) для періодичного освітлення поля бою освітлювальними ракетами.

Обмежена видимість спостереження вночі багато в чому ускладнюють наступальні дії. Вночі можливий швидший спад бойової активності, а в деяких випадках і збільшена витрата боєприпасів.

У всіх випадках успіх наступу вночі багато в чому залежати від ретельності його організації, скритності підготовки і досягнення раптовості, умілого використання сил і засобів, вогню артилерії й ударів авіації та постійної підтримки взаємодій, гнучкості управління, умілого здійснення світлового забезпечення й організації боротьби із засобами освітлення та ПНБ противника.

4.2. Бойові завдання і бойовий порядок підрозділів

Щоб успішно виконати бойові завдання в нічному бою, батальйон повинен мати необхідну самостійність. З цією метою йому можуть бути додані: танкова рота, артилерійська батарея, інженерні підрозділи і підрозділи РХБ захисту. У свою чергу ці засоби можуть надаватися ротам, а іноді і взводам. Танковий батальйон, що діє самостійно, може підсилюватися загальновійськовою ротою, 1 – 2 саперними взводами, відділенням РХБ розвідки, мінними тралами і мостоукладчиками. Крім того, механізований і

танковий батальйони можуть підтримуватися вогнем артилерії і спільно з іншими підрозділами прикриватися засобами ППО за планом старшого командира.

Глибина завдання в наступальному бою вночі може бути різною і визначається глибиною оборони противника і розташуванням вигідного в тактичному відношенні рубежу, оволодіння яким створює сприятливі умови для розвитку подальшого наступу на світанку. Для нічного наступу важливо призначити підрозділам такі об'єкти атаки, які чітко позначені орієнтирами.

Слід зауважити, що значна частина артилерійських підрозділів буде залучатися до виконання завдань світлового забезпечення. Основними з них будуть: освітлення місцевості, засліплення противника, постановка світлових створів та орієнтирів.

У нічних умовах за потужного вогню артилерії, мінометів і ударів авіації, застосуванням засобів освітлення і ПНБ створюється можливість в найкоротший термін надійно придушити противника і рішуче здолати його оборону.

Обраний напрямок дій повинен забезпечувати несподіваність наступу і швидке використання результатів вогню артилерії. Він повинен, по можливості, проходити на відкритій місцевості, що має найменшу кількість природних перешкод. Найкращий варіант – дорога, яка збігається з напрямом наступу. У цьому випадку підрозділи можуть найкоротшим шляхом вийти до найважливіших об'єктів у розташуванні противника, уникаючи проведення в темряві складного маневру. В усіх випадках слід зауважити, що умови прохідності і наявність яскраво виражених орієнтирів у напрямку дій мають дуже важливе значення для досягнення успіху в нічному бою.

Умови ночі вносять деякі особливості і в шикування бойового порядку механізованого і танкового батальйону. В основу побудови бойового порядку при дії вночі закладається ідея – завдати противнику сильний раптовий первинний удар і виконати поставлене на ніч бойове завдання в найкоротший термін, без здійснення будь-яких перешикувань, за можливості без введення у бій у темний час резерву (другого ешелону). Цим вимогам найбільше відповідає побудова бойового порядку мб (тб) в один ешелон з виділенням резерву (зазвичай у складі до роти). Виділений резерв під час нічного наступу висувається на меншому, ніж вдень, віддаленні від підрозділів першого ешелону.

При використанні артилерії та мінометів у нічному бою необхідно враховувати, що в темний час ураження об'єктів в обороні противника з закритих вогневих позицій вимагає більшої, ніж вдень, витрати боєприпасів і часу. При штучному освітленні місцевості й інтенсивному використанні ПНБ вночі важче спостерігати за розривами снарядів і ускладнюється розвідка цілей. У зв'язку з цим необхідно більше, ніж, зазвичай, виділяти гармат для стрільби прямою наводкою.

При наступі в нічних умовах підвищується значення резервів, оскільки обстановка може швидко і різко змінюватися, у зв'язку з цим резерв виділяється більш сильний за складом. На відміну від денних умов підрозділ,

виділений у резерв, може завчасно посилюватися танками, артилерією або мінометами. Резерв батальйону під час наступу висувається в безпосередній близькості від КСП командира батальйону.

При веденні наступу вночі підрозділи ППО повинні бути постійно готові не лише до боротьби з повітряним противником, а також до знищення освітлювальних засобів противника.

Для забезпечення найбільшої самостійності підрозділ посилюється більшою кількістю саперів, ніж при дії вдень. Це пояснюється тим, що вночі знижується продуктивність інженерних робіт, ускладнюється розвідка загороджень і пророблення проходів у них. У той же час ніч сприяє досягненню скритності здійснення інженерних заходів, особливо з маскуванню бойових порядків.

4.3. Атака і бій у глибині оборони противника

Атака вночі, зазвичай, починається після вогневої підготовки. Наступ на противника, який поспішно перейшов до оборони проводиться зазвичай з ходу, а на противника, який займає підготовлену оборону, – з положення безпосереднього зіткнення з ним.

При наступі з ходу на противника, який обороняється, підрозділи повинні організовано і скрито висунутися на рубіж переходу в атаку з вихідного району. Цьому сприяють умови обмеженої видимості. Висування механізованих (танкових) підрозділів здійснюється в похідному порядку, який забезпечує швидке розгортання у бойовий (передбойовий) порядок і перехід в атаку. Командир підрозділу стежить за своєчасністю висування, дотриманням заходів звукового і світлового маскуванню та точним проходженням вихідного рубежу (пункту) і рубежів (пунктів) регулювання підрозділами батальйонів.

При діях вночі важливо добитися, щоб механізовані і танкові підрозділи суворо дотримувалися визначених їм напрямків, для чого використовуються заздалегідь підготовлені провідники, а також встановлені для позначення маршруту світлові знаки і виставлені старшим командиром регулювальники.

Штатні і додані артилерійські підрозділи, які залучаються до участі у вогневій підготовці атаки, гармати і танки, виділені для стрільби прямою наводкою, протитанкові підрозділи, а також гранатомети висуваються по розвіданому й обладнаному маршруту та займають заздалегідь підготовлені вогневі позиції перед наступом, а коли це неможливо – з початком артилерійської підготовки атаки. Для цих засобів готуються одна-дві запасні вогневі позиції.

Під час вогневої підготовки наступу особливо ретельно придушують засоби противника, призначені для освітлення місцевості, постановки світлових орієнтирів. Танки, гармати і ПТКР з нічними прицілами, що ведуть вогонь прямою наводкою, знищують виявлені освітлювальні засоби і ПНБ. Виявлення цілей і стрільба по них ведеться з ввімкненням своїх інфрачервоних прожекторів або з використанням інфрачервоних променів потужніших прожекторів. З метою маскуванню в цей період недоцільно включати

прожектори в усіх наявних ПНБ. На початку вогневої підготовки атаки або в ході її сапери, зазвичай, підривним способом проробляють проходи в загородженнях противника, позначають видимими в темряві покажчиками й охороняють їх. При проробленні проходів у загородженнях противника слід врахувати першочергове усунення світлосигнальних мін перед переднім краєм оборони.

Підрозділ, який займає оборону в безпосередньому зіткненні з противником, з метою зайняття вихідного положення для наступу проводить перегруповування. Воно здійснюється приховано вночі або за інших умов обмеженої видимості з виконанням заходів щодо введення противника в оману. Підрозділи, які займають оборону в другому ешелоні в межах призначеної смуги наступу, переходять у наступ з висуванням із займаних районів. Механізовані підрозділи виходять на вихідну позицію в ніч перед наступом. У цей самий час займають підготовлені вогневі позиції гармати та інші засоби, що виділені для ведення вогню прямою наводкою. Вони розташовуються в обладнаних укриттях і з початком вогневої підготовки атаки висуваються для ведення вогню по призначених цілях.

Танки і БМП, які розміщені в опорних пунктах змінюваних рот першого ешелону, залишаються на місці і використовуються для ведення вогню прямою наводкою у період вогневої підготовки атаки.

Заміна підрозділів, які займають оборону, підрозділами, які замінюють, з метою зайняття вихідного положення для наступу, проводиться вночі та за інших умов обмеженої видимості. Вона повинна бути ретельно організована і проведена приховано.

При переході в наступ з положення безпосереднього зіткнення з противником висування механізованих підрозділів в атаку і подолання ними проходів у загородженнях можуть здійснюватися різними способами залежно від кількості пророблених проходів.

Засліплення особового складу – розрахунків вогневих засобів й СП противника здійснюється освітлювальними і димовими снарядами (мінами).

У ході розвитку нічного наступу дуже важливо, щоб танки і механізовані підрозділи стрімко просувалися вперед. Рішучість дій підрозділів, що зухвало прориваються в тил противнику, дезорганізує його оборону, сприяє збільшенню загального темпу наступу, не дає можливості тому, хто обороняється, виграти час, оговтатись від ударів і відновити систему вогню.

Танки і в нічному бою залишаються головною силою атакуючих. Вони використовують кожен пролом, кожен незайнятий проміжок в обороні противника для стрімкого ривка вперед. Використовуючи ПНБ або штучне освітлення місцевості, вони ведуть вогонь по виявлених цілях і за спалахами пострілів, а також по цілях, вказаних механізованими підрозділами. Залежно від ступеня освітленості, пересіченості місцевості і характеру оборони противника відрив танків від механізованих підрозділів може бути різним. Наприклад, у світлу ніч або при інтенсивному освітленні місцевості танки можуть рухатися на певному віддаленні від бойових порядків механізованих підрозділів (100 – 200 м). Таке віддалення дасть можливість підтримувати тісну

і безперервну взаємодію в ході бою. Якщо ж освітлення місцевості не достатнє, на напрямку дій підрозділів є природні перешкоди і загородження, то віддалення танків від механізованих підрозділів буде значно меншим. У деяких випадках вони наступатимуть безпосередньо в бойових порядках механізованого підрозділу. Але оскільки бойова швидкість танків значно вища за механізовані підрозділи, що діють у пішому порядку, то танки переміщатимуться стрибками від одного рубежу до іншого, знищуючи уцілілі вогневі засоби противника стрільбою з коротких зупинок.

У ході бою освітлення місцевості і об'єктів (цілей), що знаходяться в безпосередній близькості від підрозділів, що наступають, здійснюється зазвичай засобами ближньої дії освітлювальними патронами, що використовуються силами освітлювальних постів, які рухаються в ланцюзі тих, хто атакує. Якщо танки діють попереду механізованих підрозділів, то освітлення місцевості й об'єктів противника необхідно здійснювати головним чином, освітлювальними снарядами і мінами. При цьому враховується їх радіус зони і тривалість освітлення.

Під час нічного наступу підрозділам часто доводиться знищувати гармати і танки противника, що діють із засідок. Для успішної боротьби з ними важливо у бойових порядках механізованих підрозділів мати необхідну кількість танків, здатних швидко знищити вогневі засоби противника, що несподівано виявили себе. Важливу роль у вирішенні цього й інших завдань відіграє добре організована розвідка.

Організовуючи розвідку в ході наступу вночі, необхідно враховувати деякі особливості її ведення. Перед органами розвідки в нічному бою командиром підрозділу може бути поставлене завдання встановити наявність противника перед фронтом і на флангах батальйону, визначити його склад і характер дій, виявити наявність засобів освітлення і ПНБ, характер загороджень і перешкод, незайняті або зайняті незначними силами ділянки в обороні противника. Для цієї мети при бої в глибині оборони противника від підрозділів так само, як і вдень, висилаються вперед і на фланги розвідувальні дозори (бойові розвідувальні дозори) (далі – РД (БРД)). Але кількість їх з настанням темряви доцільно дещо збільшувати, а віддалення скорочувати.

Розвідувальні дозори (бойові розвідувальні дозори), використовуючи проміжки і розриви у бойовому порядку противника, проникають на його фланги і в тил. Діючи сміливо і зухвало, вони уточнюють побудову оборони противника в глибині, виявляють розташування вогневих засобів і встановлюють підхід його резервів або початок відходу. Виявлення резервів противника, що висуваються з глибини або його відходу може здійснюватися як за світловими і звуковими демаскуючими ознаками, так і за його працюючими ПНБ.

Отримавши дані від розвідки про відхід противника, механізовані і танкові підрозділи переходять у рішуче переслідування.

Позначення напрямку просування підрозділів необхідно почати з постановки світлових створів або світлових орієнтирів у розташуванні противника. Створи позначаються зазвичай двома-трьома факелами, що

періодично запалюються в повітрі або на землі за допомогою освітлювальних снарядів (мін) або освітлювальних (кольорових) авіаційних бомб. У разі відхилення будь-якого підрозділу від указанного напрямку наступу командир батальйону для виведення його на заданий напрямок може поставити завдання артилерії (мінометам) з постановки світлових орієнтирів і освітлення місцевості та призначає допоміжні, виразно видимі орієнтири перед фронтом дій цього підрозділу.

При зустрічі з перешкодами і загородженнями противника підрозділи встановлюють, якими силами вони прикриваються, склад підрозділів прикриття і характер їх дій. Способи їх подолання залежать від характеру загородження або перешкоди, умов місцевості й інтенсивності її освітлення. Якщо дозволяє обстановка, підрозділи обходять наявні загородження. За неможливості обходу мінні поля долаються проходами, проробленими танками з тралами. У природних перешкодах (крутих обривах річок, ярах) і земляних загородженнях проходи проробляються вибуховим способом інженерними або механізованими підрозділами і позначаються світловими позначками. Вузькі канали долаються танками і БМП (БТР), зазвичай, за допомогою мостуокладачів.

Якщо по підрозділах, що наступають, авіація противника завдає бомбових ударів із застосуванням запалювальних засобів, командири вживають заходів захисту від їх дії і організують ліквідацію наслідків їх застосування. Ті підрозділи, які опинились в районі пожежі, швидко виводяться з-під дії вогню в навітряний бік або вперед.

Якщо зона пожежі перекриває напрямок просування підрозділів, то її подолання може здійснюватися різними способами. На вибір способу подолання вплинуть розмір району пожеж та швидкість його поширення, наявність сил і засобів для гасіння пожежі в підрозділі, метеорологічні умови, характер лісового масиву й інші фактори.

При нагоді найвигідніше обійти осередок пожежі з навітряного боку. Якщо обхід неможливий або буде пов'язаний з витратою значної кількості часу, то доцільно долати район пожежі з ходу.

4.4. Відбиття контратак противника

Контратака може проводитися противником відразу ж з настанням нічної темряви, в ході нічних дій або перед світанком. У залежності від поставленої мети, характеру дій противника, часу її здійснення, положення своїх підрозділів і сил, що долучаються, і засобів при відбитті контратаки застосовуються різні способи дій.

Успіх відбиття контратаки вночі ще значніше, ніж вдень, залежить від готовності підрозділів до її відбиття. Тому великого значення набувають добре організована розвідка усіх видів і охорона, особливо на флангах. За виявленими резервами противника встановлюється безперервне спостереження. Противник, який приготувався до контратаки, повинен бути інтенсивно освітлений.

Рівні і менші сили контратакуючих наступаючі підрозділи знищують вогнем усіх засобів і стрімкою атакою з ходу. Такий спосіб відбиття контратаки

найбільш вигідний. Він забезпечує високі темпи просування. Проте потрібно мати на увазі, що вночі важче організувати і провести маневр в обхід контратакуючому підрозділу противника. Тому в більшості випадків відбиття контратаки противника перетвориться в зустрічне зіткнення, що розгортається на найдоступнішому напрямку, переважно уздовж дороги.

У тих же випадках, коли контратака здійснюється переважаючими силами противника, вигідно спочатку закріпитися на досягнутому рубежі, при цьому танки і БМП (БТР) займають вогневі позиції за найближчими укриттями, особовий склад механізованих підрозділів займає позиції, які забезпечують вигідні умови для знищення противника і взаємодії з танками. Протитанковий підрозділ займає вогневу позицію на вигідному рубежі танконебезпечного напрямку в проміжках, або на флангах механізованих рот (взводів). Гранатометний підрозділ займає вогневі позиції, як правило, у бойових порядках механізованих рот на напрямку дій найбільшої кількості піхоти противника. Своїм вогнем він відокремлює піхоту противника від танків і знищує її. Батальйон (рота) починає уражати противника зосередженим вогнем підрозділів з усіх вогневих засобів на граничній дальності. З підходом противника сила та інтенсивність вогню зростають і доводяться до найвищої напруги.

Мінометна (артилерійська) батарея займає вогневі позиції якнайближче до рот першого ешелону і знищує цілі, зазначені командиром батальйону.

Після відбиття контратаки противника з місця, батальйон (рота) самостійно або у взаємодії із сусідніми підрозділами рішучою атакою завершує його знищення.

4.5. Переслідування противника

Переслідування противника має за мету завершити розгром противника, який відходить, і не допустити організованого переходу його до оборони на вигідних рубежах у глибині. За всіх обставин переслідування повинно вестися безупинно, високими темпами, з максимальною напругою сил. Противник не повинен отримати ні хвилини для передиху і відновлення боєздатності.

Загальновійськові підрозділи можуть здійснювати переслідування з фронту шляхами, паралельними напрямку відходу противника, а також комбінованим способом – одночасно з фронту і паралельними напрямками. Найбільший успіх досягається при переслідуванні противника паралельними напрямками з обходом його флангів і перехопленням шляхів відходу.

Первинну роль у вдалому переслідуванні відіграє добре організована розвідка. Вона повинна встановити початок відходу і угруповання противника, що відходить, якими засобами і на якому рубежі прикривається відхід, шляхи його відходу, виявити напрямки, що перехоплюють ці шляхи, наявність мінно-вибухових загороджень противника на напрямку дій підрозділів і характер застосування ним засобів освітлення. Відповідно до отриманих розвідувальних даних командиром намічається порядок і характер дій підрозділів при переслідуванні і організовується всебічне забезпечення підрозділів.

Залежно від обстановки в ході переслідування підрозділи можуть діяти у складі угруповання військ, що веде переслідування з фронту, або у складі військ, що мають завдання вийти на шляхи, паралельні відходу головного угруповання противника. Основним завданням підрозділів, що переслідують противника з фронту, є рішуче знищення підрозділів прикриття, завдання під покривом темряви раптових ударів по противнику, що відходить, щоб не дати йому можливості згорнутися в колони, скувати його і максимально затримати відхід.

В основі дій підрозділів при переслідуванні вночі повинні лежати раптові удари по противнику, поєднані зі стрімким виходом із бою і перенесенням зусиль на нові об'єкти. Підрозділи розгортаються в бойовий порядок тільки на короткий час, на період завдання удару по противнику, потім знову згортаються, випереджаючи ворога в здійсненні маневру.

Після розгрому підрозділів прикриття механізовані і танкові підрозділи, призначені для завдання удару з флангів і тилу, використовуючи умови обмеженої видимості, сміливо проникають у проміжки між колонами противника, що відходять, і здійснюють раптовий напад на його пункти управління, прагнучі дезорганізувати відхід противника. При нагоді частина підрозділів захоплює вузли доріг, переправи через водні перешкоди, що знаходяться на шляху відходу противника, і тим сприяють затримці колон противника і знищують його по частинах. Проникнувши в тил на шляхи відходу противника, окремі механізовані і танкові підрозділи можуть використовуватися для здійснення засідок, підривання або мінування дорожньо-мостових споруд і для дій у складі передових загонів, що обходять.

Більша частина артилерії в ході переслідування вночі висувається, зазвичай, у голові колони головних сил і при необхідності швидко розгортається на вогневих позиціях для ведення вогню по противнику, що відходить. Командир безперервно знаходиться на зв'язку з артилерією, що підтримує, ставить їй завдання з підтримки підрозділів батальйону у разі їх розгортання і завдання удару по противнику. Вогонь артилерії й мінометів, зазвичай, ведеться по вузлах доріг, скупченні військ противника в міжгір'ях, по переправах і колонах, що відходять.

При переслідуванні противника вночі дуже важливо, щоб підрозділи правильно витримували задані напрями, своєчасно і точно виходили до намічених об'єктів для їх швидкого захоплення. Виконання цього завдання ускладнюється тим, що використовувати штучне освітлення місцевості, особливо на користь підрозділів, що здійснюють обхід, не завжди можливо. Тому підрозділи, які здійснюють переслідування, повинні ефективніше використовувати наявні у них ПНБ.

Щоб виключити змішування підрозділів і забезпечити високі темпи переслідування, важливо призначити чітко помітні сигнали розпізнавання, при нагоді позначити світловими указками шляхи обходу найнебезпечніших ділянок руйнувань і загороджень.

Якщо авіація завдає удари по противнику, що відходить на напряму дій підрозділів, то необхідно особливо чітко позначати положення останніх

сигналами, добре видимими з повітря. Але при цьому підрозділи не повинні демаскувати себе, тому найбільш надійним засобом позначення своїх військ буде радіотехнічна й інфрачервона апаратура, сигнали якої можуть прийматися на значній відстані. Світлосигнальні засоби використовуються в цьому випадку як дублюючі.

4.6. Особливості ведення зустрічного бою вночі та в умовах обмеженого бачення

Незважаючи на дуже складний характер дій у зустрічному бою, він може вестися вночі з таким самим успіхом, як і вдень.

Нічні умови істотно впливають на ведення зустрічного бою. Темрява сприяє прихованості висування, але уповільнює розгортання основних сил підрозділу при зав'язці зустрічного бою. Вона сприяє досягненню несподіваного удару, зменшенню втрат від звичайних засобів ураження і розгрому противника меншими силами. Досягти цього вночі через наявні ускладнення в спостереженні, орієнтуванні й управлінні підрозділами значно складніше.

Зустрічний бій починається боєм підрозділів розвідки і похідної охорони.

Несподіваний і рішучий удар по противнику багато в чому зумовлює подальший розвиток зустрічного бою вночі не лише силами підрозділу, але і головними силами бригади. У зв'язку з цим завдання основних сил частини (підрозділу) полягає в тому, щоб негайно розвивати успіх, досягнутий підрозділами похідної охорони, що першими зустріли противника. Для цього під прикриттям темряви потрібно намагатися висунути колону основних сил якнайближче до рубежу зіткнення ГПЗ з противником, з ходу розгорнутися і раптово атакувати противника у фланг і тил.

Таким чином, найважливішою особливістю зустрічного бою вночі буде те, що підрозділи основних сил з метою швидкої підтримки бою підрозділів похідної оборони повинні одночасно з ходу розгорнутися в бойовий порядок і вступити у бій. На розгортання основних сил вночі, як зазначалося, витрачається більше часу, ніж вдень. У зв'язку з цим похідна охорона своїми активними і наполегливими діями повинна забезпечити їх організоване розгортання, вихід їх на фланг і в тил противника. Для швидкого розгортання підрозділу з маршу необхідно вибирати зручний рубіж і за можливості позначати його і напрямки руху підрозділів добре видимими в темряві покажчиками і знаками.

Із зав'язкою зустрічного бою і розгортання підрозділу вночі особлива увага повинна приділятися забезпеченню флангів і тилу. Противник теж буде прагнути здійснити обхід або охоплення відкритого флангу і завдати несподіваного удару. Для своєчасної протидії такому маневру противника необхідно вжити заходів щодо забезпечення флангів і тилу. З цією метою висилається розвідка у бік флангів, організовується періодичне освітлення місцевості на флангах, а у разі явної загрози удару противника зосереджується вогонь усіх засобів для перешкоджання маневру противника і відбиття його дій

на флангах. Вночі доцільно мати у напрямку загрозового флангу побудову бойового порядку підрозділу уступом і розташовувати на флангах зброю з ПНБ. Успіх у зустрічному бою з противником залежить від умілого використання засобів нічного бачення й освітлення.

Отримавши відомості від розвідки про появу противника, особовий склад ГД з засобами нічного бачення доцільно висунути на зручні позиції та з їх допомогою стежити за діями противника.

При висуванні й у момент розгортання підрозділів місцевість освітлюється так, щоб не демаскувати свої підрозділи. З початком атаки основних сил освітлення місцевості не обмежується, проте воно не повинне демаскувати їх. Одночасно необхідно вести рішучу боротьбу із засобами нічного бачення та освітленням противника.

Зустрічний бій підрозділу вночі вимагає від особового складу дуже високої напруги моральних і фізичних сил, доброї нічної підготовки підрозділів і натренованості їх у діях в умовах обмеженого бачення.

Зустрічний бій вночі, як і вдень, може завершитись переслідуванням противника або переходом до оборони на досягнутому рубежі. У разі переходу противника до оборони при невдалому результаті для нього зустрічного бою з метою недопущення і швидкого його знищення підвищується інтенсивність освітлення місцевості, що забезпечить ведення прицільного вогню усіх засобів. У подальшому підрозділи діють, як і в наступальному бою.

4.7. Форсування водних перешкод

У ході розвитку нічного наступу підрозділам так само, як і вдень, часто доводиться форсувати великі і дрібні водні перешкоди. Форсування водних перешкод вимагає ретельної підготовки і проведення необхідних заходів з метою недопущення скупчення особового складу і техніки на переправах, а також суворого дотримання заходів безпеки, та повинно проводитися без зниження темпів наступу.

Форсування водної перешкоди вночі гарантує тим, хто наступає ряд переваг. У темряві підрозділи можуть потайно вийти до водної перешкоди і несподівано для противника швидко розпочати її форсування, вчасно нарощуючи зусилля для розвитку наступу на протилежному березі, вміло управляти підрозділами на переправі. Нічні умови певною мірою сприяють підрозділам, що переправилися, в розгромі противника на протилежному березі, відбитті його контратак і розвитку успіху в глибині.

Проте потрібно зважати на те, що організація і проведення форсування вночі, тим більше з ходу, пов'язані з рядом труднощів.

У нічній темряві ускладнюється розвідка водної перешкоди і викриття системи оборони противника на протилежному березі, дуже складно відшукати зручні місця для переправ і обладнати їх, а також долати загородження на підступах до річки і на протилежному березі. Тому підготовка до форсування водної перешкоди має бути особливо ретельною і за можливості починатися

завчасно, ще у світлий час. У всіх випадках важливо організувати форсування так, щоб воно здійснювалося в такому ж темпі і так стрімко, як і вдень.

При підготовці до форсування командирів необхідно передбачити низку додаткових заходів, які забезпечують успішні дії підрозділів в умовах обмеженої видимості:

вказати орієнтири, помітні в темряві, на підступах до водної перешкоди і на протилежному березі;

порядок і способи освітлення місцевості в період форсування і при розвитку бою після форсування водної перешкоди;

маршрути для висування підрозділів до водної перешкоди;

об'єкти атаки;

місця проробляння проходів у загородженнях або напрямку їх обходу і порядок їх позначення світловими покажчиками;

місця переправ і способи їх позначення.

Визначаючи бойовий порядок підрозділів для форсування і порядок самого форсування вночі, доцільно, надати підрозділи першого ешелону певної самостійності. Зважаючи на складність вогневого прикриття переправ і дій підрозділів, що переправилися на протилежний берег, вимагається особливо ретельна організація взаємодії з артилерією і танками, що займають вогневі позиції на вихідному березі.

Важливу роль у забезпеченні успішного форсування водної перешкоди механізованими і танковими підрозділами відіграє добре організоване інженерне забезпечення, заходи якого наступні:

ведення інженерної розвідки;

позначення добре видимими знаками шляхів висування підрозділів;

організація чіткої комендантської служби, що забезпечує швидке висування підрозділів вказаними їм маршрутами до водної перешкоди;

обладнання переправ і забезпечення бою підрозділів на протилежному березі;

виявлення і позначення місць обладнання переправ і найбільш доступних шляхів підходу до них.

Шляхи висування до водної перешкоди за розпорядженням старшого командира можуть позначатися світловими покажчиками або добре видимими знаками, забарвленими в білий колір, а на особливо важких ділянках колонних шляхів і на переправах – світловими знаками односторонньої дії.

Комендантська служба на маршруті висування підрозділу до переправи і на самій переправі найретельніше організовується перед перешкодами і загородженнями, а також на перехрестях доріг, де виставляються регулювальники і провідники, забезпечені світлосигнальними ліхтарями і світловими знаками для посилення загороджень і установки покажчиків під час форсування водної перешкоди.

З найбільшою щільністю придушуються цілі і об'єкти в обороні противника, розташовані в безпосередній близькості від зрізу води і які перешкоджають форсуванню підрозділів, а також освітлювальні засоби і ПНБ. У випадку, коли передній край оборони противника віднесений від зрізу води і

безпосередньо на березі розташована тільки його бойова охорона, то основні вогневі зусилля зосереджуються у глибині оборони, а ближні цілі придушуються стрільбою гармат і танків прямою наводкою.

Загальновійськові підрозділи, використовуючи результати вогню, під прикриттям аерозолів (димів) на плаваючих бойових машинах і переправно-десантних засобах форсують водну перешкоду, знищуючи противника вогнем усіх засобів на плаву, і захоплюють протилежний берег.

Висування підрозділів до водної перешкоди відбувається з їх підходом і готовністю до форсування. При цьому командири виходять зі встановленого часу форсування і часу, необхідного для подолання відстані від місця посадки на плавзасоби до зрізу води. При наближенні підрозділів до берега використовуються усі можливості для засліплення противника, знищення його засобів розвідки, щоб раптовою атакою швидко захопити протилежний берег.

Освітлення місцевості при форсуванні проводиться на широкому фронті за планом старшого командира. Воно може починатися ще при підході підрозділів до водної перешкоди і посилюватися з початком форсування. Якщо ж вогнева підготовка не проводиться, то освітлення місцевості доцільно починати з виходом підрозділів на протилежний берег. Це забезпечить найбільшу несподіваність форсування. При цьому воно організовується так, щоб освітлювався тільки об'єкт атаки в розташуванні противника, а свій берег, дзеркало води і протилежний берег, де розгортаються для атаки підрозділи, що переправилися, залишалися б неосвітленими. Перший рубіж освітлення бажано призначати в цьому випадку на віддаленні 500 – 700 м від водної перешкоди. Освітлення на напрямку дій механізованих і танкових рот повинно проводитися їх засобами за розпорядженням командира батальйону (роти).

Після форсування підрозділи знищують вогневі засоби і живу силу противника, що обороняється, безпосередньо біля водної перешкоди, безупинно розвивають наступ у глибину і рішуче відбивають його контратаки. Додані підрозділу вогневі засоби, використовуючи освітлення місцевості і ПНБ, ведуть вогонь по знову виявлених цілях із завданням забезпечити стрімке і безупинне просування підрозділів на протилежному березі.

Танкові підрозділи форсують водну перешкоду по наявних бродах, на самохідних поромках і по захоплених мостах, а іноді і по дні річки. При цьому враховується, що вночі сповільнюється посадка (навантаження) і висадка (розвантаження) поромів, ускладнюється дотримання курсу руху. Для дотримання напрямку на протилежному березі зазвичай влаштовують світломаяки направленої дії або створні знаки. Здолавши водну перешкоду, танки, не затримуючись, виходять на свої напрямки і виконують поставлені їм бойові завдання у взаємодії з механізованими підрозділами. Для дотримання правильного напрямку їх дій на протилежному березі і постановки світлових орієнтирів рішенням старшого командира залучається артилерія.

Противник, зазнавши ураження на водному рубежі, намагатиметься використовувати нічні умови для того, щоб потайно відірватися від військ, що наступають, ускладнити їх дії і виграти час для зайняття до світанку оборони на вигідному рубежі в глибині. Тому важливо своєчасно виявити початок відходу

підрозділів противника і організувати невідступне його переслідування, не чекаючи настання світлого часу.

4.8. Особливості організації і ведення наступального бою вночі та в умовах обмеженого бачення в особливих умовах

4.8.1. У горах

Дії військ у гірській місцевості, де зазвичай спостерігається різка пересіченість рельєфу, наявність перешкод, що важко долаються, обмежена кількість доріг, навіть у денних умовах ускладнені через можливість обвалів, каменепадів, тривалість застою отруйних речовин в ущелинах, тунелях і глибоких долинах, розрідженість повітря й різкі зміни погоди протягом доби. Але ще більших складнощів війська зазнають вночі. Гори обмежують огляд, заважають орієнтуватися, ускладнюють використання бойової техніки. Наявність прихованих просторів дає можливість противнику швидко ставити загородження, влаштовувати завали, зосереджувати сили для контратак. Чутність у горах краща, ніж на рівнині, і звуки поширюються далі. Гірська місцевість дозволяє противнику, що обороняється, організувати обстріл проходів, ущелин і перевалів, утримувати їх порівняно невеликими силами. Велика кількість гірських річок і струмків, що мають швидку течію, різкі й часті зміни рівня води, нерівне кам'янисте дно, високі й круті береги, а також заболочені місця можуть в незнайомій місцевості стати для військ, що наступають, перешкодами, які не подолати. Наявність в горах лісу дає противнику, що залишив свої оборонні позиції, можливість знову організувати опір і, непомітно проникнувши в тил наступаючому, збентежити його бойові порядки.

Інша особливість гірської місцевості – різка зміна температури – негативно позначається на загальному стані особового складу і змушує обладнувати на ніч пункти обігріву та частіше видавати гарячу їжу.

У гірській місцевості зазвичай буває мало населених пунктів. Війська відчують нестачу в спорудах для укриття від негоди, нічного холоду, для розміщення тилу. Особливо важко буває вибрати зручні місця для розміщення медичних пунктів, майстерень і пунктів постачання.

У цих умовах наступ ведеться зазвичай уздовж доріг, гірських хребтів, долинами річок, а також іншими доступними напрямками із широким застосуванням загонів, що обходять. Це допомагає орієнтуватися і витримувати напрямок наступу. Оскільки противник знаходитиметься в сприятливих умовах для організації оборони і зміцнення своїх позицій, ділянки гірської місцевості, не зайняті противником, використовуються підрозділами для потайного виходу у фланг і тил. Найвигідніше застосовувати обходи його опорних пунктів і захоплення їх з тилу або флангів невеликими силами в поєднанні з наступом з фронту. При цьому дії мають бути раптовими. Для проведення військ через оборону противника в місцях, де вона має проміжки і відкриті фланги, можна використовувати провідників з місцевого населення.

Танковий взвод наступає зазвичай на танкодоступній місцевості. Він може надаватися механізованій роті й атакувати противника у бойовому порядку або за бойовим порядком механізованих підрозділів доступними напрямками. Важкодоступні ділянки танки долають після захоплення їх механізованими підрозділами, дії яких вони підтримують вогнем.

Нічний наступ у гірській місцевості зазвичай проводиться з обмеженою метою, наприклад, для захоплення командної висоти, узлісся, гірського проходу, перехрестя доріг тощо. Захоплення командних висот, перевалів й інших важливих об'єктів забезпечує вигідні умови для розвитку наступу.

Отже, нічний бій у гірській місцевості ведеться з метою створення сприятливих умов для ведення денного наступу.

Недостатню кількість зручних шляхів і природні перешкоди ускладнюють використання в нічному бою танків і важкої зброї. Тому потрібно застосовувати механізовані підрозділи і легку техніку з максимальним використанням гірських доріг, долин та інших доступних напрямків.

Для орієнтування на місцевості потрібно намічати визначені пункти, наприклад, висоти, характерні предмети, що вимальовуються на горизонті або видимі в місячну ніч, снігові схили. В крайньому випадку можна підпалити окремі ділянки лісу або будови, розташовані в глибині оборони противника. Проте потрібно мати на увазі, що пожежа може поширитися, особливо при несприятливому напрямку вітру і стати для того, хто наступає, неподоланною перешкодою.

Як умовні сигнали слід в першу чергу використовувати звуки, що імітують голоси нічних птахів, які водяться у цій місцевості, а там, де дозволяють умови місцевості – світлові сигнали.

У нічному бою в гірській місцевості великого значення набуває *розвідка і охорона*. Розвідка повинна ще у світлий час виявити систему вогню, характер загороджень і розташування бойової охорони противника. Під час нічного наступу розвідка повинна вестися безперервно. Охорону треба висилати не лише вперед, але й в тил і на фланги підрозділів, що наступають. Тому доцільно частину сил залишати в резерві для вирішення несподівано виникаючих завдань. З передовими підрозділами повинні слідувати сапери для пророблення проходів у загородженнях, відновлення доріг і наведення переправ через невеликі водні перешкоди.

Нічний наступ у гірській місцевості ведеться зазвичай на широкому фронті. При цьому частина сил сковує противника з фронту, забезпечуючи іншим підрозділам можливість проникнути в оборону противника й обійти його окремі опорні пункти. Фронтальна атака з метою прориву оборони противника в нічний час пов'язана з багатьма складнощами і є малоефективною.

У нічних умовах дуже важко управляти підрозділами. Тому бойове завдання підрозділам ставиться на усю глибину нічного наступу. При охопленні й обході позицій противника слід завчасно встановити сигнали, паролі і розпізнавальні знаки, якими користуватимуться підрозділи при зустрічі зі своїми військами у тилу противника.

Успіх нічного наступу багато в чому залежить від фізичної витривалості бійців, від їх здатності орієнтуватися в складних умовах ночі і гірської місцевості, від рішучості дій особового складу наступаючих підрозділів.

4.8.2. У місті (населеному пункті)

Нічний бій у населеному пункті, що обороняється противником, матиме місце тоді, коли він є перешкодою на шляху військ, що наступають. Наступ на населений пункт ведеться для того, щоб дати можливість головним силам обійти його. Одночасно подавляються вогневі засоби противника безпосередньо в населеному пункті. Виконання цього завдання полегшується нічною темрявою. Бойові дії безпосередньо в населеному пункті ведуться тоді, коли необхідно звільнити його від противника або зайняти в ньому вигідні позиції, а також тоді, коли населений пункт є важливим опорним пунктом у побудові оборони противника.

Нічний наступ у населеному пункті вимагає ретельної підготовки. Командири підрозділів, що наступають, повинні детально ознайомитися з системою вогню противника, характером будівель, знати їх міцність, розташування і підходи до них. Краще за все для ознайомлення з населеним пунктом використовувати плани, якщо вони є, а також аерофотознімки. Для наступу у великому місті можна з успіхом використовувати систему каналізації і підземних ходів. Нічний наступ зазвичай має бути несподіваним для противника і проводитися без попередньої вогневої підготовки. Нічній атаці повинне передувати тренування підрозділів, особливо у захопленні важливих об'єктів і великих будівель.

Умови, за яких ведеться наступ у місті (населеному пункті), характеризуються обмеженістю зон огляду й обстрілу, складністю маневру й управління підрозділами. На ведення бою в місті також впливають: розмір, конфігурація, планування і забудова міста (населеного пункту), міцні будинки і споруди, розгалужена система підземних комунікацій, велика кількість перешкод і важкопрохідних ділянок, характер оборони противника та інші умови обстановки, що ускладнюють ведення наступу. Наступ у місті (населеному пункті) складається з окремих місцевих боїв і відрізняється складністю.

У місті (населеному пункті) батальйон наступає в складі бригади (полку) по одній-двох магістральних вулицях із прилеглими кварталами на фронті до 1000 м. Рота наступає по одній вулиці або всередині кварталу. Механізований взвод у місті (населеному пункті) наступає зазвичай у пішому порядку вздовж вулиці з одного або з обох її боків, а відділення – з одного боку, танковий взвод наступає уступом з обох боків вулиці. Взаємна підтримка здійснюється веденням вогню по будівлях на протилежному боці вулиці. Бойовий порядок взводу будується в одну або дві лінії. Під час дій в одну лінію він складається з бойових порядків відділень (атакуючих груп) та групи управління і вогневої підтримки. Під час наступу у дві лінії одне з відділень та група управління і вогневої підтримки діють за першою лінією на відстані до 50 м. Відділення

другої лінії (група закріплення) призначена для прикриття вогнем атакуючих відділень першої лінії та знищення противника в сусідніх будівлях.

До групи управління і вогневої підтримки входять БМП (БТР) взводу і додані вогневі засоби. Вона виконує завдання щодо забезпечення вогнем відділень, що атакують, а також знищення противника, його вогневих засобів у сусідніх будівлях і на верхніх поверхах.

Танки, які діють у бойовому порядку механізованого взводу або за ним, знищують своїм вогнем противника в підвалах, нижніх поверхах будинків й інших укриттях на протилежній стороні вулиці, забезпечують просування особового складу механізованих підрозділів.

При веденні бою в місті командир танкового підрозділу повинен організувати безперервне спостереження за противником, суворо дотримуватися напрямку ведення вогню свого підрозділу й постійно підтримувати взаємодію з механізованими й вогнеметними підрозділами.

Захопивши населений пункт, танки виходять на протилежну околицю й забезпечують закріплення механізованих підрозділів, прикриваючи їх від контратак. Окремі танки з механізованими підрозділами можуть виділятися для утримання важливих перехресть вулиць і майданів. У випадку відходу противника з населеного пункту танки повинні якнайшвидше виходити на шляхи відходу і переслідувати його до повного знищення.

БМП (БТР) діють за танками стрибками, від укриття до укриття і вогнем своєї зброї знищують противника, який перешкоджає просуванню танків і особового складу механізованих підрозділів.

Гранатометні і протитанкові відділення та обслуги наступають, зазвичай, від одного укриття до іншого та своїм вогнем підтримують наступ механізованих і танкових підрозділів. Вогневі позиції перед атакою вони займають зазвичай у сусідніх з об'єктом атаки будинках. Для зміни вогневих позицій використовуються приховані підступи, а також пролами в стінах будинків і огорожах.

Об'єктом атаки механізованого взводу є противник, який обороняє окремий невеликий будинок (частину будинку) або інші спорудження в опорному пункті.

Під час наступу в місті (населеному пункті) більша частина гранатометного і протитанкового взводів (протитанкового відділення роти), мінометної батареї, артилерійського дивізіону (батареї) додаються ротам (взводам).

Для захоплення великих споруд або важливих об'єктів міста (населеного пункту), підготовлених до оборони, створюються штурмові загони і штурмові групи.

Штурмовій групі видається збільшена кількість боєприпасів, особливо ручних і протитанкових гранат, димових, запалювальних і сигнальних засобів, а також пристосування для штурму будинків та подолання перешкод. Сильно укріплені споруди блокуються, а потім підриваються.

4.8.3. У лісі

На дії підрозділів у нічному бою в лісі впливають:

закрита місцевість з наявністю великих заболочених ділянок;

обмежена кількість доріг, доступних для руху підрозділів;

можливість тривалого застою отруйних речовин, виникнення лісових пожеж та інші умови.

Ці особливості ускладнюють маневр, особливо військової техніки, управління підрозділами і підтримку взаємодії, орієнтування, спостереження та корегування вогню, обмежують застосування танків і БМП.

Ліс вночі дозволяє противнику створювати на дорогах та інших доступних для наступу напрямках завали в поєднанні з мінно-вибуховими й іншими загородженнями, що значно знижує темп наступу, обмежує маневр підрозділами і вимагає проведення цілого комплексу заходів щодо їх подолання.

Разом із тим ліс, особливо вночі, створює сприятливі умови для маскування, прихованого підходу і несподіваної атаки противника, просочування взводу в глибину оборони противника й атаки його у фланг і тил. Бій у лісі ведеться на близьких відстанях, а обмеженість маневру, труднощі дій на суцільному фронті збільшують значення самостійних дій взводів (відділень) і тактичних груп.

Дії військ у лісистій місцевості навіть у денних умовах ускладнені. Але ще більших складнощів війська зазнають вночі. Хащі обмежують огляд. Наявність лісу дає можливість противнику зосереджувати сили для контратак.

Ліс забезпечує приховане зосередження танків, сприяє широкому застосуванню засідок, дозволяє завдавати раптових ударів по противнику. Разом з тим ліс знижує темп просування і ведення прицільного вогню.

Бойове завдання на нічний наступ у лісі батальйону (роті) зазвичай ставиться на меншу, ніж у звичайних умовах, глибину з обмеженою метою і може полягати у знищенні противника й оволодінні важливими ділянками місцевості (просіками, перехрестями лісових доріг, каналами, дефіле тощо).

Нічний бій у лісистій місцевості ведеться з метою створення сприятливих умов для ведення денного наступу.

Для забезпечення відкритих флангів частіше, ніж у звичайних умовах, висилається охорона. Від другого ешелону можуть виділятися підрозділи для прочісування місцевості і знищення засідок, диверсійно-розвідувальних груп і противника, що залишився в тилу.

Наступ ведеться по напрямках, переважно вздовж доріг і просік, у поєднанні з обходами й охопленням дрібними підрозділами (групами). Механізовані підрозділи наступають у першому ешелоні в пішому порядку. Танкова рота повзводно, а гранатометний і протитанковий підрозділи по відділеннях додаються механізованим ротам (взводам) першого ешелону, які наступають на напрямку головного удару.

Танки в нічному бою діють на доступній для них місцевості уздовж доріг, просік або за вказаним азимутом, як правило, у бойовому порядку механізованих взводів або за ними та підтримують їх атаку своїм вогнем. Командир танка особливу увагу повинен приділяти дотримуванню зазначеного напрямку (азимуту) наступу, веденню спостереження й здійсненню чіткої взаємодії з механізованими підрозділами. Під час наступу вночі у взводі (відділенні, танку) ведеться кругове спостереження, при цьому особлива увага звертається на виявлення і знищення в першу чергу протитанкових засобів противника та безпосередню охорону підрозділу. Противник, що веде вогонь з дерев, знищується снайперами, кулеметниками і стрільцями, які спеціально для цього призначаються.

Під час знищення вогневих засобів противника необхідно уникати наїзду танками на бліндажі й інші споруди, тому що вони можуть бути замінованими або танк може провалитися у бліндаж чи приховану яму (пастку). Опорні пункти противника, що прикривають дороги, просіки, галявини, вирубки і міжозерні дефіле, обходяться й атакуються у фланг і тил. Вихід у тил навіть невеликих груп може скласти в противника враження про оточення, викликати паніку і послабити його опір.

Дії механізованих і танкових підрозділів у лісі можуть мати успіх лише за умови ретельного вивчення місцевості і противника, чіткої й обдумані підготовки наступу, безперервної взаємодії танків з механізованими підрозділами і саперами. Перед виходом взводу з лісу командир взводу висилає дозорне відділення (дозорних) для огляду місцевості попереду та, не затримуючись на узліссі, продовжує наступ.

4.8.4. Взимку

Вести бойові дії взимку значно важче, ніж влітку. На організацію та ведення нічного наступу взимку суттєво впливають глибокий сніговий покрив, обмежена кількість прохідних доріг, складність виконання завдань з інженерного обладнання місцевості у скельному і болотистому ґрунтах, снігопади і завірюхи, різкі коливання температури, що призводять до відлиги й ожеледиці, короткий день і довга ніч, наявність великої кількості річок, струмків і озер та інших важкодоступних ділянок, що не замерзають. При глибокому сніговому покриві (більше 60 см) можливості проведення маневру на полі бою і використання бойової техніки різко обмежуються, орієнтування на місцевості ускладнюється. У цих умовах наступ можна вести переважно уздовж доріг, що вимагає надійного подавлення противника на напрямках дій наступаючих підрозділів. Але ці складнощі зростають ще більше при веденні наступального бою вночі. Нічний наступ може розпочатися за участю танків або без них. Відмова від використання танків може бути виправдана бажанням завдати противнику раптового удару. Узимку круті береги річок, яри, узлісся гаїв і чагарників, занесені снігом, стають серйозною перешкодою для танків, БМП (БТР) і стрільців.

Сильні морози роблять прохідними річки, болота, озера, що дає змогу підрозділам наступати на будь-яких ділянках місцевості. Низька температура та різкі її коливання значно впливають на особовий склад і ОВТ, що вимагає проведення цілого комплексу заходів, спрямованих на їх підготовку до роботи в умовах низьких температур, а також щодо захисту особового складу від переохолодження й обмороження.

Наступ на противника, що обороняється, здійснюється зазвичай з положення безпосереднього зіткнення з ним, а на доступній місцевості для дій підрозділів поза дорогами – з ходу.

Вночі, напередодні наступу, доцільно провести декілька демонстративних атак, щоб змусити противника на деякий час залишити свої укриття, вимотати його і тим самим створити сприятливі умови для майбутнього наступу. Для забезпечення високого темпу наступу необхідно забезпечити підрозділи достатньою кількістю лиж і саней для важкої зброї (кулеметів, протитанкових гармат, мінометів). Підрозділи забезпечуються маскувальними халатами, а озброєння і військову техніку фарбують у білий колір.

У нічному наступі танки безпосередньої підтримки механізованих підрозділів повинні знаходитися в готовності до відбиття контратак противника протягом усієї ночі й особливо на світанку. Засоби штучного освітлення в зимових умовах застосовуватимуться в менших масштабах, ніж влітку, оскільки взимку видимість значно краща. Як орієнтири для дотримання напрямку наступу слід використовувати добре видимі вночі місцеві предмети. Перед наступом дуже важливо завчасно встановити розпізнавальні знаки своїх підрозділів, оскільки маскувальні засоби використовуватимуться з обох боків. Для розпізнавання можна використовувати, наприклад, темні пов'язки на рукавах. При великому снігопаді безпосередньо перед наступом необхідно провести додаткові рекогносцировки. Новий сніговий покрив може значно змінити характер місцевості. У цих випадках слід особливо увагу приділити розвідці загороджень, різного роду пасток, фугасів, які можуть бути покриті снігом.

У зимових умовах особливого значення набуває медичне забезпечення. Евакуація поранених і хворих повинна здійснюватися швидше, ніж зазвичай. Вона має бути закінчена до світанку. Для їх евакуації, а також для подачі матеріальних засобів, можуть використовуватися військова техніка підрозділів, що наступають, лижні установки, волокуші та інші підручні засоби.

Наступ з використанням чинника несподіваності добре проводити в снігові ночі, в туман, снігові завірюхи, коли застосування противником засобів освітлення малоефективна, а чутність і видимість украй обмежені.

4.9. Перехід від нічних дій до денних в наступі

Досягнутий підрозділами успіх вночі з настанням світлого часу повинен наполегливо розвиватися. Дуже важливо не дати ворогові оговтатись від завданих йому ударів, виграти час і підтягнути свої сили для підготовки стійкої оборони. Найкритичнішим моментом є перехід від нічних бойових дій до

денних. Потрібно враховувати, що противник, який обороняється, зазнавши ураження в нічному бою, вживатиме усіх заходів щодо того, щоб на світанку затримати просування наступаючих, завдати їм більше втрат і закріпитися на вигідному рубежі. На світанку, за сприятливіших умов, можливі контратаки противника значними силами з метою повернути втрачені позиції і відновити порушену систему оборони.

Для наступаючих обстановка ускладнюється тим, що в ході нічних дій особовий склад може бути дуже втомлений, особливо якщо бій почався в першій половині ночі, вогневі засоби у ряді випадків відстануть від своїх підрозділів, а управління і взаємодія виявляться порушеними.

У передбаченні таких умов ще під час нічного наступу командирами підрозділів плануються необхідні заходи, пов'язані з переходом від нічних дій до денних. Перехід від нічних бойових дій до денних у різній бойовій обстановці проходить по-різному. До цього моменту підрозділи, що наступають, можуть або завершувати прорив оборони противника, або вести переслідування його, а, можливо, їм зустрінуться нові оборонні рубежі, зайняті противником.

Головне полягає в тому, щоб добитися безперервності наступу, забезпечити безупинний розвиток бойових дій, нарощування сили удару і подальше підвищення темпів наступу на світанку. Ні в якому разі не можна допускати паузи між нічними і денними діями. З цією метою командирами підрозділів організується додаткова розвідка і посилюються інші заходи забезпечення, підтягуються вогневі засоби, що відстали, і відновлюється порушена взаємодія. Перед світанком ставляться додаткові завдання підлеглим командирам і поповнюються боєприпаси. Важливо до настання світанку захопити вигідний рубіж або об'єкт, що забезпечує сприятливі умови для відбиття контратаки противника, намітити місця для обладнання загороджень, забезпечити висування протитанкових засобів на напрямок вірогідної контратаки противника. Для денного бою мають бути відповідним чином побудовані бойові порядки. Необхідно здійснити заміну підрозділів, що діяли в нічному бою, виділити нові резерви і другі ешелони.

При відновленні порушеної взаємодії уточнюються завдання механізованим і танковим підрозділам, закінчується переміщення артилерії, засобів ППО, мінометів й інших вогневих засобів на нові вогневі позиції з таким розрахунком, щоб вони могли відбивати контратаку противника і забезпечувати безупинний наступ своїх військ у світлий час доби. У цей же час готується до введення в бій резерв, якщо він не використовувався вночі.

Розвідка організується з таким розрахунком, щоб до світанку уточнити склад угруповання противника, визначити його сили і характер маневру, що здійснюється ним при переході від нічних дій до денних. У разі ж проведення противником контратаки встановлюється склад резервів, напрямок їх висування, рубіж і час розгортання.

Для закріплення захоплених рубежів або окремих об'єктів у глибині оборони противника, що мають важливе значення, призначеними для цього підрозділами обладнуються в інженерному відношенні позиції та готується

вогонь для відбиття можливих атак противника. Стики і відкриті фланги забезпечуються вогнем артилерії, маневром резерву, а за потреби й висунанням на загрозливий напрямок виділених підрозділів (маневрених груп). Підрозділами повною мірою використовуються залишені противником інженерні спорудження. При цьому маскувальні роботи потрібно завершити до настання світлого часу. Командири підрозділів створюють бойовий порядок, організовують систему вогню, інженерних загороджень і відновлюють взаємодію. При підготовці підрозділів до відбиття контратаки противника важливе значення має швидке обладнання інженерних загороджень. В першу чергу прикриваються найбільш важливі танконебезпечні напрямки.

Якщо противник відходить, то командир ставить завдання розвідці визначити напрямок відходу і склад колон, що відходять, наявність і характер дій підрозділів прикриття. Одночасно вживаючи заходів щодо виявлення оборонних рубежів в глибині.

Перехід до переслідування розпочинається негайно, не чекаючи світанку. Завдання підрозділам уточнюються в русі. Для досягнення високих темпів переслідування підрозділи швидко згортаються з бойового порядку в передбойовий, при цьому механізовані підрозділи здійснюють посадку на БМП (БТР) і, діючи сміливо і рішуче, невідступно переслідують противника. Підрозділи, що діють у другому ешелоні чи загальновійськовому резерві, можуть на світанку вводитися в бій із завданням знищити підрозділи прикриття і нарощувати бойові зусилля, а також захопити з ходу вигідні об'єкти або рубежі в глибині оборони противника.

У зв'язку з поліпшенням видимості на світанку може посилитися активність авіації противника. Це зобов'язує особливо ретельно організувати заходи ППО та посилити маскування бойових порядків.

До світанку мають бути закінчені евакуація поранених і хворих, поповнення усіх видів матеріально-технічних засобів, необхідних підрозділам для ведення денного бою, а також переміщені підрозділи технічного і тилового забезпечення та вжиті усі заходи щодо готовності виконувати свої завдання в денних умовах.

5. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МАРШУ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)

5.1. Загальні положення

Метою маршу військ є приховане здійснення маневру, перегрупування і досягнення несподіваності бойових дій, тому, як правило, він здійснюється вночі або в інших умовах обмеженої видимості. Необхідність проведення маршу в нічних умовах обумовлена розвитком засобів збройної боротьби. У зв'язку зі зростанням складності приховати ці дії в денних умовах від розвідки противника марші і будь-які пересування вночі стали неминучими.

Особливості, які впливають на організацію, забезпечення і здійснення маршу, а також на дії військ у зустрічному бою вночі: вкрай обмежена видимість і складність орієнтування на місцевості під час руху, виснаження (втома) особового складу, незрозумілість обстановки і можливість проникнення противника в тил наших військ.

Позитивним у ході нічного пересування колон є те, що воно дозволяє рух підрозділів і машин у колонах на менших дистанціях, ніж вдень, що полегшує управління ними і сприяє більш організованому руху, швидкому розгортанню і вступу в бій при зустрічі з противником, а також зниження ефективності ударів авіації і ракет по рухомих колонах. Похідний порядок підрозділів на марші вночі в передбаченні зустрічного бою так само, як і вдень, будується з урахуванням досягнення найбільш високої швидкості руху, забезпечення розгортання для бою з маршу в короткі терміни і завдання потужного раптового удару по противнику при зустрічі з ним, а також забезпечення максимального збереження особового складу і техніки.

При створенні похідного порядку підрозділу для маршу вночі у передбаченні зустрічі з противником враховується насамперед вимога щодо постійного підтримання високої бойової готовності. З цією метою в голові колони доцільно розташовувати танки, інженерні підрозділи із засобами для відновлення зруйнованих ділянок доріг, мостів і усунення перешкод та артилерію. Це дозволить при несподіваній зустрічі з противником швидко розгорнути бойовий порядок. Зі складу механізованих (танкових) підрозділів у голову колони призначається найбільш підготовлений до нічних дій підрозділ. При цьому враховуються також якості командира цього підрозділу, який повинен добре орієнтуватися на місцевості в темряві, діяти сміливо, рішуче. На головні машини призначаються досвідчені водії, а за можливості колону повинні замикати також досвідчені підрозділи й екіпажі, оскільки вночі рух у хвості колони не менш складний, ніж у голові.

На побудову похідного порядку підрозділу впливають швидкість руху й умови нічної видимості. Якщо вдень дистанції між машинами в колоні батальйону призначаються зазвичай 25 – 50 м, то вночі вони скорочуватимуться. Це пояснюється двома чинниками: по-перше, меншою швидкістю пересування вночі і, по-друге, складністю управління колоною при здійсненні маршу. Лише при незначному віддаленні водії можуть спостерігати слабе світло задніх габаритів попередньої машини.

При здійсненні маршу вночі взимку, в ожеледицю і в інших складних умовах місцевості, а також при русі на підвищених швидкостях дистанції між машинами можуть збільшуватися.

Нічний марш у передбаченні зустрічі з противником вимагає особливо ретельного всебічного забезпечення підрозділів, оскільки вночі значно збільшується небезпека несподіваних дій противника на маршруті руху, підбивання ним об'єктів і руйнування доріг на шляху висування підрозділів. Особливо збільшується вірогідність нападу на невеликі колони і одиночні машини, тому виникає необхідність посилення на ніч розвідки, похідної і

безпосередньої охорони, а також ведення кругового спостереження в колоні і виділення додаткових сил для боротьби з ДРГ і засідками.

Похідна охорона батальйону (роти) повинна забезпечити безперешкодний рух головних сил, унеможливити несподіваний напад на них наземного противника, забезпечити вигідні умови для вступу в бій, а також не допустити проникнення наземної розвідки противника до основних сил. На підрозділи охорони на марші також покладаються завдання з ведення розвідки.

Трудність орієнтування на місцевості в нічних умовах, особливо в русі, ускладнює управління підрозділами і дії механіків-водіїв (водіїв) бойових машин (автомобілів). Тому ще до початку маршу слід уважно вивчити маршрут руху по карті, а під час маршу безперервно стежити за місцевістю, підтримувати постійну пильність механіків-водіїв і старших машин. Зазвичай для вивчення маршруту використовується наступна методика: визначається загальна протяжність маршруту, потім маршрут розбивається на 5 – 10 кілометрові ділянки, де намічаються рубежі або пункти, які добре помітні в темряві з визначеними відстанями від району, з якого починається рух. Це дасть можливість під час руху за спідометром визначити пройдену відстань і встановити по карті місцезнаходження колони. Проте потрібно враховувати, що вночі досить зробити лише невелике відхилення від маршруту, один невірний поворот на незнайомій дорозі, як орієнтування буде надовго втрачено, а у підсумку – втрата часу і, можливо, невиконання бойового завдання.

При проведенні маневру бездоріжжям, на незнайомій місцевості, особливо в лісі або горах, нерідко можуть знадобитися провідники, а також для зручності орієнтування в колоні і на маршруті встановлюються виразні розпізнавальні і сигнальні знаки на машинах, а за можливості і на дорозі.

На рух вночі впливає стан доріг, якими здійснюється марш. Будь-які нерівності на дорозі ускладнюють рух машин вночі значніше, ніж вдень.

Вночі вкрай важко усувати руйнування на маршрутах і значно складніше відшукувати зручні обходи зруйнованих ділянок. Заходи щодо інженерного забезпечення нічного маршу мають важливе значення як при підготовці маршу, так і в ході його здійснення. Воно організовується і здійснюється за рішенням старших командирів і силами підрозділів, що здійснюють марш у колонах. Тому доцільно до складу головної похідної застави (далі – ГПЗ) включати саперні підрозділи з необхідною дорожньою технікою. Це дозволить їм швидко розвідати, а у разі потреби й усунути, перешкоди або руйнування, що трапились на маршруті, і позначити шляхи обходу виразно видимими вночі покажчиками.

Одним із чинників, що визначає швидкість руху колон, є рівень підготовки механіків водіїв (водіїв) з водіння машин вночі. Добре підготовлені досвідчені механіки-водії (водії) в одних і тих самих умовах можуть кермувати швидше і впевненіше, ніж водії, що не мають достатнього досвіду водіння вночі.

Враховуючи виснажливий вплив нічного маршу на механіків-водіїв (водіїв) машин, важливо при підготовці організувати до маршу своєчасний їх

відпочинок, а за можливості й заміну водіїв у ході маршу. Це сприятиме забезпеченню високої бойової готовності підрозділу і здійсненню маршу без зниження швидкості руху протягом усієї ночі.

У зв'язку з цим велике значення для збереження сил особового складу, правильної експлуатації транспорту і бойової техніки під час нічного маршу має правильне призначення і використання зупинок і привалів. Марш вночі так само, як і вдень, не може бути безперервним. На відміну від маршу, що здійснюється в денних умовах, вночі великі привали зазвичай не призначаються. Нічний час має бути максимально використаний для скритності пересування. Проте тривалість малих привалів збільшується.

Недоцільно зупинятися на привали і для відпочинку вночі поблизу великих населених пунктів, залізничних станцій, мостів й інших об'єктів, що привертають увагу розвідки противника та можуть зазнати ударів його авіації. Не слід також влаштовувати привали і відпочинок на відкритих ділянках місцевості, в тіснинах, дефіле, на висотах тощо.

У випадку можливого застосування противником ЗМУ (ВТЗ) призначається запасний район відпочинку, який вибирається на віддаленні 3 – 5 км від основного району, що займається.

На зупинках (привалах) вночі слід особливо дотримуватися світлового і звукового маскування.

При організації нічного маршу відстань вихідного рубежу (пункту) повинна забезпечувати витягування колон підсиленого механізованого батальйону з району розташування і становить 5 – 10 км, рубежі (пункти) регулювання призначаються через 3 – 4 год. руху, рубежі розгортання на випадок зустрічі з противником плануються в місцях, де є добре помітні орієнтири. На вихідному рубежі (пункті) можуть виставлятися світлові знаки (покажчики).

Таким чином, розглянуті вище умови маршу вночі через свою складність вимагають від командирів заходів ретельної і всебічної підготовки, всього особового складу, особливо механіків-водіїв (водіїв), ОВТ до руху і дій в умовах темряви.

5.2. Особливості підготовки нічного маршу

При підготовці нічного маршу, разом із загальними заходами, командир підрозділу намічає заходи, спрямовані на забезпечення організованого і безперешкодного руху, чіткого орієнтування на місцевості, швидкого розгортання і вступу в бій підрозділів при зустрічі з противником. Вони знаходять своє відображення в затвердженому варіанті дій командиром на марш, при постановці ним завдань підрозділам і у вказівках із забезпечення маршу вночі.

Обмеженість часу, особливо світлого, на підготовку маршу вимагає від командира чіткого його розподілу і визначення термінових заходів щодо підготовки підрозділів до нічного маршу. Найважливіші заходи щодо підготовки до маршу вночі доцільно вказати підлеглим раніше, щоб командири

підрозділів могли виконати основні з них ще у світлий час. Він повинен довести дані про противника і характер маршруту, підрозділи, які призначаються в розвідку й охорону, час їх відправлення, завдання підлеглим на підготовку до маршу і що вони повинні зробити до отримання бойового завдання; провести розрахунок часу на підготовку до маршу, визначивши, що слід виконати у світлий час і до початку руху.

Розрахунок часу на підготовку до маршу командир розробляє так, щоб усі заходи щодо підготовки особового складу і техніки були завершені, по можливості, засвітла. Час на підготовку маршу обчислюється з моменту отримання бойового завдання і до початку висування до вихідного рубежу (пункту) головою колони головних сил. Виходячи з цих умов, розробляється розрахунок часу. При цьому командир враховує: скільки є часу на підготовку до маршу, у тому числі світлого, скільки часу потрібно буде витратити на розробку варіантів дій. Після цього він встановлює коли провести підготовку особового складу і техніки; який час відвести на відпочинок особового складу, час і порядок дозавправлення техніки, харчування особового складу; коли і в якому порядку перевірити підготовку до маршу; коли доповісти старшому начальнику про готовність до маршу; коли розпочати витягування колони.

Необхідно визначити, який вплив здійснюють нічні умови на характер дій противника, своїх підрозділів і сусідів, а також оцінити місцевість і стан погоди.

Вивчаючи наявні відомості про противника перед здійсненням нічного маршу, командир повинен:

- визначити можливості противника з ведення розвідки і можливий вплив його на підрозділи в ході маршу, рубежі досяжності засобів ураження противника;

- визначити можливі райони дій ДРГ, повітряних десантів і аеромобільних груп противника та характер його дій;

- оцінити маршові можливості штатних і доданих підрозділів;

- вивчити по карті маршрут руху, його довжину і прохідність, умови здійснення маршу, рубежі та час імовірної зустрічі з противником, вірогідний склад і угруповання його сил та засобів, а також можливі дії вночі і на світанку, та до яких дій бути готовим, місця і час привалів, а також місця, час і порядок дозавправлення техніки, харчування особового складу та поповнення запасів матеріальних засобів, які витрачаються в ході маршу;

- визначити швидкості руху і величину дистанції між машинами з метою захисту від ВТЗ на ділянках маршруту і розрахувати час руху на кожній із них;

- оцінити характер місцевості, умови захисту і маскування в районах привалів, денного (нічного) відпочинку і зосередження;

- визначити обсяг інженерного обладнання районів і зробити інші необхідні розрахунки.

Особливу увагу слід надати вивченню можливостей противника щодо завдання несподіваного удару, а також з використання ПНБ і засобів освітлення на марші, при розгортанні і в ході зустрічного бою.

Аналіз ймовірних дій противника повинен дозволити командирю зробити висновки про найважливіші вимоги до підготовки, порядку здійснення майбутнього маршу і ведення зустрічного бою з противником вночі. На основі цих висновків він встановлює:

- порядок ведення розвідки і дії похідної охорони;
- визначає вимоги до побудови похідного порядку, швидкості руху;
- до якого часу слід вийти на вихідний рубіж (район);
- характер дій при зіткненні з противником вночі й удосвіта;
- заходи маскування в ході маршу і при підході до рубежів імовірної зустрічі з противником;

- використання ПНБ на марші й освітлювальних засобів при зустрічі з противником;

- заходи з підтримки бойової готовності підрозділів на марші;
- організацію і здійснення управління на марші і в зустрічному бою;
- заходи щодо захисту від ЗМУ (ВТЗ) і ППО.

При аналізі своїх підрозділів особлива увага приділяється:

- рівню підготовленості підрозділів до нічного маршу і дій у зустрічному бою вночі;

- рівню підготовки механіків-водіїв (водіїв) до водіння машин вночі і готовність усього особового складу до подолання труднощів нічного маршу;

- підготовленості техніки до нічного маршу;

- наявності (справності) ПНБ і забезпеченості ними бойових і транспортних машин, наявності засобів освітлення.

У результаті аналізу своїх підрозділів командир робить висновки щодо:

- здатності їх здійснити марш на задану відстань і виконати завдання зустрічного бою з противником;

- побудови похідного порядку і місця підрозділів у ньому (які підрозділи використовувати для розвідки й охорони, які мати в голові колони, як їх використовувати в зустрічному бою);

- забезпечення підрозділів і характер підготовки їх до нічного маршу;

- заходів з підготовки механіків-водіїв (водіїв) і всього особового складу до нічного маршу (скільки часу і коли слід приділити для відпочинку, час харчування особового складу);

- заходів з підготовки техніки і ПНБ до використання;

- заходів підтримки високої бойової готовності і боєздатності на марші вночі.

Аналізуючи сусідів, командир з'ясовує:

- які частини і підрозділи діють у районі, в який належить вийти підрозділу;

- які частини і підрозділи здійснюють марш на флангах і в смузі яких здійснюється марш.

При аналізі можливих дій сусідів особлива увага надається визначенню впливу їх на дії свого підрозділу на марші і в зустрічному бою. В результаті оцінки сусідів командир підрозділу визначає заходи щодо забезпечення взаємодії з сусідами, організації зв'язку з ними, порядок взаємного

розпізнавання вночі у разі маневру й обходів через райони, де знаходяться інші підрозділи (частини).

Аналіз характеру місцевості і впливу її на марш підрозділу здійснюється з урахуванням нічних умов. При цьому визначаються рельєф місцевості (профіль маршруту), розвиненість дорожньої мережі, маскувальні і захисні властивості місцевості вздовж маршруту та поблизу нього, прохідність дороги вночі по ділянках, можливі швидкості руху ними, наявність руйнувань і перешкод на маршруті і можливість обходу їх, райони, зручні для привалів. Якщо на маршруті регулювання руху не організовано старшим командиром, то командир підрозділу визначає ділянки і пункти на ньому, де слід виставити на час руху регулювальників і де встановити світлові покажчики.

При вивченні місцевості вздовж маршруту командир планує місця для зупинок і привалів, які забезпечують маскування й укриття від спостереження з повітря. Вивчаючи профіль і характер маршруту, командир визначає, на яких ділянках, з якою швидкістю здійснюватиметься рух вночі.

У результаті аналізу місцевості з урахуванням стану погоди командир робить висновки, в яких визначає характер маршруту руху, його загальну протяжність, можливі швидкості руху вночі на окремих ділянках, намічає напрямки для обходу заражених і зруйнованих ділянок доріг, рубіж або район, яким слід оволодіти для успішного ведення зустрічного бою з противником. При цьому він враховує, захоплення якого рубежу забезпечить можливість завдання раптового удару по противнику, можливий характер маневру на цих рубежах. Крім того, призначається вихідний рубіж (пункт) і рубежі (пункти) регулювання, місця привалів і зупинок, заходи щодо забезпечення високих швидкостей руху і порядок інженерного забезпечення маршу.

У загальних висновках з аналізу завдання командир визначає: величину і тривалість маршу, а також умови його здійснення; місце та час можливої зустрічі з противником, її умови; заходи для виключення несподіваної зустрічі з противником; заходи захисту від ЗМУ (ВТЗ); можливі швидкості пересування вночі на різних ділянках маршруту; наявність часу на підготовку підрозділів до маршу і на що звернути основну увагу, забезпеченість підрозділу ПНБ і засобами освітлення; побудову похідного порядку й організацію охорони; заходи щодо переходу від нічних дій до денних.

У передбаченні зустрічі з противником визначаються дії підрозділу в умовах ночі як під час маршу, так і в зустрічному бою. Командир разом із загальними питаннями визначає основні заходи, що забезпечують організований і безперешкодний рух колони вночі, швидке розгортання її при несподіваній зустрічі з противником і ведення бою з ним, а також перехід від нічних дій до денних.

При постановці завдань підрозділам враховується кількість світлого часу для підготовки їх до нічного маршу. Виходячи з цього, в першу чергу завдання ставляться підрозділам, які повинні раніше починати рух, і тим, яким необхідно більше часу на підготовку. За наявності достатньої кількості світлого часу до

початку руху командир може зібрати командирів підрозділів і віддати їм бойовий наказ. При обмеженій кількості світлого часу завдання на марш доводиться у формі розпоряджень окремо кожному підлеглому командиру.

Окрім поставлених у бойовому наказі завдань, командир віддає підлеглим вказівки із забезпечення нічного маршу. У них відображаються специфічні особливості здійснення маршу в нічних умовах, а обсяг і зміст заходів щодо забезпечення маршу визначаються на основі відповідних вказівок старшого командира і затвердженого варіанту дій командиром. У вказівках щодо підготовки нічного маршу визначаються:

- заходи щодо використання ПНБ і освітлювальних засобів;
- чергові підрозділи для ведення вогню по вертольотах, літаках, знищення освітлювальних засобів противника;
- заходи з перевірки наявності і справності засобів захисту в особового складу;
- дотримання заходів світломаскування;
- ретельної перевірки устаткування машин СМП і захисних козирків на вихлопні труби машин;
- розвідка маршруту і шляхів обходу ГПЗ (ГД), особливо в районах переправ;
- позначення шляхів обходу і проходів у руйнуваннях світловими покажчиками;
- наявність зброї з нічними прицілами на головних і командирських машинах;
- наявність освітлювальних постів;
- порядок освітлення місцевості із зав'язкою бою з противником;
- порядок харчування особового складу і відпочинку механіків-водіїв (водіїв) машин.

Особлива увага при організації всебічного забезпечення приділяється організації розвідки на марші в передбаченні зустрічного бою, яка, в першу чергу, повинна своєчасно виявити противника, а при його виявленні швидко визначити напрямок його руху, склад і характер сил і засобів та його намір. Разом із цим розвідка повинна добувати дані щодо характеру маршруту і можливості руху поза дорогами, перешкод водних переправ, загороджень і руйнувань, заражених ділянок і шляхів їх обходу або способи і напрямки їх подолання.

У зв'язку з підвищеною небезпекою зустрічі з противником вночі з будь-якого напрямку доцільно збільшити кількість підрозділів для ведення розвідки з посиленням складом. За можливості БРД або РД висилаються як у бік руху, так і на фланги (по дорогах, паралельних основному маршруту). При неможливості мати на флангах постійно діючі розвідувальні підрозділи, вони мають бути підготовлені заздалегідь і висилаються в ході маршу на напрямки можливої появи противника. Окрім підрозділів розвідки, в колонах посилюється спостереження. Для цього по всій колоні призначаються спостерігачі, яких доцільно забезпечити ПНБ.

При постановці завдань підрозділам розвідки їм повідомляються сигнали взаємного розпізнавання своїх військ, пропуск і відгук. Вони забезпечуються ПНБ, світлосигнальними й освітлювальними засобами з вказанням порядку їх використання.

Охорона колон вночі на марші посилюється, при цьому в умовах нічного маршу вигідніше мати більше дрібних дозорів (дозорних машин).

Віддалення підрозділів охорони, так само, як і органів розвідки вночі, скорочується. Підрозділам охорони, так само, як і розвідки, при постановці завдань вказуються сигнали і порядок взаємного розпізнання своїх військ, повідомляються пропуск і відгук.

Маскування є одним із важливих заходів з забезпечення прихованого здійснення маршу вночі. Воно сприяє завданню несподіваного удару по противнику в зустрічному бою, дозволяє добитися над ним перемоги з меншими втратами. Найбільш важливим заходом тактичного маскування вночі є дотримання світлового маскування.

Демаскуючою ознакою може бути не лише світло, але і робота радіоелектронних засобів у колоні і при розгортанні підрозділу до бою.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ! Тому під час маршу вночі слід суворо забороняти:

користування світлом фар при проходженні колоною відкритих ділянок маршруту;

роботу радіостанцій на передачу в ході руху;

користування ліхтарями при зупинках;

паління і розведення багать на привалах.

Намічаючи заходи з тактичного маскування, командир підрозділу передусім визначає, в яких районах або на яких ділянках маршруту умови для маскування найскладніші. Заходи щодо маскування командир доводить до підлеглих вказівками, в яких встановлює:

заходи при користуванні засобами обігріву, приготування їжі, освітлення або підсвічування полотна дороги;

порядок користування ПНБ;

порядок використання радіозв'язку, заходи радіомаскування;

порядок використання маскувальних властивостей місцевості.

Інженерне забезпечення підрозділів на марші вночі організовується з метою забезпечення швидкого пересування і розгортання при зустрічі з противником. Головними завданнями інженерного забезпечення будуть: розвідка маршруту, районів привалів і відпочинку, рубежів розгортання; усунення перешкод та загороджень на маршруті і позначення шляхів їх подолання або обходу, забезпечення подолання важких ділянок маршруту і підвищення прохідності техніки.

У вказівках з інженерного забезпечення підлеглим командир вказує, де і якого характеру перешкоди можуть зустрітися на маршруті, як їх слід долати або обходити і що для цього необхідно зробити, порядок їх позначення.

Матеріально-технічне забезпечення нічного маршу організовується на загальних підставах. Найважливішою вимогою з матеріально-технічного забезпечення підрозділів є виконання всіх заходів – щоб до початку маршу всьому особовому складу надати час на відпочинок. Запаси матеріальних засобів своєчасно мають бути отримані й укладені, виконане технічне обслуговування машин, нагородований особовий склад. На випадок необхідності дозаправлення машин вночі слід заздалегідь підготувати заправні пристосування.

Управління підрозділами на марші і в зустрічному бою вночі ускладнюється внаслідок поганої видимості, обмеження використання радіозв'язку та складнощів в орієнтуванні вночі. Тому вирішення всіх питань організації управління при підготовці до нічного маршу має бути спрямоване на усунення або послаблення цих ускладнень.

Зв'язок із підлеглими на марші підтримується в роті і взводі особистим спілкуванням, а в батальйоні, крім того, і рухомими засобами. Вночі зустріч з противником може статися несподівано, всі радіостанції мають бути в постійній готовності до роботи.

В управлінні підрозділами на марші і в зустрічному бою вночі особливу увагу слід приділяти забезпеченню орієнтування на місцевості.

Велике значення в забезпеченні організованого руху на марші вночі має комендантська служба, яка зазвичай організовується старшим командиром. Командири підрозділів повинні знати її організацію на маршруті їх руху, особливо місце постів, позначення обходів, об'їздів, складні ділянки маршруту.

Таким чином, підготовка нічного маршу в передбаченні зустрічі з противником бою включає цілу низку заходів, які зобов'язаний вирішити командир, визначаючи порядок дій підрозділу під час руху і при зустрічі з противником.

5.3. Організація комендантської служби

Для досягнення безперервності бойових дій і підвищення темпів наступу, маршу, особливо вночі, важливу роль відіграє добре організована комендантська служба. Завдання комендантської служби вночі мало чим відрізняються від завдань, що вирішуються у звичайних умовах, тобто вдень. Комендантська служба організовується з метою підтримки загального порядку в районах розташування і дій військ, а також з метою регулювання руху і контролю за дотриманням підрозділами заходів маскування. Крім того, комендантська служба проводить заходи щодо відновлення порядку після нальотів авіації, масованого артилерійського вогню, а також позначає об'їзди замінованих або заражених ділянок. Штаб, який організовує комендантську службу, виходячи з рішення командира, умов обстановки і характеру дій військ, визначає її завдання, систему організації, виділяє необхідні для цього сили і засоби. У з'єднаннях і частинах мають бути спеціальні підрозділи комендантської служби.

Усі вказівки осіб комендантської служби при виконанні ними своїх обов'язків повинні беззастережно виконуватися.

У деяких випадках, при проходженні важкопрохідних ділянок місцевості невеликими колонами, доцільно замість позначення маршруту й організації на ньому комендантської служби виділяти підрозділам досвідчених провідників.

5.4. Здійснення маршу вночі та в умовах обмеженого бачення

Досвід пересування підрозділів своїм ходом показує, що здійснення маршу вночі характеризується меншою активністю вороже налаштованого населення щодо перекриття маршрутів руху та блокування колон підрозділів військових частин.

Поряд з цим збільшується можливість нападу ДРГ. При цьому вони діють в тих місцях, де є можливість відходу. Тому такі місця повинні плануватися до освітлення та ураження підрозділами артилерії.

Враховуючи обстановку, що склалась, характер дій противника, суспільно-політичну обстановку, а також характеристику місцевості, під час організації висування підрозділів, для здійснення маршу доцільно визначати не маршрут руху, який позбавляє командирів всіх рівнів простору для маневру в разі ускладнення ситуації або неможливості продовжувати рух в заданому напрямку, а вказувати напрямок (смугу) руху, в якій планувати та здійснювати марш, передбачаючи при цьому запасні (обхідні) маршрути. В кожній смузі (напрямку) передбачати два-три маршрути, один з яких вказувати як основний, а інші – запасні.

Особливу увагу у нічний час необхідно звернути на використання для контролю за рухом GPS, автомобільних навігаторів, навігаторів смартфонів, так як топографічні карти не завжди уточнені, місцевість після артилерійських ударів не завжди розпізнається, а дорожні покажчики агресивно налаштоване населення зазвичай знищує, те саме стосується табличок з назвами вулиць.

Вузькі місця і мости доцільно позначати односторонніми світловими покажчиками та проходити з максимальною швидкістю після взяття їх під охорону тимчасовими блокпостами.

Великі населені пункти доцільно обходити. За відсутності обхідних шляхів прокладати маршрути по паралельних вулицях і не допускати скупчення озброєння і військової техніки у межах міста. Особливу увагу звертати на дахи будівель.

Зруйновані ділянки маршрутів, райони пожеж і завалів вночі необхідно обходити. Коли немає можливості цього зробити, то проводити заходи щодо відновлення маршрутів. Просування на важкопрохідних ділянках повинно забезпечуватися завчасним висуванням на них евакуаційних засобів, а також обладнанням машин засобами підвищеної прохідності.

Марш доцільно здійснювати в складі підрозділу (загальною чисельністю до 30 - 35 од.), із обов'язковим включенням до складу колони технічних засобів евакуації типу КЕТ-Л на базі УРАЛ. На кожній одиниці техніки обов'язково повинні бути передбачені крім звичайних питань ручні димові гранати білого

диму та наземні патрони сигнального (червоного, зеленого, жовтого) вогню для позначення підрозділу у випадку взаємодії з авіацією (виклику медичної евакуації).

Командир малої колони повинен знаходитись тільки на відкритій машині посеред колони. Небезпечні (критичні) ділянки дороги, де ускладнене спішування і неможливе розгортання в атаку, долаються по одній машині (або парами машин) у супроводі БТР (танка, БМП) і під його вогневим прикриттям. При цьому головна та хвостова частини колони мають знаходитись у захищених природними укриттями місцях, під час спішування треба поставити димові завіси та бути в готовності атакувати передбачувані (імовірні) позиції засідок, утримуючи їх під прицілом всієї штатної зброї. Крім того командир колони повинен передбачити заходи щодо засліплення противника освітлювальними засобами, для чого призначити особовий склад для виконання цих завдань.

Досвід показав, що під час здійснення маршу командир додаточно потрібно визначити (узгодити) питання:

передбачити збільшення кількості (до 4 одиниць) броньованої техніки у складі колон, а також включення розрахунку ЗУ-23-2 на автомобілі (за можливості);

мати в колонах передових авіаційних навідників (артилерійських коректувальників) для підтримання зв'язку з повітряним супроводженням та наведення авіації (артилерії) на цілі;

використовувати для вивчення місцевості на маршрутах висування переносні комплекти 3G Інтернету, GPS, автомобільні навігатори, смартфони;

організувати дієву взаємодію з органами контррозвідки та патріотично налаштованим місцевим населенням щодо завчасного виявлення диверсійно-розвідувальних та терористичних груп у районі, блокування маршрутів місцевим населенням;

організувати розвідку маршрутів висування особовим складом підрозділів частини в цивільному одязі на цивільному автотранспорті;

на карті командира підрозділу забезпечити відображення кроків маршруту з цифровим кодуванням ділянок маршруту;

пересування підрозділів планувати, як правило, у сутінках та в нічний час, декількома колонами за різними маршрутами з інтервалом, що забезпечує своєчасне прибуття в пункт призначення;

передбачити на випадок раптового (ймовірного) блокування колон варіанти дій особового складу з визначенням прийомів та способів їх виконання;

розподіляти підрозділи матеріально-технічного і медичного забезпечення по всій колоні;

під час підготовки і у ході маршу на ділянках відпочинку забороняти особовому складу будь-які розмови по засобах мобільного зв'язку;

у колоні мати в наявності радіостанції з можливістю передачі інформації з обмеженим доступом.

Під час організації та ведення контрзасадних дій командир додаточно потрібно визначити (узгодити) наступні питання:

за картами (аерофотознімками), а також за агентурними відомостями оцінити обстановку в районі з метою виявлення найбільш засідко небезпечних місць;

звести до мінімуму всі свої пересування. Якщо це неможливо, необхідно змінювати маршрут пересування кожного разу;

у небезпечних районах – не використовувати дороги, стежки (якщо без них можна обійтися);

перед здійсненням маршу підготувати бойові машини, а саме: знаходячись у БМ, особовий склад повинен мати круговий огляд, можливість ведення вогню і метання ручних (димових) гранат у всіх напрямках;

броньовані машини максимально зміцнити (наприклад, покласти на дно і вздовж бортів мішки з піском, бокове скло зміцнити листами заліза (як варіант – бронежилетами);

командир не слід сідати поруч з водієм (з метою ефективного керування підлеглими), поруч з водієм має знаходитись кулеметник;

за можливості збільшити кількість кулеметних розрахунків;

відкинути задні борти і підняти на рівень голови бокові тенти;

в машині не розташовувати більше 15 осіб;

перебуваючи у вантажній машині, особовий склад слід розташовувати на центральних лавках обличчям до бортів і в тил машини з підготовленою зброєю до бою. Особовий склад повинен бути готовий у будь-який час відкрити вогонь, кинути димові гранати і максимально швидко залишити машину;

на передньому бампері автомобіля спорудити з підручних засобів невеликий таран, щоб збивати “легкі” барикади;

у БМ (автомобілях) повинен бути спеціальний комплект (ЗІП, спорядження, міношукачі тощо) для знищення перешкод та ремонту техніки;

введення в оману противника шляхом дезінформування стосовно маршрутів та часу пересування колон (по каналах зв'язку, проведенням демонстраційних конвоїв);

розвідка (в тому числі й військовослужбовцями під виглядом місцевого (цивільного) населення) та охорона маршрутів висування військ та здійснення патрулювання маршрутів;

використання існуючої мережі шляхів тільки у разі, якщо без неї неможливо обійтись;

відстань між машинами необхідно збільшувати до 100 м, що дозволить уникнути потрапляння в зону ураження великої кількості техніки одночасно, а також триматися за межами пилової хмари від передньої машини і спостерігати за обстановкою;

командир має знаходитись не в першій, і не в останній машині (як правило – не в БТР (БМП), а в автомобілі);

побудова похідного порядку колони (конвою), за можливості, в шаховому порядку або витягнутою буквою “Z”, без допускання вклинення в колону

цивільних машин та з організацією ведення кругового спостереження (визначення секторів спостереження та ведення вогню);

організація похідної охорони - відстань між головними силами та головним дозором повинна залежати від місцевості і забезпечити надання вогневої підтримки головними силами дозорному відділенню (головному дозору). При цьому головним дозором найбільш критичні місця (перехрестя доріг, мости, зелені насадження вздовж маршруту руху) повинні дорозвідуватися пішими дозорами;

дотримання правил прихованого управління військами (кодовані сигнали, команди, донесення);

особливу увагу слід звернути на завантаженість бійців спорядженням і боєприпасами – втома паралізує увагу тому, за можливості, потрібно розвантажити частину підлеглих, які спостерігатимуть, інші можуть бути більш завантажені, потім вони поміняються;

не використовувати особисті мобільні телефони для управління своїми силами та засобами;

у кожній групі (підрозділі) повинен бути снайпер з приладом нічного бачення для ведення анти снайперських дій вночі.

Під час переміщення колон зв'язок організовується з використанням засобів радіо та транкінгового (наскільки дозволяють технічні характеристики зразка) зв'язку. Для організації зв'язку та організації взаємодії під час переміщення необхідно враховувати: під час руху в колоні дотримуватись режиму радіотиші, при цьому доповідь про рух колони здійснює старший замикаючого БТР лише стислими фразами (словами).

Враховуючи досвід ООС (раніше АТО) при плануванні та здійсненні маршу командиру необхідно передбачити наступне:

при підготовці техніки до маршу перевіряти прилади нічного бачення, позначати техніку певними умовними знаками;

забезпечити знання маршрутів висування тільки старшими колон (командирами підрозділів);

мати цивільну машину для проведення розвідки маршруту та попередження основних сил у разі виникнення перешкод (натовп, блокпости тощо);

проводити дорозвідку маршруту з повітря безпілотними літальними апаратами;

особовий склад в колоні постійно повинен показувати готовність до застосування зброї;

використовувати систему “ТДА” або систему “ТУЧА” для задимлення території та здійснення маневру;

під час здійснення маршу (переміщення) командири всіх ланок повинні обов'язково мати карту маршруту (детальну схему або аерофотознімок району, населеного пункту), де вказані бар'єрні рубежі (рубежі блокування) та маршрути можливого обходу;

техніка повинна бути обладнана буфером ззаду машини (у разі чого її можна підштовхнути та завести);

дистанція між машинами повинна давати можливість попередній машині здійснити відхід назад, вправо (вліво);

особовий склад повинен бути забезпечений (димовими гранатами, вибуховими пакетами, шумовими гранатами).

6. РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ ВНОЧІ ТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО БАЧЕННЯ ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (раніше АТО)

В умовах бойової обстановки війська не завжди ведуть лише активні бойові дії. Вони можуть розташовуватися у відведених їм районах до отримання бойового завдання або, маючи бойове завдання, готуватися до його виконання.

Район розташування підрозділів призначають на місцевості, що має природні укриття (лісові масиви, гаї, яри, вирубки), які дозволяють забезпечити непомітне розташування частин і підрозділів. Ця вимога дуже важлива, якщо враховувати можливості повітряної розвідки, у тому числі за допомогою БПЛА, а також імовірність застосування противником диверсійно-розвідувальних груп.

Разом із тим, район розташування повинен забезпечувати розосередження підрозділів, можливості для проведення маневру в потрібному напрямку в нічний час, зручність розташування і відпочинку особового складу (особлива увага звертається на виключення заїзду техніки у місця відпочинку особового складу).

В сучасних умовах з метою прихованості дій підрозділів зайняття районів в основному виконується вночі. Перевірку району на наявність вибухонебезпечних предметів та наявність отруйних речовин необхідно проводити в світлий час доби після чого організувати його охорону.

Доцільно заздалегідь, в світлий час доби призначати провідників для підрозділів, що прибувають в район для їх організованого розміщення.

Окрім основного району, призначають запасний район розташування, в який підрозділи виводяться у випадку безпосередньої загрози використання противником засобів ураження або при нанесенні по ним раптових ударів високоточною або запалювальною зброєю. Маршрут вивчається командирами підрозділів завчасно.

Механізовані й танкові підрозділи розташовуються у вказаних їм районах з дотриманням режиму світломаскування, здебільшого вздовж маршрутів висунання, використовуючи захисні й маскувальні властивості, а саме:

для укриття танків, бойових машин піхоти і бронетранспортерів використовувати яри, балки, котловани розробок і кар'єрів, виїмки;

у лісі танки та інші бойові машини доцільно розміщувати вздовж просік і лісових доріг під кронами густих дерев;

не допускати розташування підрозділів під лініями електропередач, поблизу газо - і нафтопроводів;

готувати шляхи для виходу підрозділів із району і для маневру при відбитті нападу противника (обладнуються відповідними покажчиками та добре видимими вночі орієнтирами);

із метою захисту особового складу, озброєння і техніки від усіх засобів ураження противника здійснювати інженерне обладнання району розташування (поблизу машин особовий склад обладнає відкриті чи перекриті щілини, а при наявності часу — бліндажі й сховища для озброєння, бойової та іншої техніки, а також для МТЗ обладнують окопи та укриття);

місця розташування підрозділів, озброєння і техніки, сліди машин ретельно маскуються;

безпосередню та сторожову охорону у обов'язковому порядку забезпечити приладами нічного бачення (тепловізорами) та світловими засобами.

При проведенні заходів маскуванню потрібно враховувати можливість застосування противником технічних засобів розвідки, а також систем високоточної зброї. Тому підрозділи повинні вміло використовувати табельні засоби маскуванню і природні маски, які дозволяють приховувати оптичний, тепловий та радіолокаційний контрасти техніки, інженерних споруд. При цьому слід обмежити рух техніки, яка переміщується лише в темний час доби.

Особовий склад проводить заходи світлового маскуванню. Для охорони доцільно призначати механізовані підрозділи, які підсилювати артилерією, якій визначати завдання щодо освітлення місцевості.

Патрулі найбільш вразливі до дій ДРГ, тому використовують лише ліхтарі з синім світлофільтром, а їх маршрути призначаються між іншими елементами охорони для більш чіткої взаємодії та зменшення ризику нападу на них противника.

Безпосередню охорону створюють у батальйонах і в ротах. У батальйоні до неї входять парне патрулювання і постійне чергування спостерігачів на командно-спостережному пункті. Крім цього, призначають черговий підрозділ у складі взводу. Він розташовується у вказаному командиром батальйону місці й знаходиться в постійній готовності до знищення диверсійно-розвідувальних груп противника і виконання інших раптово виникаючих завдань, а також до гасіння пожежі в районі розташування і поблизу нього. У роті безпосередня охорона полягає в патрулюванні навколо району розташування роти і постійному чергуванні спостерігачів на командно-спостережному пункті. Крім цього, для охорони особового складу, озброєння і бойової техніки призначають добовий наряд.

До складу сторожової охорони входять: сторожові загони, сторожові застави, сторожові пости, секрети. Кількість, склад і віддаленість підрозділів охорони визначаються віддаленістю і характером дій противника, важливістю напрямку, що охороняється, часом необхідним для розгортання військ, які охороняються, характером місцевості та умовами спостереження. Сторожові загони і сторожові застави виставляють за розпорядженням старшого командира, сторожові пости і секрети є основою сторожової охорони батальйону. До складу сторожових загонів призначають посилені роти, а

сторожових застав — посилені взводи. Інколи на важливих напрямках до сторожового загону може входити батальйон. У цьому випадку сторожовий загін може призначати для сторожових застав посилені роти. Сторожові пости виставляють на небезпечних напрямках. Вони можуть складатися з відділень (танків). Сторожовий пост, як правило, займає позицію, яка забезпечує кругове спостереження і ведення вогню. Позицію обладнують окопами й обов'язково маскують. Секрети виставляють на прихованих підступах до району розташування батальйону. Склад секрету – два-три чоловіки.

На шляхах імовірного руху ДРГ (НЗФ) противника встановлюють сигнальні міни, малогабаритну розвідувально-сигналізаційну апаратуру 1К124 “Табун”.

Велике значення має організація розпізнавання у нічних умовах. Для чого застосовуються позначення на ОВТ, знаки на екіпіровці о/с.

Командири і штаби, повинні пам'ятати, що противник веде не лише оптичну розвідку, тому дотримання лише режиму світломаскування не захищає від розвідки іншими технічними засобами. В обов'язку командирів і штабів довести інформацію про наявність засобів розвідки противника та ефективні способи протидії їм.

Додаток 1
до Керівництва дії вночі та в умовах
обмеженого бачення
(розділ 1)

**ПЕРЕЛІК ВІДСТАНЕЙ
НА ЯКИХ ВИЯВЛЯЮТЬСЯ ДЖЕРЕЛА СВІТЛА НЕОЗБРОЄНИМ
ОКОМ ВНОЧІ ТА НА ЯКИХ ЧУТНІ ЗВУКИ ВНОЧІ
НА ВІДКРИТІЙ МІСЦЕВОСТІ**

Таблиця 1

Відстані на яких виявляються джерела світла незброєним оком вночі

Джерело світла	Дальність виявлення, км.
Вогонь цигарки	0,5-0,8
Сірник, що горить	до 1,5
Світло кишенькового ліхтаря	1,5-2
Спалах пострілів із стрілецької зброї	1,5-2
Спалах пострілів з окремих гармат	до 4-5
Світло фар автомобіля і танка	до 4-8
Вогнище	до 6-8

Примітка:

При спостереженні з повітря вказані відстані збільшуються в 2-3 рази і більше.

Таблиця 2

Відстані на яких чути звуки вночі на відкритій місцевості

Дії противника	Максимальна дальність чутності, м	Характерні звукові ознаки
Кроки	30	
Кашель	50	
Розмовна мова	100-200	
Різна команда голосом	500-1000	
Неголосна розмова	200-300	
Гучний крик	1000-1500	
Тріск зламанної гілки	До 80	
Кроки людини, що йде по дорозі	40-100	
Удар весел по воді	До 1000	
Стукіт весел об човен	До 2000	
Удар сокири, дзвін поперечної пили	300-400	
Обладнання (відривка) окопів лопатами і киркомотигами в твердому, кам'янистому ґрунті вручну	500-1000	Удари лапати, кірки об камінь, метал
<u>Забивання дерев'яних кілків:</u> - механічним способом	600-800	Глухий звук ударів, що рівномірно чергуються
<u>Рубання й спилювання дерев:</u> - вручну - бензопилою - падіння дерев	300-400 700-900 800-900	Різкий гуркіт сокири, звук пилки; переривчастий тріск бензинового двигуна; глухий удар о землю спиляного дерева
Стукіт металевих частин спорядження	До 300	
Заряджання стрілецької зброї	До 500	

Дії противника	Максимальна дальність чутності, м	Характерні звукові ознаки
<u>Рух військ в пішому порядку:</u> - по ґрунтовій дорозі - по шосе	До 300 До 600	
<u>Рух автомобіля:</u> - по ґрунтовій дорозі - по шосе - сигнал автомобіля	До 500 1000-1500 2000-3000	Рівний шум моторів
<u>Рух буксированої артилерії:</u> - по ґрунтовій дорозі - по шосе	1000-2000 2000-3000	Різкий уривчастий гуркіт металу й шум двигунів
<u>Рух танків, СГ, БМП:</u> - по ґрунтовій дорозі - по шосе	2000-3000 3000-4000	Різкий шум двигунів одночасно з різким металевим брязкотом гусениць
Шум рівно працюючого танкового двигуна на місці	1000-1500	Рівний гуркіт двигуна
Стрільба артилерійською батареєю (дивізіоном)	10000-15000	
Постріл з гармати	5000 і більше	
Постріл з міномета	3000-5000	
Стрільба з крупнокаліберного кулемета	До 3000	
Постріл з гвинтівки	2000-3000	
Стрільба з автомата	2000	

Примітка:

У непогоду на закритій місцевості дальність чутності знижується, при вітрі у бік спостерігача - декілька збільшується.

Слід урахувати також напрямок вітру: він не тільки погіршує або поліпшує чутність залежно від напрямку, але й відносить звук убік, створюючи перекручене уявлення про місцезнаходження джерела звуку. Гори, ліс, будинки, яри, ущелини й глибокі лощини також змінюють напрямок звуку, створюючи луни. Породжують луни й водні простори, сприяючи її поширенню на більші дальності.

Звук видається іншим, коли джерело його пересувається м'яким, мокрим або твердим ґрунтом, вулицею, польовою дорогою, бруківкою або покритим лисками ґрунтом. Необхідно враховувати, що суха земля або залізничні рейки краще передають звуки, ніж повітря. Тому прислухаються, приклавши вухо до землі або до рейок. Для кращого прослуховування земляних робіт противника розвідник прикладає вухо до покладеної на землю сухої дошки, яка виконує роль збирача звуку, або до сухої колоди, вкопаної в землю. Можна користуватися медичним стетоскопом або виготовити саморобний водяний стетоскоп. Для його виготовлення потрібно скляну флягу або пляшку з тонкостінного скла заповнити водою до початку горловини й закрити пробкою з отвором. Потім в отвір пробки вставити трубку (краще скляну), на яку надягти гумову трубку. Інший кінець гумової трубки з наконечником вставляється у вухо. Пляшка закопується в ґрунт до рівня води в ній. Щоб перевірити чутливість установленого приладу, потрібно вдарити пальцем об землю на відстані 4 м від нього – звук від такого удару повинен бути добре чутний через гумову трубку.

Додаток 2
до Керівництва дії вночі та в умовах
обмеженого бачення
(розділ 2)

УМОВНІ ЗНАКИ ПИТАНЬ СВІТЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЯКІ НАНОСЯТЬСЯ НА РОБОЧУ КАРТУ

Умовний знак	Значення умовного знаку
	Освітлювальний пост підрозділу
	Факел освітлювального патрона
	Факел сигнальної міни
	Факел освітлювального снаряда (міни)
	Факел авіаційної освітлювальної бомби
	Район, що освітлюється артилерією
	Район, що освітлюється авіацією
	Світловий орієнтир, поставлений артилерією
	Світловий орієнтир, встановлений авіацією
	Світловий створ
	Рубіж освітлення
	Район створення пожежі з напрямком його розповсюдження.
	Рубіж осліплення противника освітлювальними (димовими) снарядами
	Вогнева позиція артилерії, що призначена для стрільби освітлювальними снарядами (мінами, загальне позначення)
	Покажчики на рубезі розгортання (переходу в атаку)
	Покажчики проходів у мінно-вибухових загородженнях

Додаток 3
до Керівництва дії вночі та в умовах
обмеженого бачення
(розділ 3)

ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСОБІВ СВІТЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Таблиця ДЗ.1.

Тактико-технічні характеристики основних засобів світлового забезпечення

Найменування засобів	Безперервне освітлення	Висота запалювання	Д мак. прицілу	Д мак. освітлення
Авіабомба САБ 100-90	360 с	1300	-	-
САБ-100-75	450 с	3000	-	-
122 мм гаубичний снаряд	45 - 50с	500	до 5000	11.300
120 мм міна	42 с	500 - 800	до 5000	5300
82 мм міна	38 с	500	до 3000	2700
50 мм РОП	30 с	100	1000	800
40 мм РОП	25 с	100	1000	450
30 мм РОП	9 с	80 - 100	700	300
Танковий прожектор "Л-2"	10 хв.	6 гра.	1200	1500
"ОУ-3"	30 хв.	10 гра.	400	800
Самохідна прожекторна установка	60 хв.	1,5 гра.	3000	8400

Таблиця ДЗ.2.

Максимальні розміри ділянок масової пожежі при стрільбі на одній установці прицілу і кутоміра

Система, снаряд	Підрозділи	Розміри ділянок, м	
		фронт	глибина
БМ-21 "Град" 9М22С	Дивізіон	2500	1500
	Батарей	2500	400
9К57 "Ураган" 9М27С	Дивізіон	1200	1000
	Батарей	500	600

Таблиця ДЗ.3.

Норми витрати димових снарядів за 1 хвилину на 100 м фронту задимлення для підтримки димової хмари (завіси) вогневими засобами артилерії

Вітер на (від) противника			Боковий вітер		
Нарізні гармати		Міномет	Нарізні гармати		Міномет
Калібр, мм					
122	152	120	122	152	120
2	2	3	1	1	2

Таблиця ДЗ.4.

Основні ТТХ аерозольних артилерійських боєприпасів

Тип, боєприпасів	Час, с		Розміри аерозольної завіси, м	
	Аерозолеутворення	Існування завіси	Ширина	Довжина
82 мм міна Д-832	10 - 15	40 - 45	20 - 25	90 - 150
85 мм снаряд Д-357	10 - 15	40 - 45	20 - 25	90 - 150
100 мм снаряд Д-3	15 - 30	45 - 50	30 - 40	170 - 200
120 мм міна Д-843	25 - 40	60 - 75	30 - 40	170 - 200
122 мм снаряд	25 - 40	60 - 75	30 - 40	170 - 200

Таблиця ДЗ.5.

ОСНОВНІ ТАКТИКО - ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СВІТЛОСИГНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ

№ з/п	Назва світлосигнальних засобів	Призначення	Дальність видимості та розпізнавання сигналів		Середній час горіння зірочок (факелів)	Висота, підйому, м
			При спостереженні з повітря на середніх висотах, км	При спостереженні з землі, км		
1	2	3	4	5	6	7
1.	15-мм сигнальні патрони червоного, зеленого та жовтого вогнів.	Для подачі визначених сигналів в інтересах управління військами, підтримки взаємодії, оповіщення, орієнтування, цілевказівок, впізнавання, позначення досягнутих рубежів, флангів та коридорів прольоту авіації, а також для іншої мети вночі і вдень в простих метеорологічних умовах	100 - 120	Вдень - 2 Вночі - 8	5 с	50
2.	26-мм сигнальні патрони з одною, двома і трьома зірочками червоного, зеленого та жовтого вогнів.	Те саме, тільки вдень	100 - 120	Вночі – не менше 3	6,5 с	60 - 90
3.	30-мм реактивні сигнальні патрони з одною, трьома зірочками червоного та зеленого вогнів.	Те саме, тільки вдень	100 - 120	Вдень - 3 Вночі - 15	8 - 10	250 - 350
4.	30-мм реактивний сигнальний патрон червоного диму	Те саме, тільки вдень	До 100	Вдень - 2	20 с	200
5.	40-мм реактивний сигнальний патрон з п'ятьма зірочками червоного вогню та звуковим сигналом	Для оповіщення про зхмічний напад і зараження	До 100	0,8	12 с	200
6.	Наземні сигнальні патрони червоного, зеленого та жовтого вогнів	Для позначення переднього краю і зайнятих військами рубежів, КП, вогневих позицій і інших елементів бойового порядку військ, а також коридорів (смуг) для прольоту авіації в нічний та денний час в простих метеорологічних умовах	30-50	Вночі – не менше 3	30 с	-
7.	Наземний сигнальний патрон оранжевого диму	Те саме, тільки вдень	15-25	Вдень не менше - 3	30 с	-

1	2	3	4	5	6	7
8.	Сигнальна міна СМ** (При спрацюванні видає свист, а потім проводить освітлення місцевості в радіусі 50м)	Для попередження своїх військ про появу противника перед переднім краєм і на підступах до загороджень або об'єктів.	-	0,5	10 - 12 с	30
9.	Піротехнічний сигнал ПС	Для позначення проходів у мінному полі, пророблених тралом КМТ-5.	-	До 1	6 хвилин	-
10.	Світлосигнальний знак МБФ* - малогабаритний бризко-захисний ліхтар (Циліндричної форми з козирком, колір світла-білий, зелений, червоний в залежності від світлофільтра, час горіння без заміни джерела енергії - 36 годин)	Для позначення колонних шляхів, доріг, проходів в загородженнях, переходів через перешкоди, шляхів виходу до переправ, причалів.	-	0,2 - 0,9	-	-
11.	Возимий та носимий комплект знаків загородження з сигнальними ліхтарями	Для позначення меж заражених ділянок	-	0,1 - 0,2	-	-
12.	Світломаскуючий пристрій СМП	Для затемнення фар при русі вночі танків, БМП, БТР тощо	2 світлових плями з висоти 2 км при знаходженні літака над колоною	0,015 - 0,03 (видимість дороги при повному та частковому затемненні; 1-2 (видимість світла при повному затемненні)	-	-
13.	Самоосвітлювальні бортові знаки, знаки-екрани і указки з електропідсвітлюванням.	Для попередження можливих наїздів на техніку, яка зупинилась.	-	0,05	-	-
14.	Світлофори	Для управління на марші колонами техніки, яка рухається у складі підрозділу.	-	3,5 (видимість світла); 0,2 - 0,5 (розпізнавання сигналів)	-	-
15.	Світлофор контрольно-розподільчого поста ПуСО з червоним та жовтим вогнями	Для регулювання руху техніки на пункті спеціальної обробки	-	0,5 - 0,9	-	-

Таблиця ДЗ.6.

ОСНОВНІ ТАКТИКО - ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСВІТЛЮВАЛЬНИХ ЗАСОБІВ

№ з/п	Назва світлосигнальних засобів	Сила світла (млн. св.) і колір освітлювального факелу	Дальність стрільби (польоту зірочок), м		Час горіння факела (зірочки), с	Найвигодніша висота займання факела (зірочки), м	Швидкість зниження факелу, який горить, м/с
			найменша	найбільша			
1	2	3	4	5	6	7	8
Реактивні освітлювальні патрони (призначаються для освітлення місцевості, цілей та об'єктів противника безпосередньо перед бойовими порядками військ в інтересах механізованих і танкових підрозділів, артилерії і авіації)							
1.	26-мм освітлювальний патрон	0,5	-	120	6,5	80 - 100	-
2.	30-мм реактивний освітлювальний патрон збільшеної дальності	0,1	-	450	9	100	3-4
3.	40-мм реактивний освітлювальний патрон	0,07	-	300	20	100	3-4
4.	40-мм реактивний освітлювальний патрон збільшеної дальності	0,14	-	500	22 - 25	100	3-4
5.	50-мм реактивний освітлювальний патрон дистанційної дії	0,35	800	1200	25 - 30	-	-

Таблиця Д4.1.

ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИЛАДІВ НІЧНОГО БАЧЕННЯ

Основні тактико-технічні характеристики приладів нічного бачення

№ з/п	Найменування приладів	Призначення	Місце встановлення (з яким зразком озброєння)	Дальність видимості, м	Поле зору	Кратність збільшення, град.	Час безперервної роботи без заміни живлення, год.	Вага комплекту у бойовому (похідному) положенні, кг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Нічний стрілецький приціл НСП-2 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення	АК, РПГ-2, РПД	150 - 250	8°	2,2	До 6	2,4/4,4
2.	Нічний стрілецький приціл НСП-3 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення	АКМН, РПКН	250 - 300 (середня дальність прицільної)	6° 42	2,7	1 - 7 залежно від температури	2,7/3,9
3.	Нічний стрілецький приціл уніфікований НСПУ (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення прицільної стрільби	АКМСН-1, АК-74Н, АКС-74Н, РПКСН-1, СВДН-1, РПКН-1, ПКСН-1, ПКМСН-1, РПГ-7ВВ, РПГ-7ДН	600 (виявлення танка, 400 (середня дальність прицільної стрільби по ростовій фігурі)	5° 40	3,5	2 - 6 залежно від температури	2,2/3,5
4.	Приціл кулеметний нічний ППН-3 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення прицільної стрільби	ПКН, ПКСН	400 (середня дальність прицільної стрільби по ростовій фігурі)	5°	4,0	До 6	3,65/5,5
5.	Приціл гранатометний нічний ПГН-1 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення прицільної стрільби	РПГ-7ВН, РПГ-7ДН	400 (середня дальність прицільної стрільби по танку)	5° 40	3-4	До 6	3,7/5
6.	Приціл гранатометний нічний ПГН-9М (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення прицільної стрільби	СПГ-9МН1, СПГ-9Н, СПГ-9ДН, СПГ-9ДМН1	600 - 800 (по танку)	5° 40	5,0	1 - 7 залежно від температури	5,5/11
7.	Приціл гранатометний нічний ПГН-16 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення прицільної стрільби	РПГ-16Н1	400 (по танку)	5° 40	3,5	2 - 6 залежно від температури	2,5/3,8
8.	артилерійський приціл нічний АПН-6-40 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і ведення прицільної стрільби	Протитанкова гармата МТ-12	1000 розпізнання танка	6°	6,0	1,5 - 10 залежно від температури	16/29

1	2	3	4	5	6	7	8	9
9.	Танковий приціл нічний ТПН-3 (активно-пасивний)	Для спостереження за полем бою і прицілювання при стрільбі прямою наводкою з танкової гармати і кулемета	Т-64Б, Т-72, Т-80, Т-80Б	500 для активного, 1300 для пасивного (дальність стрільби по танку)	6° 40 у актив-ного	5,5	необмежено	
10.	Перископічний комбінований (денний-нічний) приціл 1ПН-22М2 (пасивний)	Для ведення прицільної стрільби з гармати і кулемета вдень і вночі і наведення ПТУР (тільки вдень)	БМП-1, БМД, БРМ-1К	Денна гілка не обмежена, нічна - не менше 400 (дальність стрільби по танку)	6°	Вдень - 6,0 вночі - 6,7	необмежено	
11.	Перископічний комбінований (денний-нічний) приціл БПК-1-42 БПК-1-43 (активно-пасивний)	Для ведення прицільної стрільби з гармати і кулемета вдень і вночі	БМП-2	700 для пасивного, 800 для активного(дальність стрільби по танку)	вдень - 10° вночі - 6° в пасивного	Вдень - 6,0 вночі - 5,0	необмежено	
12.	Прилад спостереження командира нічний ТКН-1С (активний)	Для спостереження командиром машини за місцевістю і бойовими порядками підрозділів на полі бою в нічних умовах	БТР-60ПБ, БТР-70, БРДМ-2	250 - 300	10°	2,75	необмежено	
13.	Прилад спостереження командира комбінований (денний-нічний) ТКН-3 (активний)	Для спостереження командиром машини за місцевістю і бойовими порядками підрозділів на полі бою в нічних умовах	Т-64Б, Т-80, Т-80Б, Т-72, БМП-1, БМП-2, БТР-70, БТР-80	Денна гілка не обмежена, нічна - 350 - 400	Вдень - 10° вночі - 8°	Вдень - 5,0 вночі - 4,2	необмежено	
14.	Прилад спостереження механіка-водія ТВНЕ-1ПА (активно-пасивний)	Для забезпечення водіння танків, БМП (БТР) в нічних умовах	Т-64Б, БМП-1, БМП-2, БТР-70, БТР-80	60 для активного, 120 - пасивного	35/33 гор./верт.	1,0	необмежено	
15.	Прилад спостереження механіка-водія ТВНЕ-4Б (активно-пасивний)	Для забезпечення водіння об'єктів бронетанкової техніки в нічних умовах	Т-64Б, Т-72, Т-80, Т-80Б	60 для активного, 120- пасивного	36/33	1,0	необмежено	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
16.	Нічний прилад спостереження ННП-23	Для спостереження за полем бою, розвідки цілей, коректування вогню артилерії (переносний)		1500 розпізнання танка	10°	5,5	до 7	32
17.	Нічний перископічний наглядний прилад 1ПН-29 (пасивний)	Для ведення розвідки в денних і нічних умовах	Входить до складу рухомого розвід. пункту	1500 по танках 1000 по ростовій фігурі	3°40'	10,0	до 7	
18.	Далекомір командирських і розвідувальних машин ДКРМ-1 (1Д-8)	Для ведення розвідки, вимірювання дальності до цілей, вимірювання кутів	Входить до складу машин командира батареї (1В-14) і командира дивізіону (1В-15) комплексу 1В-12	до 400 вночі розпізнання танка	8° нічного каналу	3.5 (нічного каналу)	необмежено	
19.	Комбінований прилад спостереження 1ПН-44 (пасивний)	Для ведення розвідки, вимірювання дальності до цілей, вимірювання кутів		1200 (розпізнавання танка)	18° (денного каналу) 6° (нічного каналу)	7° і 2° 42' 6"	3 - 7 залежно від температури	
20.	Нічний бінокль БН-1 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і розвідки цілей (переносний)		400 розпізнання танка	12°	3,2	до 7	1,6/3
21.	Інфрачервоний бінокль БІ-8	Для виявлення інфрачервоних прожекторів противника і спостереження за полем бою в нічних і денних умовах		700 і більше	70	8	48	1.62
22.	Нічний бінокль БН-2 (пасивний)	Для спостереження за полем бою і розвідки цілей (переносний)		до 600 по танку і 300 по ростовій фігурі	110	2,4	до 7	1,8 / 3
23.	Прилад нічного бачення переправно-десантних засобів ПНВ-57К (активний)	Для водіння автомобілів, гусеничних тягачів і десантно-переправних засобів інженерного озброєння	На автомобілях, гусеничних тягачах, інженерних машинах, переправно-десантних засобах і катерах	Не менше 100	30	1,0-1,2	необмежено	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
24.	Прилад нічних робіт ПНР-1А (пасивний)	Для забезпечення видимості при виконанні завдань інженерного забезпечення	Автономний переносний прилад	до 15	380	1,0	6	
25.	Прилад Нічного бачення станції РАС-1М	Для спостереження за полем бою і розвідки цілей		3000 - танки, 1800 – групи піхоти			8,5	
26.	Нічні пасивні окуляри НПО-1 “Кватер”	Для спостереження й орієнтування на місцевості, роботи з документами, забезпечення виконання інженерних і ремонтних		до 125	40	1	6	1
27.	Прилад для фіксації мінних полів ПФМ	Для фіксації мінних полів, виявлення інфрачервоних прожекторів противника і вимірювання горизонтальних і вертикальних кутів на місцевості в денних і нічних умовах	Автономний переносний прилад	до 1300 при фіксації мінних полів	30	1,0	26	26

ВИКОРИСТАННЯ ЕКШЕН-КАМЕР GOPRO ДЛЯ ВЕДЕННЯ РОЗВІДКИ (ОГЛЯДУ МІСЦЕВОСТІ)

За досвідом бойових дій в ході проведення ООС (раніше – АТО) широке застосування під час розвідки (огляду місцевості) як вдень так і вночі набуло використання екшен-камер GoPro.



Екшен-камера GoPro HERO 3

КРІПЛЕННЯ НА ШОЛОМ ЗПЕРЕДУ



Кріплення на шолом GoPro NVG Mount дозволяє встановити камеру на шолом армійського зразку

КРІПЛЕННЯ НА ГРУДИ (РУКУ)



до ChestMount повторює



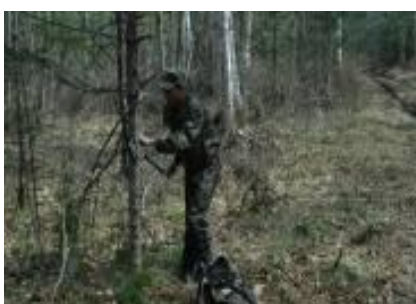
Камера, закріплена до руки

Дозволяє носити камеру на зап'ясті, як годинник. Використовується для фото та відео зйомки у будь-якому положенні

КРІПЛЕННЯ ПРИСОСКА

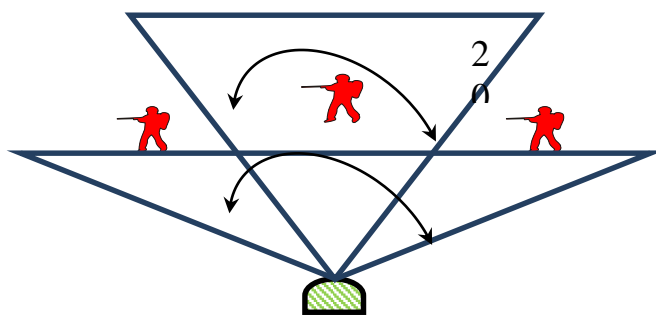


Забезпечує надійне кріплення на скло та поверхню військової техніки на швидкості до 320 км/год. Під час проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей екшен-камери GoPro використовуються розвідувальними групами для фіксації роботи групи. Крім того екшен-камери GoPro можуть бути використані для прихованого спостереження за обстановкою, пересуванням підрозділів противника, виявлення диверсійно-розвідувальних груп, розрахунку та видачі цілевказівок для артилерійських підрозділів.

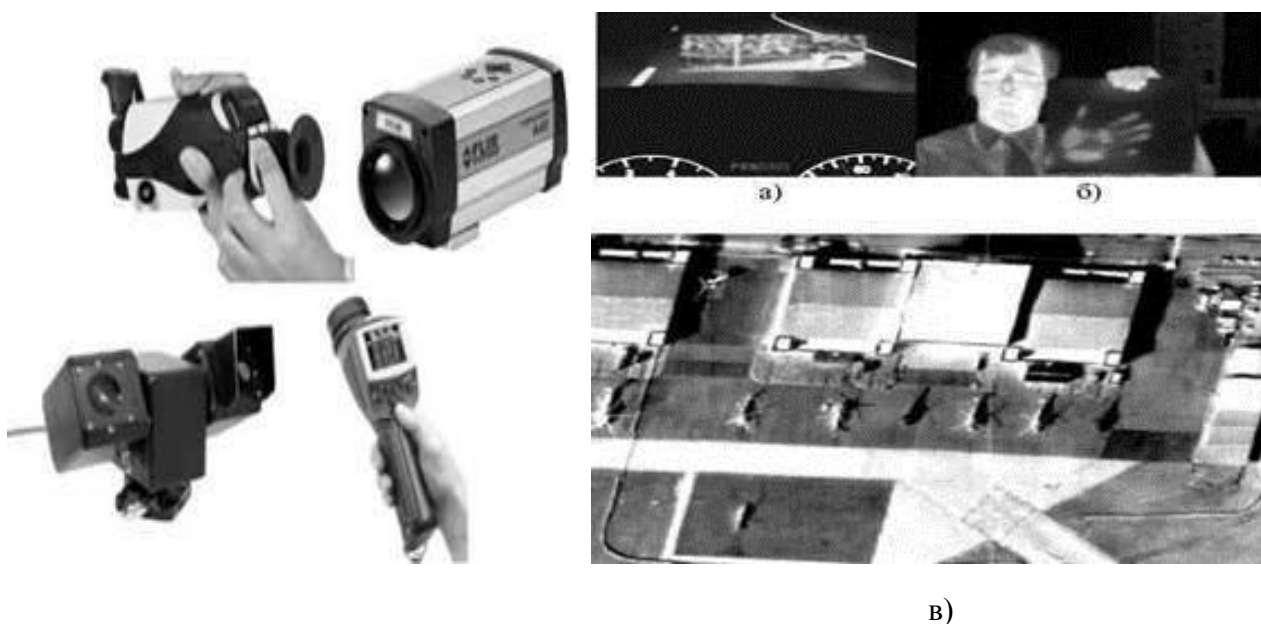


Приклади використання екшен-камер типу GoPro для ведення розвідки (огляду місцевості)

Порівняння фіксації приладів з кутом огляду 52° та 120°. Цей прилад маючи низьку витрату енергії акумуляторних батарей можливо використовувати до 6 місяців. Маючи датчик руху до 20 метрів зі встроєним дисплеєм, а також повністю невидимою підсвіткою, дозволяв відстежувати рух на необхідній ділянці, при цьому особа, яка встановила фотоловушку могла знаходитись в іншому місці, а сповіщалась вона надісланим *sms* або *gprs* – повідомленням.



ЗРАЗКИ ТЕПЛОВІЗІЙНОЇ АПАРАТУРИ ТА ПРИКЛАДИ ТЕПЛОВІЗІЙНИХ ЗОБРАЖЕНЬ



Умовні позначення:

а) автомобільний тепловізор (дальність дії 100 м); б) використання скляної поверхні при спостереженні в інфрачервоному діапазоні (слід, людина, екранування); в) аерофотозйомка (теплові тіні від гелікоптерів).

Для використання при роботі розвід груп: Тепловізор Pulsar Quantum HD-38S.



Pulsar Quantum HD-38S (частота 30 Гц) дальність виявлення людини 900 м;
Найліпше для використання в лісі та населених пунктах - Pulsar Quantum HD-50S (частота 50 Гц) дальність виявлення людини 1250 м.

Для використання на СП: Тепловізор Pulsar Quantum XD-50S.



Pulsar Quantum XD-50S (частота 50 Гц) дальність виявлення людини 1250 м

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Проект Бойового статуту механізованих військ Сухопутних військ Збройних Сил України (батальйон). – Київ, 2018.
2. Проект Бойового статуту танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України (батальйон). – Київ, 2018.
3. Вишневський Ю.В., Красюк О.П. Підготовка та ведення розвідки з рухомих командно-спостережних пунктів: Навчальний посібник. – Львів: АСВ, 2010. – 139 с.
4. Кравчук О.І., Красюк О.П., Кондратюк І.О. [та інші]. Основи бойового застосування підрозділів артилерійської розвідки: Навчальний посібник. – Львів: АСВ, 2011. – 420 с.
5. Панасюк В.В. Технічні засоби розвідки та їх бойове застосування: Підручник. 2-ге видання. – Львів: ЛВІ, 2002. – 152 с.
6. Стужук П. І. Артилерійська розвідка в особливих умовах бою (операції): Навчальний посібник. – К.: НАОУ, 2002. – С. 47 – 51.
7. Ткачук П.П., Левченко А.О., Дробан О.М., Рукосуєв В.В., Свідунович О.Є., Калитич В.М. Основи будови оптичних та оптико-електронних засобів артилерійської розвідки: Навчальний посібник / За ред. професора П.П. Ткачука. – Львів: Академія сухопутних військ, 2010. – 439 с.
8. Оценка эффективности огневого поражения ударами ракет и огнем артиллерии. – СПб: “Галлея принт”, 2006. – 424 с.
9. Тактика / В.Г. Резниченко, И.Н. Воробьев, Н.Ф. Мирошниченко и др.; Под ред. В.Г. Резниченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Воениздат, 1988. – С. 260-269.
10. Меримский В.А. Тактическая подготовка мотострелковых и танковых подразделений. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Воениздат, 1987. – С. 47 – 48; 291 – 314.
11. Рыбьян А.А. Подразделения в ночном бою. – М.: Воениздат, 1984. – 208 с.

